

Rase og religion

*Særtrekk ved Varg Vikernes' ideologi
sammenlignet med den klassiske nazismen*

Maria Flaten Gunstad

Masteroppgave i historie
Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2015

*Ja, tænke det; ønske det;
ville det med – men gjøre det! Nei,
det skjønner jeg ikke!*

Henrik Ibsen, *Peer Gynt* (1867)

Forord

Å skrive masteroppgave i historie har vært en fornøyelse, og det er med blandede følelser jeg setter siste punktum i denne avhandlingen. Lange dager, tidvis stress og dårlig samvittighet overskygges av en utelukkende positiv opplevelse.

Mange har bidratt til at årene som masterstudent har vært en fest. Til gode venner på pauserommet, takk for kaffen. Til Mari, takk for at du tok deg tid til å lese noen av mine kapittelutkast, for råd og teknisk støtte. Takk til Ingrid Maria for din inspirerende stå-på-vilje og ditt positive vesen.

Til veileder Øystein Sørensen. Takk for gode råd og verdifulle innspill på veien.

Oslo, 11. mai 2015.

© Maria Flaten Gunstad

2015

Rase og religion

Maria Flaten Gunstad

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Webergs Printshop

Sammendrag

I 1994 ble Kristian Larsson Vikernes, bedre kjent som Varg Vikernes eller «Greven», dømt til 21 års fengsel for drap, kirkebranner og tyveri. Samme år skrev han det ideologiske manifestet *Vargsmål* som ble utgitt to år senere, i 1996. I manifestet som i dag foreligger på flere språk formidler Vikernes sin verdensanskuelse der idégrunnlaget i sin helhet bryter med det moderne demokratiet. Siden 1990-tallet har både forskere og journalister merket ham som både satanist og nazist basert på de tanker han formidler. Nazist er altså blitt en vanlig betegnelse når Vikernes beskrives. *Vargsmål* vitner om at Vikernes er en mer kompleks ideologisk skikkelse at og det trengs et større rammeverk og derav en analyse av hans ideologi for å beskrive både han og den ideologien han forfekter.

Tema for denne oppgaven er hvilke særtrekk Vikernes' ideologi avspeiler i forhold til den klassiske nazismen. Gjennom en kvalitativ tekstanalyse av *Vargsmål* sammenligner jeg utvalgte ideologiske elementer med nazismen. Oppgaven trekker også på utvalgte religiøse elementer, da i all hovedsak på hedendommen og dens opposisjon til kristendommen.

Ved siden av å gjennomgå Vikernes' ideologi sammenlignet med den europeiske nazismen settes den også i sammenheng med nynazisme og nyreligiositet. Vikernes forfekter en til dels regressiv religiøs ideologi og han kan dermed omtales som forfekter av en ny religion likesom en ideologi.

Abstract

Kristian Larsson Vikernes, better known as Varg Vikernes or «Greven», was in 1994 sentenced to prison for 21 years after he was found guilty of murder, church arson and theft. The same year he wrote his ideological manifesto *Vargsmål* that was published two years later, in 1996. In the manifesto, which currently exists in several languages, he conveys his philosophy of life; his conceptual basis fully breaks with modern democracy and its values. Since the 1990s both academics and journalists has defined him as both a Satanist and a Nazi based on his thoughts. Characterizing Vikernes as a Nazi has become the prevalent definition. *Vargsmål* shows that Vikernes is a more complex ideological figure, and that we are in need of a larger framework and hence an analysis of his ideology to describe both him and the ideology he asserts.

The goal of my thesis is to uncover Vikernes' ideological differences compared to the established European Nazism. Through a qualitative text analysis of *Vargsmål* I will compare selected ideological elements with corresponding elements from the Nazi ideology. The thesis also draws upon selected religious elements, mainly on paganism and its opposition to Christianity.

Besides examining Vikernes' ideology in comparison to the Nazi ideology, I will also contextualize it against neo-nazism and new religious movements. Vikernes partly upholds a regressive religious ideology and can therefore be referred to as a defender of a new religion as much as an ideology.

Innhold

Forord.....	V
Sammendrag	IX
Abstract	X
1. Innledning.....	1
Problemstilling.....	1
Metode	2
Avgrensning.....	3
Kilder.....	5
<i>Vargsmåls</i> utfordringer.....	6
Andre kilder	7
Historiografi	7
Ideologi.....	9
Hvorfor forske på høyreekstreme ideologier?	10
Oppgavens oppbygging	12
2. Bakgrunn	15
Fortid.....	15
Nåtid	17
En svart flamme tennes	22
Åsatro	23
Historiske røtter.....	24
Åsatro i dag.....	26
Vigrid.....	27
Kort om Vikernes	28
3. Rase	31
Raseideologiens fremvekst.....	31
Völkisch-ideologien mot moderne raseideologi.....	32
Nazismens raseideologiske særtrekk	34
Vikernes' rasesyn.....	36
To ideologier, ett rasesyn?.....	38
Sammenfatning	40
4. Religion	43
«De onde er de andre»	43
Den sanne religion	44
Tradisjonsformidler?	47
Det Som Engang Var	51
Odin skaper «oss»	54
Om historie og naturen.....	55
Hvis lyset tar oss	57
Sammenfatning	58
5. Kampen om Sannheten.....	61
Rolle og plassering	62
Raseforestillinger i religion.....	63

6. Den revolusjonære karakter	67
Et idealsamfunn	67
Et udemokratisk demokrati	68
Et rasebasert fellesskap.....	69
Elite og førerprinsippet	71
Musikk er magi.....	72
Strategi?	72
Sammenfatning	73
7. Kvinnen	75
Kvinnen som ideologisk krysningspunkt.....	78
Sammenfatning	80
8. Ideologisk plassering	81
Rasen som fellesskapets bestemmende element?.....	83
Kan Vikernes kategoriseres som fascist?	86
Umberto Eco om urfascisme	89
9. Vikernes etter Vargsmål.....	95
En ny bølge	95
'Det nye høyre'	96
Nynazismens særtrekk.....	98
Idealisering av vikingtiden.....	99
Vikernes' ideologiske utvikling.....	99
10. Avslutning.....	103
En totalitær ideologi?	105
Nazistisk orientert odinist?	106
Videre forskning?	107
Konklusjon	108
Kilder og litteratur	111

1. Innledning

«Nasjonalistene går med rett rygg, nesen stolt i været og brystet frem. Slik holdning kjennetegner vinnerne, de sterke, de stolte, de som er trofaste mot sitt land, sitt folk og ikke minst seg selv.»¹

Denne oppgaven skal handle om hvilke ideologiske særtrekk Varg Vikernes' *Vargsmål* presenterer. Vikernes forfekter en verdensanskuelse som trekker på elementer fra både fortidens og nåtidens ideologier, men også religion. Sitatet over oppsummerer på mange måter *Vargsmål*, hans ideologiske manifest. Som en av vår tids høyreorienterte ideologer forsvaret han et verdensbilde og samfunn, som bryter med dagens demokratiske verdier og holdninger. Sitatet speiler også Vikernes' idealmenneske og samfunn. Hans mest høyverdige menneske er germaneren, det er han som troner øverst i det menneskelige hierarkiet. En ekte germaner er trofast mot sine omgivelser, han er bevisst sin rase og sitt folk.

Tematisk kan denne avhandlingen plasseres i ulike kategorier. I utgangspunktet er det en historisk oppgave der den, tatt tidsperspektivet i betraktning, i all hovedsak dreier seg om samtidshistorie. I et historisk perspektiv er den aktuelle perioden svært nær vår egen tid. Således kan den problematikken som diskuteres oppfattes som relevant også i dag. Varg Vikernes sees som en formidler av høyreekstreme tanker og ideer slik at et av avhandlingens temaområder nettopp blir høyreekstremisme/-aktivisme. Videre er store deler av hans tankeunivers tuftet på prinsipper som gir gjenklang i spesielt nazismen, nynazisme og trosforestillinger fra førkristen tid. Andre temaområder som kan nevnes i forbindelse med en analyse av Varg Vikernes hovedverk er ideologi og idéhistorie.

Problemstilling

Min hovedproblemstilling er: Hva er særtrekkene ved Varg Vikernes' ideologi, slik den er fremstilt i *Vargsmål*, sammenlignet med den klassiske nazismen? Med klassisk nazisme mener jeg nazisme slik den kom til uttrykk under Hitlers regime i Tyskland i perioden 1933-1945. Som en bi-/underproblemstilling vil jeg se på Vikernes' ideologi sammenlignet med hedendom og nyhedendom.

¹ Varg Vikernes, *Vargsmål*, "Åsgargrinn".

Min hovedproblemstilling er todelt. For det første vil jeg kartlegge Vikernes' ideologiske plattform. Jeg vil vise de sentrale elementer i hans verdensanskuelse. For det andre, i nær sammenheng med første mål, vil jeg avdekke de likheter og forskjeller i Vikernes' ideologi sammenlignet med den klassiske nazismen.

Metode

På grunnlag av undersøkelser ved bruk av kvalitative metoder, først og fremst gjennom teksttolkning vil jeg besvare min problemstilling. I all hovedsak er mitt undersøkelsesobjekt *Vargsmål*, et dokument som betraktes som et uttrykk for opphavsmannens ideologiske tanker og ideer. Via kildegranskning har jeg søkt å finne kildens meddelende elementer gjennom tekstens formidling av forestillinger, meninger og opplevelser.

I denne oppgaven vil jeg nærlese *Vargsmål* og konkret se etter ideologiske elementer som i sammenligning med nazismen kan karakteriseres som Vikernes' ideologiske særtrekk. Videre har jeg lagt vekt på de eksplisitte ytringer som kommer til uttrykk i dokumentet. Vikernes' syn på de ulike elementer vil bli analysert uavhengig og hverandre. Jeg vil også fastslå hvorvidt det er rase eller religion som er bestemmende for Vikernes verdensanskuelse.

Min problemstilling er av en slik art at jeg mener en kvalitativ metodisk tilnærming er den eneste fremgangsmåten for å hente ut tekstens meningsinnhold og dermed oppnå en dypere kunnskap om Vikernes' ideologi, ved å se på hva teksten er og betyr. For å finne, og beskrive dette vil jeg, som nevnt, gjennomføre en nærlesning av *Vargsmål*.

Teksttolkningen skjer i relasjon med en hermeneutisk tilnærming som bidrar til en helhetlig forståelse.² For å best hente frem tekstens meningsinnhold valgte jeg på forhånd ut ideologiske elementer som i sammenligning med den klassiske nazismen kan bidra til å løfte frem Vikernes' ideologiske særtrekk. *Vargsmål* er min viktigste primærkilde, men kilder og sekundærlitteratur om den klassiske nazismen er brukt for å sammenligne og kontrastere de ulike ideologiene. Slik er det også for hedendommen og nyhedendommen. Kildene og litteraturen er nærmere beskrevet lengre ut i dette kapittelet.

² Knut Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*, 2. utg. (Oslo: Universitetsforlaget 1999), 122-123.

Avgrensning

Denne masteroppgaven er en idéhistorisk oppgave. Jeg forholder meg i større grad til abstrakte fenomener som i noen grad er løsrevet fra tid og rom, istedenfor historie om personer eller hendelser. Om idéhistorie skriver Michel Foucault at den i stor grad avviker fra den tradisjonelle historieskrivingen da oppmerksomheten nettopp ikke er rettet mot enheter som perioder og århundrer, men i hovedsak til fenomener av brudd og kontinuitet.³ Jeg har valgt ut et 'avsnitt' av historien og behandler den som en helhet, og en konkret avgrensning i tid er vanskelig å foreta dertil.

Slik samfunnet har utviklet seg det siste tiåret er det lite sannsynlig at *Vargsmål* i det hele tatt ville blitt skrevet i dag, og det reiser også spørsmålet om noen i det hele tatt ville lest det. Mest sannsynlig ville det ikke oppnådd noen slagkraft. Spesielt viktig er det faktum at Vikernes skrev dette før terrorangrepet på World Trade Center den 11. september 2011 som skapte en ny bølge av høyreekstremisme. Før dette terroranslaget så fiendebildet annerledes ut, og hadde Vikernes skrevet *Vargsmål* i ettertid er det sannsynlig å tro at hans ideologi ville vært noe annerledes formulert. Kanskje ville hans hat vært rettet mer mot muslimer og islamismen. Dette er bare antagelser, og det kan ikke slås fast på noen som helst måte, men terroranslaget endret på mange måter verdenspolitikken og særlig skapte den økt spenning mellom den islamske verden og vesten.

I og med at formålet med denne avhandlingen er å analysere *Vargsmåls* ideologiske innhold er det også her hovedtyngden av oppgaven ligger, men jeg trekker også idéhistoriske linjer både bakover i tid og forover.

Det utvidede avgrensning gjelder altså kun for kildegrunnlaget. Jeg har valgt å gi Vikernes tanker og ideer størst plass i oppgaven. Det vil si, hans ideologi vektet tyngst i denne sammenligningen. Forskning på Varg Vikernes vil kunne kategoriseres som samtidshistorie dersom man tenker seg at samtidshistorie inkluderer hendelser og personer som dagens voksne generasjon har et forhold til. Hva som betraktes som samtidshistorie kan derimot variere avhengig av tidsperspektivet. Noen i dagens generasjon vil inkludere Den kalde krigen i sitt samtidshistoriske perspektiv, mens den for andre kan begynne med Berlinmurens fall i 1989. Vikernes er fremdeles en aktiv forfekter

³ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*, overs. A. M. Sheridan Smith (New York: Pantheon Books, 1972), 4.

av sin ideologi slik at historien om ham skrives mens han fremdeles agiterer og handler. Et annet argument for å plassere han i kategorien for samtidshistorie er kildetilfanget. På den ene siden er kildetilfanget for samtiden, den aller næreste historien, generelt sett enorm. I tillegg til tradisjonell forskningslitteratur som bøker og artikler er internett omtrent en uuttømmelig kildebank. På den annen side kan dette vellet av kilder være problematisk. For eksempel er det ikke etablert noen oversikt over det relevante og irrelevante av kilder. I andre sammenhenger, som for eksempel i dette tilfellet er det meste av kilder gjort tilgjengelig fra det aktuelle forskningsobjektet.

Evnen til å forholde seg objektiv er i møte med kilder av denne art av ytterste viktighet, og den oppnås best gjennom å anerkjenne sin forutinntatthet («*bias*»). Ved en slikt tekststudie betyr det at jeg i forskerrollen, er klar over og anerkjenner min egen subjektivitet. I boken *Analyse i kvalitative studier* (2012) hevder Vivi L. Nilssen via professor i utdanningspsykologi John W. Creswell at en forsker som benytter seg av kvalitativ metode selv er klar over at forskningen «aldri kan bli objektiv eller fri for verdier.»⁴ I møte med et ideologisk verk er jeg av den oppfatning at min egen forståelse kan berike forskningen så fremt jeg hele tiden er klar over mitt personlige ståsted som er formet av erfaring, bakgrunn og tidligere kunnskap omkring temaet. Det er allikevel viktig at jeg er klar over min begrensning.

Nilssen trekker frem tre egenskaper hun mener er viktige for forskeren: toleranse for ambivalens, sensitivitet og kommunikative ferdigheter.⁵ I møte med en ideologisk tekst er det viktig at jeg som objektiv forsker er observant og åpen for det uventede og jeg må «ha stor toleranse for ambivalens og flertydighet.»⁶ Med tanke på sensitivitet gjelder det i denne sammenheng å hele tiden ta hensyn til de signaler og nyanser som kommer frem i forskningsobjektet. Dette kan settes i sammenheng med nødvendigheten av å erkjenne sin forforståelse. En analyse av et ideologisk verk vil kunne bære med seg ens personlige holdning. Til tross for erkjennelse av subjektivitet vil en slik analyse alltid i større eller mindre grad være preget av forskerens livssyn, verdier og perspektiver.⁷

⁴ Vivi Lisbeth Nilssen, *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2012), 26.

⁵ Ibid., 29.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., 30.

Kilder

Kildegrunnlaget for denne undersøkelsen er som tidligere nevnt først og fremst *Vargsmål*. Hovedkilden er det manifestet som danner grunnlaget for Vikernes' ideologi. Ideologien trekker på elementer fra nazismen, satanismen, den rasistiske grenen av nyhedendom, men også selververvede tanker og ideer. Det primære kildegrunnlaget er tilgjengelig på internett både på norsk, men det er også oversatt til engelsk. Dokumentet kan studeres uavhengig, men analysen kommer i et annet lys og blir mer nyttig i sammenligning med andre ideologier. For hvert analysekapittel har jeg gått igjennom hele *Vargsmål* og på den måten har jeg stadig fanget opp nye elementer med andre innfallsvinkler. Gjennom *Vargsmål* har jeg fått et oversiktlig bilde av hvordan Vikernes' ideelle verden ser ut, og et bilde av hans ideologiske overbevisning.

Frem til nå er mye av den innsikt vi har basert på reportasjer og små intervjusekvenser gjennomført av ulike medier, ved siden av de bidrag han selv har levert. Det er også produsert to dokumentarfilmer som forsøker å forklare Vikernes. "Satan rir media"⁸ (1998) er en norsk dokumentar produsert av Torstein Grude. Filmen dekker den kontroversen som omringet Varg Vikernes på begynnelsen av 1990-tallet i forbindelse med kirkebranner og drapet på Øystein Aarseth. I "Once Upon a Time in Norway"⁹ (2007) ser tidligere deltagere av 1990-tallets black-metal miljø tilbake på det som skjedde for omkring 20 år siden, den gangen musikksjangeren i hovedsak ble assosiert med kirkebranner, dyrefring, okkultisme – og drap. Noen av intervjuobjektene tilhørte tidligere *Mayhem*, bandet som i dag er sett på som en av pionerene innenfor den norske black-metal scenen. Varg Vikernes var bassist i bandet i 1992-1993. Filmene oppleves som gode og forklarende, men de fokuserer primært på Vikernes' påståtte satanistiske periode og deres verdi er derfor av mindre art når det gjelder ideologi.

Med unntak av de tekster Vikernes selv har skrevet, er det svært sparsommelig med litteratur som beskriver og forklarer Vikernes' ideologi. Med dette som utgangspunkt er avgrensningen på mange måter avgjort av kildetilfanget. I tillegg til *Vargsmål* har Vikernes skrevet flere bøker, og han oppdaterer stadig bloggen sin. Dette er allikevel kilder som i sin tur springer ut av *Vargsmål*. Som en følge av dette vil ikke oppgaven inneholde noen drøfting eller sammenligning av det man kan kalle Vikernes' forfatterskap, da jeg ikke anser det som relevant for oppgavens

⁸ Torstein Grude, "Satan Rir Media." Dokumentarfilm. 22.08.14.

<https://www.youtube.com/watch?v=S1vLC637cx0>.

⁹ Pål Aasdal og Martin Ledang, "Once Upon a Time in Norway." Dokumentarfilm. 22.08.14.

<https://www.youtube.com/watch?v=8-2kbOByhRU>.

problemstilling. Derfor har jeg funnet det mest hensiktsmessig å forholde meg til én kilde, tross dets utfordringer.

*Vargsmål*s utfordringer

Det er viktig å påpeke det faktum at *Vargsmål* godt kan tenkes å eksistere i flere versjoner. Versjonen jeg har brukt er en norsk utgave som er tilgjengelig via nettsiden <http://smokepit.net>, men hvorvidt det er den *første* utgaven er vanskelig å bestemme. *Vargsmål* kan også leses via www.burzum.com, men så vidt jeg kan se er de to nevnte versjonene identiske. Jeg har imidlertid valgt å forholde meg til førstnevnte på grunn av dens lesbarhet. I 1996, da boken var ferdig ble den forståelig nok aldri utgitt på noe forlag og den er derfor heller ikke tilgjengelig som bok i fysisk forstand på originalspråket. Med utgangspunkt i denne usikkerheten er det vanskelig å identifisere hvorvidt teksten er endret eller ikke.

I trykket form er *Vargsmål* tilgjengelig i russisk oversettelse på Nasjonalbiblioteket samt at den på internett foreligger i henholdsvis engelsk og tysk oversettelse. Dette er selvfølgelig uautoriserte oversettelser og vi kan dermed ikke være sikre på at meningsinnholdet er det samme som i den originale publikasjonen. Med andre ord, det er sannsynlig at variasjoner av tekstens meningsinnhold forekommer i de ulike utgavene. Som en siste bemerkning vil jeg nevne at *Vargsmål* tidligere kunne kjøpes som bokutgave gjennom Arktos, et forlag som i hovedsak utgir litteratur skrevet av personer tilknyttet 'det nye høyre' da de ønsker å bistå i formidlingen av synspunkter som ofte blir oversett av samfunnet forøvrig. Arktos ble imidlertid etablert i 2010 og vi kan vet heller ikke her hvilken utgave de solgte.¹⁰

En helt konkret merknad til *Vargsmål* er at teksten ikke alltid er like lett å lese. Vikernes' setningsoppbygging er preget av muntlighet og generelt dårlig syntaks, og *Vargsmål* er full av dårlig rettskrivning. I denne oppgaven er alle sitater hentet fra *Vargsmål* konsekvent gjengitt i sin originale form. Dette gjelder for skrivefeil, ukorrekt setningsstruktur og bruk av ulike skille tegn. Som en følge av dette vil jeg ikke benytte meg av markøren [sic]. I og med at *Vargsmål* ikke inkluderer sidetall vil jeg også kun henvise til dokumentets ulike kapitler, og ikke det konkrete sidetallet slik det korrekte referanser normalt sett føres. Jeg anser allikevel ikke dette som et stort problem da kapitlene i all hovedsak er korte og derav uproblematisk å finne frem i.

¹⁰ Om hva slags litteratur Arktos gir ut:
<http://arktos.com/about/about-arktos.html>. [lest 14.04.15]

Andre kilder

Når det kommer til den klassiske europeiske nazismen har mine viktigste kilder vært henholdsvis Adolf Hitlers *Mein Kampf* og Alfred Rosenbergs *The Myth of the Twentieth Century*. Førstnevnte er Hitlers ideologiske manifest der han legger frem både sin verdensanskuelse og nasjonalsosialismens politiske program, spesielt i bokens del nummer to. Siden boken ble utgitt for første gang i 1925/1926 har den blitt oversatt til flere språk. Den engelske versjonen jeg har benyttet ble først utgitt av det amerikanske forlaget Houghton Mifflin i 1943. Mens *Mein Kampf* tegner opp et bilde av hvordan fremtidens nasjonalsosialistiske Tyskland skal være er Rosenbergs bok i all hovedsak en filosofisk beretning om den ariske rase og dens sjel. Den tar også for seg kultur, politikk og religion, men røde tråden er hele tiden Rosenbergs rasistiske tolkning av historien der jøden fremstilles som den ariske rasens fremste fiende. Boken ble først utgitt i 1930, men den engelske versjonen jeg har forholdt meg til ble utgitt i engelsk oversettelse i 1972. Disse to bøkene er kjent som nasjonalsosialismens ideologiske hovedverk.

Historiografi

Forskning på høyreekstreme grupper måtte på mange måter vike plassen til ekstremistiske islamske grupper i etterkant av terroranslaget mot World Trade Center i 2001. Men med terrorhandlingene mot regjeringskvartalet og på Utøya den 22. juli 2011 ble forskning på høyreekstremisme reaktualisert.

Vikernes er ingen terrorist, men han er høyreekstrem dersom man legger følgende kriterier til grunn: rasisme, xenofobi, inkludering/ekskludering og til sist, holdninger som bryter med dagens demokrati. Hegghammers utsagn reflekterer forskningssituasjonen omkring Varg Vikernes som ideologisk skikkelse på en god måte. Om han og hans ideologi foreligger det svært lite forskningslitteratur. Journalister vier han spalteplass fra tid til annen, men tatt den manglende litteraturen i betraktning har han for historiefeltet vært en uinteressant mann. Løfter vi blikket og ser på de større perspektivene derimot, nevnes Vikernes i forskningen som tar for seg nyreligiøsitet og satanisme. En rekke bøker samt noen forskningsprosjekter har i ulik grad bidratt til å samle det vi i dag vet om Vikernes, deriblant boken *Lords of Chaos* fra 1998. Boken, som er skrevet av journalistene Michael Moynihan og Didrik Söderlind, presenterer det norske black-metal miljøet og fokuserer i stor grad på kirkebranner og mordene som fant sted på midten av 1990-tallet. I den grad Vikernes' virke har blitt undersøkt av forskere, har det i all hovedsak dreid seg om hans forhold til satanismen. Den som har levert mest stoff omkring Vikernes virke

er han selv. Flere bøker er tilgjengelige på hans offisielle nettside www.burzum.org samtidig som han stadig oppdaterer sin personlige blogg www.thuleandperspective.com.

Forskning på Varg Vikernes inkluderes i totalitarismeforskningen som i Norge er best representert gjennom den tverrfaglige forskergruppen Nettverk for studier av totalitarisme og demokrati (NEST). Nettverkets overordnede mål er å studere bevegelser og ideologier med totalitære ambisjoner snarere enn de ulike formene for totalitære regimer. I tråd med den nyere forskningen omkring totalitarisme fokuserer NEST på ideologiene, de bakenforliggende strukturene og deres intellektuelle historie.¹¹ Nettverket har blant annet gitt ut bøkene *Ideologi og terror* (2012), *Høyreekstremisme* (2012) og *Intellektuelle og det totalitære* (2014).

Det er flere bøker som har vært særlig aktuelle for meg, ved siden av de allerede nevnte kildene. Den svenske religionshistorikeren Mattias Gardells bok *Gods of the Blood* (2005) tar for seg racistisk hedendom i en amerikansk kontekst. Boken gir en grundig innføring i temaet og det har vist seg at mye Gardell formidler kan overføres til det landskapet jeg beveger meg i. Han behandler religiøs ekstremisme og rasisme der Vikernes, blant andre, trekkes frem som en forsvarer av rasisme og nyhedensk livsførsel. I tett tilknytning til Gardells bok er *Black Sun* (2002) av professor i historie, Nicholas Goodrick-Clarke. Boken trekker på de elementer Gardell behandler, men Goodrick-Clarke retter seg mer mot nynazisme der han behandler og analyserer nynazisme som en religiøs bevegelse som en utfordrer til vestlige demokratier. Goodrick-Clarke har også skrevet boken *The Occult Roots of Nazism* (1985) der han redegjør for hvordan spesielt okkultisme og rasisme indirekte fikk innflytelse på den tyske nazismen.

På et oversiktlig, men overordnet vis, presenterer professor i religionshistorie Gro Steinsland vikingtidens religion og samfunn i boken *Norrøn religion* (2005). Leseren blir introdusert for norrøne guder, gudinner, myter og ritualer, om vikingenes verdensbilde og om hvordan religion og samfunn påvirket hverandre. I boken *Modern Asatro, Att konstruera etnisk og kulturell identitet* (2008) undersøker religionshistoriker Fredrik Gregorius hvordan åsatro, en gren av det som i dag sees som den moderne formen for hedendom, kan forstås som en etnisk religion. Han studerer samtidens tilhengere av åsatro i Sverige. Alle disse bøkene behandler temaer som er av høy

¹¹ Om det overordnede formål på nettverkets nettside:
<http://www.hf.uio.no/iakh/english/research/networks/totalitarianism/>. [lest 28.04.15]

relevans for mitt prosjekt, men Vikernes er kun sporadisk nevnt. Det er med andre ord behov for en avhandling om Vikernes' ideologi.

Terje Emberlands bok *Religion og rase* (2003) dekker flere av de elementene jeg har behandlet i denne avhandlingen. Boken fokuserer i hovedsak på den mest radikale fløyen av norske nasjonalsosialister som engasjerte seg i den hedensk-nazistiske subkulturen på 1930- og 1940-tallet.

Vi møter en helt annen situasjon når det gjelder forskningslitteratur omkring den klassiske europeiske nazismen. Omfanget av litteratur er på dette feltet betydelig. Mye har blitt og blir skrevet om nazismens ideologiske plattform og man har en rikholdig samling av vitenskapelig litteratur.

Roger Griffins *The Nature of Fascism* (1993) kan sies å være en referansebok hva gjelder definisjon av generisk fascisme, men som vi skal se senere i avhandlingen kan man med tanke på nasjonalismeperspektivet rette kritikk mot hans minimumsdefinisjon av generisk fascisme. Andre sentrale verker er henholdsvis Stanley G. Paynes *A History of Fascism 1914-1945* (1995) og Bruce F. Pauleys *Hitler, Stalin and Mussolini: Totalitarianism in the Twentieth Century* (1997). Dette er bøker som behandler totalitære ideologier på et overordnet vis og kan anses som allmenne gjennomganger av mellomkrigstidens totalitære ideologier.

Ideologi

Vikernes forfekter et samfunn som gir assosiasjoner til den klassiske europeiske nazismen, ideologien som sammen med Fascismen og kommunismen preget det 20. århundret. På hele den politiske skalaen, fra høyre til venstre så man den gang totalitære ideologier vokse frem. Som med andre ideologier, deriblant nynazismen, kan man trekke en linje fra mellomkrigstidens ideologier til i dag, der Vikernes er blant dem som bidrar til at høyreekstreme ideologier fremdeles preger samfunnet. Nynazismen som subkultur har frem til nå dyrket nazismens nattside, ondskapen,¹² men det som engang var en subkultur ser ut til å ha endret dynamikk. Flere tiltrekkes av den høyreorienterte ideologien, og den kontinuiteten vi har sett mellom gammel og ny nazisme har stadig blitt utvidet med nye, utviklede ideologier. Vikernes synes å stå

¹² Baard Borge, «Selvbekreftende krigsbilder.» *Dagbladet*. 10.10.2007.
<http://www.dagbladet.no/kultur/2007/10/10/514598.html>. [lest 22.08.14]

et sted i mellom disse to retningene. Hans manifest vitner om en sterk draging mot den tidligere etablerte nazismen, men han har også særegne ideologiske elementer som ikke korresponderer med noen av de tidligere etablerte ideologiene.

Til tross for at *Vargsmål* enkelt kan avfeies som «det rene vannvidd» er ikke det en begrunnelse god nok for ikke å studere Vikernes. «Det rene vannvidd» har tidligere i historien oppnådd oppslutning, eksempelvis den tyske nasjonalsosialismen. Kenneth Burke (1897-1993), som av Atle Kittang, professor i litteraturvitenskap ble omtalt som en amerikansk intellektuell, skrev i 1939 en artikkel der han analyserte retorikken i *Mein Kampf*. Om boken skrev han at «[h]vad vi har at gøre med, er et testamente fra en mand, der lokkede et stort folk på afveje. Lad oss studere testamentet [...] lad os forsøge at analysere den 'medicin' denne heksedoktor har brygget sammen».¹³ Videre skrev Burke at en analyse av Hitlers retorikk var nødvendig slik at vi med sikkerhet vet hva vi skal være på vakt overfor dersom noe lignende skulle dukke opp. Ikke minst, da «han [Hitler] har været hjælpsom nok til at legge kortene på bordet, [...] lad oss for Guds skyld se det».¹⁴

Hvorfor forske på høyreekstreme ideologier?

Man kan spørre seg om hvilken verdi en oppgave som tar for seg Varg Vikernes har. For de fleste er han som tidligere nevnt mest kjent for å ha drept sin bandkollega og for ildspåsettelse av kirker, handlinger han ble fengslet for på midten av 1990-tallet. For de færreste er han kjent og husket som en politisk ideolog, dyrket av tilhengere verden over. Det oppleves for meg som merkelig at Vikernes i stor grad er gjemt bort i debatten omkring radikaliseringsideologi og delvis terrorutviklingen. Oppgaven har derfor relevans fordi den belyser et tema som i norsk forskning er utdatert skal vi tro hva Hegghammer skriver om at Norge snart risikerer å «stå nesten uten forskningsbasert kunnskap om terror fra ytre høyre.»¹⁵ Vikernes har ikke utført noen terrorhandling, men han er klart høyreekstrem i de tanker han forfekter. Dette er tanker og ideer som formidles ut over kontinentet og har et betydelig nedslagsfelt i både inn- og utland.

¹³ Kenneth Burke, "Retorikken i Hitlers 'Min Kamp'," *Rhetorica Scandinavica* nr. 4 (1997), 9.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Thomas Hegghammer, «Det kom aldri noen penger til å forske på høyreekstremisme etter 22. juli.» *Aftenposten*, 12.11.14. <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Kronikk-Det-kom-aldri-noen-penger-til-a-forske-pa-hoyreekstremisme-etter-22-juli-7781798.html>. [lest 12.11.14]

Her til lands har samfunnet de siste årene, spesielt siden terrorhandlingene 22. juli 2011 fokusert på ekstreme muslimske grupperinger, og bare i begrenset grad studert holdningene til Anders Behring Breivik og hans likesinnede. Ekstrem islamisme/fundamentalisme skal selvsagt forskes på, men faren er at vi glemmer andre ideologer med betydelig nedslagsfelt. Varg Vikernes er en av disse. Ikke nødvendigvis i Norge, men det faktum at hans tekster oversettes til ulike språk, deriblant russisk, ungarsk og serbisk,¹⁶ vitner om at han har stor appell utenfor Norges landegrenser.¹⁷ Dette så vi da rettssaken mot ham var oppe i den franske domstolen sommeren 2014. Flere utenlandske tilhengere møtte opp for å vise sin støtte til musikeren og ideologen Varg Vikernes. Spørsmålet er altså hvordan forskere, politikere og samfunnet skal forholde seg til skikkelsen Varg Vikernes. Hans meninger korresponderer ikke med de tanker og verdier det demokratiske Europa er tuftet på, men tross dette formidler han ideer som har oppnådd grobunn og støtte på kontinentet.

Ulikt fra Anders Behring Breivik virker Vikernes' ideologiske manifest å være ført i pennen utelukkende av han. Professor i historie, Øystein Sørensen diskuterer i teksten "Ideologi og galskap – Anders Behring Breiviks totalitære mentalitet" hvordan vi skal forholde oss til Breiviks 1500 siders lange materiale.¹⁸ Dette spørsmålet er relevant også for hvordan vi skal forholde oss til Vikernes' manifest. Sørensen skriver [om Breivik] at hvis han hadde nøydt seg med å publisere og diskutere sitt manifest på internett «ville det neppe vært noen sterke grunner til å bruke spesielt mye tid og krefter på å analysere ideene i det».¹⁹ I motsetning til Breivik har Vikernes i stor grad nøydt seg med å spre sin ideologi via internett. Etter endt soning har han holdt seg på riktig side av loven slik at vi kan anta at hans manifest ulikt fra Breiviks, kun er en ideologisk redegjørelse og ingen begrunnelse for et eventuelt samfunnsangrep. Vikernes kan sees som en internettideolog, men min påstand er at hans ideologiske standpunkt legitimerer forskning. Det faktum at Vikernes har tilhengere verden over, viser at hans tanker og ideer har kollektiv resonans. Dette i seg selv er et argument for at Vikernes bør inkluderes i forskningen omkring totalitarisme.

¹⁶ Flere av Vikernes' blogginnlegg på både den personlige og den offisielle nettsiden oversettes av ulike meningsfeller til blant annet disse språkene.

¹⁷ Vikernes offisielle nettside www.burzum.com er tilgjengelig på både engelsk og russisk. Mye av hans tekstmateriale er videre tilgjengelig på flere språk, mest sannsynlig oversatt av Vikernes tilhengere.

¹⁸ Øystein Sørensen, "Ideologi og galskap - Anders Behring Breiviks totalitære mentalitet," i *Høyreekstremisme: ideer og bevegelser i Europa*, red. Øystein Sørensen, Bernt Hagtvatn og Bjørn Arne Steine (Oslo: Dreyers Forlag, 2012), 14.

¹⁹ Ibid., 15.

Nå som Vikernes har gjort sin verdensanskuelse tilgjengelig for oss, bør vi benytte sjansen til å studere hans tanker og ideer. I etterkant av 22. juli terroren gikk statsviter Janne Haaland Matlary ut i media og advarte kolleger, deriblant historikere, mot å bruke tid på å studere Breiviks handlinger og ideer. Hun hevdet at han var uinteressant både historisk og politisk, hans manifest er i følge henne for primitivt. Ved å ta ham seriøst mente Haaland Matlary at Breivik oppnådde det han mest ønsket, økt oppmerksomhet.²⁰ «[H]an har så ville ideer som er så lite realistiske. Han lever i en innbilt verden, og er derfor uten interesse»,²¹ uttalte hun. Denne beskrivelsen kunne også vært gitt til Vikernes. Hans verden er ikke lik den vi lever i, han også (i likhet med Behring Breivik) lever i en innbilt verden, men det gjør ham ikke uinteressant.

Oppgavens oppbygging

I forbindelse med at denne avhandlingen er en analyse av en manns verk kreves det at Vikernes plasseres i en idéhistorisk kontekst og jeg begynner i kapittel 2 med å redegjøre for utviklingen av de ideer og bevegelser som danner grunnlaget for hans ideologi. Avhandlingens hovedfokus er å finne Vikernes ideologiske særtrekk i forhold til den klassiske nazismen, men fordi han også trekker på elementer fra andre eksisterende fenomener vil også disse bli presentert. Når jeg har redegjort etablert bakgrunnen og utgangspunktet for Vikernes' ideologi vil jeg gå videre til analysen som er bygget opp tematisk. Avhandlingens analysedel er delt opp i fire kapitler der jeg tar for meg fire allerede utvalgte ideologiske elementer.

I kapittel 3 vil jeg analysere Vikernes raseideologi, da spesielt i sammenligning med den raseideologien som kom til uttrykk i nazismen. Jeg vil redegjøre for raseideologiens fremvekst før jeg setter nazismens særtrekk opp mot den raseideologi Vikernes presenterer. I kapittel 4 vil jeg gjøre det samme, men da med religion som ideologisk element. Jeg vil gjøre rede for hvordan Vikernes' religionssyn kommer til uttrykk og således hvordan det står i forhold til den religionsdiskusjonen som utspilte seg i Tyskland i mellomkrigstiden. Jeg vil så redegjøre for Vikernes religiøse alternativ. Kapittel 5 har til hensikt å drøfte mine funn i de to foregående kapitlene for så å avgjøre hvordan rase og religion plasseres i forhold til hverandre. Kapitlet er således en utdypelse av de to foregående kapitlene. Videre, i kapittel 6 vil jeg drøfte om Vikernes ideologi kan karakteriseres som revolusjonær ved å analysere hvilket syn han har på dagens samfunn i forhold til nazismen. I kapittel 7 skal jeg se på hvordan Vikernes syn på kvinnen, også i

²⁰ Simen A. Tallaksen, «Blåser i Breiviks ideologi.» *Klassekampen*, 02.05.12. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=0550102012050245243&serviceId=2>. [lest 15.12.14]

²¹ Ibid.

forhold til mannen og samfunnet, kommer til uttrykk. Jeg vil først redegjøre for hvordan han definerer og plasserer kvinnen før jeg sammenligner hans syn med det som kommer til uttrykk i den nazistiske ideologi.

Kapittel 8 har til hensikt å sette Vikernes' ideologi opp mot den klassiske nazismen i sin helhet og for å plassere de ytringer som kommer til uttrykk i *Vargsmål* i en større kontekst. Den klassiske nazismen omtales som en totalitær ideologi, og med utgangspunkt i dette vil jeg se hvorvidt Vikernes' ideologi kan omtales som totalitær og om Vikernes kan defineres som fascist.

I kapittel 9 vil jeg se om Vikernes' ideologi har utviklet seg siden *Vargsmål* og hvordan hans ideologi står i forhold til nynazismen. Siste kapittel inneholder en oppsummering av avhandlingens viktigste linjer og funn, samt forslag til videre forskning.

2. Bakgrunn

«Study the past, if you would define the future»

Den 30. april 1945 begikk Adolf Hitler selvmord i førerbunkeren, og med det kollapset nazismen og Det tredje riket. Kort tid etter rikets fall oppstod det nye bevegelser som forfektet ideologien, enten i sin helhet eller delvis. Også i Norge. Dette kapitlet har til hensikt å vise bakgrunnen for de impulser og bevegelser som har påvirket Varg Vikernes' ideologi og verdensanskuelse. Den følgende fremstillingen er ikke ment å gi en fullstendig oversikt over alt som har skjedd, men å tegne opp de viktigste ideologiske og religiøse linjene fra etterkrigstiden frem til 1990-tallet. Men, for å forstå utviklingen etter krigen må vi se tilbake på de historiske røttene.

Fortid

Den 30. januar 1933 fikk Adolf Hitler makten i Tyskland. Som rikskansler fikk Hitler de verktøy han trengte for å bygge opp et personlig diktatur og på kort tid endret Hitler Tyskland til en totalitær ettpartistat.²² Weimarrepublikken som ble opprettet under fredsoppgjøret i Versailles endte til sist med et nasjonalsosialistisk diktatur. Nazismen kan sees som en avart av den italienske fascismen, der nazismen er kjent for å være historiens mest destruktive høyreorienterte ideologi.²³ Den er regnet som det dypeste mørket av alt, som den humane verdens motsetning, hvis den noen sted finnes, i følge den tyske filosofen Friedrich Nietzsche.²⁴

Det faktum at nazismen bar på et budskap befolkningen ønsket å tro på, kombinert med en karismatisk lederskikkelse ledet nazistene til makten. Hitlers idé var nettopp nazismen, blant annet gjennom nasjonalismen og nasjonalismetanken som appellerte til det tyske folket. Den var ikke basert på felles kultur men på rase, *den* utgjorde den samlende enhet.

Nasjonalisme, bevaring og forbedring av rasen var sentrale elementer i det nazistiske trossystem. Videre ble det den britiske filosofen Jonathan Glover omtaler som «the Dark Side of Nietzsche»,²⁵ innarbeidet i dens tankegods. Nietzsches sentrale bidrag til ideologien var ikke det

²² Stanley G. Payne, *A history of Fascism 1914-1945* (London: UCL Press, 1995), 174, 176.

²³ Nicholas Goodrick-Clarke, *The Occult Roots of Nazism: Secret Aryan Cults and their Influence on Nazi Ideology* (London: Tauris Parke, 2004), VI.

²⁴ Jonathan Glover, *Humanity: A moral history of the twentieth century* (London: Pimlico, 2001), 325.

²⁵ Ibid., 325.

sosialdarwinistiske menneskesynet, men hans avvisning av den jødisk-kristne tanke om medfølelse for de svake. Nietzsches angrep på den jødisk-kristne moralitet hadde sitt utgangspunkt i fortidens høykulturer. Han mente at enhver høykultur hadde skapt en adel gjennom barbarers erobringer og at deres overlegenhet lå i det psykiske snarere enn det fysiske. De var *mer* komplette mennesker som den jødisk-kristne moralitet ødela og erstattet med 'moralske' verdiers mennesker underordnet dem.²⁶ En ødeleggelse av den jødisk-kristne moraliteten ville skape rom for noe bedre og et sentralt punkt i sammenheng med dette var Nietzsches tanke om *å skape seg selv*, perspektivisme. Å skape seg selv er hvordan 'vilje til makt' kommer til uttrykk.

And if your hardness will not flash and cut and cut to pieces: how can you one day create with me? For creators are hard. And it must seem bliss to you to press your hand upon millennia as upon wax, bliss to write upon the will of millennia as upon metal – harder than metal, nobler than metal. Only the noblest is perfectly hard. This new law-table do I put over you, O my brothers: *Become hard!*²⁷

Nietzsche så viljens makt gjennom naturen og benyttet den på en altomfattende måte. På mennesker og dyr – til og med fysikk. Sosialdarwinismen var på sitt høydepunkt under Nietzsches tid og mange, deriblant Hitler, mente at samfunn og grupper var engasjert i en konstant kamp for overlevelse. Hitler mente om menneskelige forhold at det var en kamp mellom personligheter: «Mastery always means the transmission of a stronger will to a weaker one».²⁸ Tanken om at livet var en evig kamp om overlevelse og herredømme var fundamentalt i Hitlers idéverden. De som ville vinne og skrive seg inn i historien som seirende, måtte være brutale, hensynsløse og underordne seg den rådende majoriteten av 'moralske' mennesker.²⁹ Den moralske medfølelsen ble av både Nietzsche og Hitler oppfattet som gift, der jødene for Hitler fremstod som den farligste gift.³⁰ Nøkkelen til overlevelse var for Hitler å innse at historien utviklet seg gjennom en kamp mellom rasene snarere enn de sosiale klassene og at man måtte forstå betydningen av at rase (eller nasjon) var kilden til nasjonal revolusjon. Den ariske rasen og det samfunnet den genererte måtte bevares. Dette var i Hitlers øyne det primære i nasjonalsosialismen. Nasjonalsosialismen var rasens kjerne (*rassenkern*) for hele det tyske folk og ansvarlig for å ivareta rasens fremtid.³¹ Den var verdens herre- og eliterase og fortjente en total

²⁶ Ibid., 12.

²⁷ Ibid., 16.

²⁸ Richard Overy, *The dictators: Hitler's Germany and Stalin's Russia* (London: Allen Lane, 2004), 19.

²⁹ Glover, *Humanity*, 13, 15-16.

³⁰ Ibid., 326.

³¹ Overy, *The Dictators*, 18, 19, 133.

tilfredsstillelse av sine behov. Man kan altså snakke om en nasjonalisme tuftet på en utvalgt rases behov og ønsker.

Den nazistiske politikken mot jødene ble gradvis innført. De ble ekskludert fra ulike yrker, butikkene ble boikottet og angrepet. De ble tvunget til å gå med jødestjerne. Og til sist, deportert og systematisk drept. Glover mener at nazistene oppnådde sin brede støtte, tross de grusomme handlingene, gjennom en blanding av tribalisme og tro. Krenket nasjonalisme etter fredsoppgjøret i 1919, sammen med det tyske folks tro på at nazisme var veien å gå for en nasjonal fornyelse. Altså en blanding av sosialdarwinisme og Nietzsches ideer om troen på vilje, styrke og makt.³²

Etter Hitlers selvmord fortsatte ideologien å eksistere uten sin *führer*. Men, nazistenes nederlag og de endringer som tok til umiddelbart etter krigen førte til at nazismen slik den var i utgangspunktet ikke lenger var levedyktig, den endret delvis karakter.³³

Nåtid

De nye bevegelsene som oppstod i kjølvannet av nazismens nederlag fremstod som mer varierte. De retter seg delvis mot andre interesser og ideologien synes å være en avart av nazismen, slik nazismen var en avart av Fascismen. Den *nye* nazismen er ganske enkelt tvunget til å være dynamisk og tilpasse seg dagens samfunn både når det gjelder fremtoning, organisering og ideologi.

Når det gjelder dagens bevegelser kan man grovt sett skille mellom tre ulike former: etterkommere av tidlige partier, historierevisjonister og det professor i historie Roger Griffin kaller kosmetiske nynazister. Sistnevnte er mest aktuell i sammenheng med Varg Vikernes da denne varianten kommer til syne i subkulturer. De maner til vold og rasisme, er ultranasjonalistiske og benytter seg av nazistiske symboler for å fremme sitt budskap.³⁴ Mens noen bevegelser klart identifiserer seg med nasjonalsosialismen har majoriteten av bevegelser strøket betegnelsen nazist fra sitt ordforråd.

³² Glover, *Humanity*, 317.

³³ Payne, *A history of Fascism*, 496.

³⁴ Roger Griffin, *The Nature of Fascism* (London: Routledge, 1993), 164; Reidar Larsson, *Politiske ideologier i vår tid* (Oslo: Ad notam Gyldendal, 1997), 100.

Det norske nynazistmiljøet vokste frem på slutten av 1960-tallet.³⁵ Linjer tilbake til det gamle NS-miljøet eksisterte, men det var ingen umiddelbar videreføring. Gamle medlemmer og sympatisører av Nasjonal Samling hadde etter krigen etablert en egen avis, Folk og Land, og Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie, et arkiv som gjennom historierevisjonisme forsøkte å endre samfunnets syn på NS-medlemmene og deres aktivitet. De som stod bak disse initiativene kan omtales som gammelnazister, og for den nye generasjonen av nazister var det vanskelig å videreføre deres arbeid.³⁶ For det første kan det skyldes nazismens karakter. Som nevnt tidligere var ikke nazismen i sin opprinnelige form levedyktig i etterkrigstiden, spesielt ikke da den nye generasjonen vokste frem og den gamle etter hvert døde ut. For det andre bar begrepet med seg så mye stigma og negative konnotasjoner at mange har strøket denne betegnelsen om seg selv. Dermed har mange bevegelser blant den nye generasjonen nynazister tatt i bruk andre merkelapper, som for eksempel nasjonalister.

Folk og Land var som nevnt et organ opprettet av tidligere NS-medlemmer og partiets medløpere. Avisen utkom første gang i 1952 og «speilte en legering av nasjonalsosialisme og konservatisme».³⁷ Kretsen omkring den politiske avisen kan sies å ha vært den første nynazistiske impulsen i Norge, men i 1968 ble Nasjonal Ungdomsfylking (NUF) etablert og det var den gruppen som fikk mest å si for videreutviklingen av ideologien i landet.³⁸ NUF ble en suksess og langt inn på 1970-tallet ble de en nazi-organisasjon «som lett kunne samarbeide med flere av de høyre-radikale gruppene og miljøene, et samarbeid som førte stadig flere ungdommer inn i nazistenes rekker.»³⁹ Ungdommer er her et nøkkelord. Majoriteten av de som tilslutter seg bevegelser med nynazistisk preg er gjerne unge mennesker i begynnelsen av 20-årene. NUF var en del av en motkultur som ville kommunismen og innvandring til livs «samtidig som de var engstelige for oppbrytningen av tradisjonelle normer som tilhengere av hippiebevegelsen bidro til»,⁴⁰ de ytet simpelthen motstand mot samfunnets utvikling.

³⁵ Lars Preus gir i sin masteroppgave i historie, "Bakover mot det nye Norge: Ideologisk utvikling innen norsk nynazisme 1967-1985" (Universitetet i Oslo, 2014), en bred og grundig gjennomgang av den norske nynazismens ideologiske utvikling i perioden 1967-1985, samt at han plasserer den norske bevegelsen i en mer internasjonal kontekst. I oppgaven belyser han også forholdet (og koblingen) mellom Nasjonal Samling og de nynazistiske organisasjonene.

³⁶ Katrine Fangen, *En bok om nynazister* (Oslo: Universitetsforlaget, 2001), 75-76.

³⁷ Per Bangsund, *Arvtakerne: nazisme i Norge etter krigen* (Oslo: Pax, 1984), 71, 122.

³⁸ Ibid., 118.

³⁹ Ibid., 122.

⁴⁰ Fangen, *En bok om nynazister*, 77.

På 1970-tallet kom det til voldelige konfrontasjoner mellom det nyetablerte partiet Norsk Front (NF) og venstreorienterte antifascister. NF ble stiftet i 1975 på et styremøte i NUF.⁴¹ Lederen for det nye partiet, Erik Blücher, hadde tidligere på 1970-tallet blitt utpekt som leder av NUF og han «hadde ambisiøse målsetninger. Han trodde oppriktig på idéen om et parti og så seg sjøl i rollen som både partiformann og stortingsrepresentant.»⁴² Blücher evnet å samle alle nynazistiske smågrupper i én organisasjon, noe ingen andre europeiske land hadde fått til på samme tidspunkt.⁴³ Tross ideologiske motsetninger var det på denne tiden det nynazistiske miljøet vokste i Norge og generelt kan man si at to hovedlinjer stod mot hverandre. Deres nazistiske uttrykk kom til syne i ulik grad, den ene ytret nazistisk ideologi og tankegods mer eksplisitt. Det betyr derimot ikke at den andre var mindre nazistisk orientert, de var bare flinkere til å skjule sin ideologi. Sistnevnte var den retningen som på slutten av 1970-tallet stod sterkest.

Norsk Front ble oppløst i 1979, men gjenoppstod som Nasjonalt Folkeparti.⁴⁴ De forfektet samme ideologi, men var ytterligere mer rasistiske og innvandringsfiendtlige. Deres syn på vold som legitimt middel gav seg blant annet utslag i Hadelandsdrapene i 1981 «der to nynazister drepte sine kamerater i frykt for tysting»,⁴⁵ og bombeattentatet mot Nor-moskéen i Oslo i 1985. Med bakgrunn i disse hendelsene forlot mange partiet på midten av 1980-tallet, blant annet de som i sin tid grunnla NUF og senere Norsk Front og Nasjonalt Folkeparti.⁴⁶

Professor Katrine Fangen skriver i boken *En bok om nynazister* (2001) at perioden mellom 1979 og 1985 kan betegnes som den mest voldelige i miljøet, samtidig som dette var perioden «miljøet hadde en klare ideologisk og politisk profil».⁴⁷ Dette var også en periode der det oppstod nye initiativer med utgangspunkt i undergrunnsmiljøene.

Boot Boys var en Oslo-basert nynazistisk gruppe etablert i 1987. Gruppen var svært lite orientert mot ideologi og politikk, men desto mer vendt mot vold og rasisme. Drapet på Benjamin Hermansen i 2001 viste at «kombinasjonen alkohol, voldsromantikk og rasehat er mer enn farlig nok.»⁴⁸ En mer ideologisk organisasjon finner man i Zorn 88. Organisasjonen ble i

⁴¹ Bangsund, *Arvtakerne*, 155.

⁴² Ibid., 143.

⁴³ Ibid., 172.

⁴⁴ Henrik Lunde, *Aller ytterst* (Oslo: Antirasistisk senter, 1993), 18.

⁴⁵ Fangen, *En bok om nynazister*, 77.

⁴⁶ Ibid., 77-78.

⁴⁷ Ibid., 78.

⁴⁸ Lunde, *Aller ytterst*, 32.

1988 etablert med en klar nazistisk profil. De benyttet seg av nazistiske symboler, hyllet Hitler og var sterkt antisemittisk. For dem var jøden den fremste fienden og ZOG-teorien var like aktuell for de som den var for nazistene i mellomkrigstiden.

Internasjonalt karakteriseres begynnelsen av 1990-tallet blant annet med slutten på Den kalde krigen og oppløsningen av Sovjetunionen. Det kommunistiske imperiet brøt sammen og USA fikk status som verdens supermakt. Det var også perioden da rasistisk-, fremmedfiendtlig og antisemittisk vold ble et politisk anliggende i mange land, skriver professor Tore Bjørgo i sin doktorgradsavhandling fra 1997.⁴⁹ Det er ikke lett å få oversikt over hva 1990-tallets nynazister stod for og hva de forfektet. Begrepet rommer like mye – om ikke mer – som det gjorde i tiårene før. Som professor i historie Øystein Sørensen bekrefter i artikkelen ”Nyere forskning om norsk nasjonalsosialisme og nynazisme”, var nynazismen i all hovedsak drevet frem av organisasjonene NUF, NF og Nasjonalt Folkeparti i 1970-årene og begynnelsen av 1980-årene.⁵⁰ Fangen skriver at det er tildels uhensiktsmessig å trekke et skarpt skille mellom det norske og svenske nynazistmiljøet da de i stor grad samhandler. Internasjonale forbindelser har for det norske nynazistmiljøet alltid vært viktig og spesielt har kontakten med svenske meningsfeller vært sterk.⁵¹

Noen av de mest overbeviste nynazistene her i landet «opererer i sterk grad via sine svenske kontakter», og til tross for at den svenske rasistiske motkulturen er relativt liten er miljøet både mer ekstremt og omfattende enn hva det er i Norge.⁵² Både Boot Boys og Zorn 88 hadde kontakt med sine kampfeller i øst, noe som bekrefter påstanden om at nynazister søker fellesskap på tvers av landegrensene.

De overnevnte organisasjonene tilhører alle den norske nynazismens første fase. I dag er de alle enten oppløst eller marginalisert til det ytterste slik at det er andre organisasjoner og enkeltpersoner som assosieres med ideologien. Nynazisme i dag virker å ha et generelt rasistisk preg. Det klassiske fiendebildet der jødene er den ytterste motstander er langt på vei byttet ut

⁴⁹ Tore Bjørgo, *Racist and right-wing violence in Scandinavia: Patterns, perpetrators, and responses* (Oslo: Tano Aschehoug, 1997), 11.

⁵⁰ Øystein Sørensen, ”Nyere forskning om norsk nasjonalsosialisme og nynazisme,” i Dahl, Ottar og Øystein Sørensen (red.), *Nazisme og nynazisme. Gammel og ny fascisme og nazisme i Norden og Europa* (Oslo: Historisk Institutt, Universitetet i Oslo og Den norske historiske forening), 1995. 86-95.

⁵¹ Fangen, *En bok om nynazister*, 93.

⁵² Fangen, *En bok om nynazister*, 96; Heléne Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999: Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna* (Stockholm: Ordfront, 2000), 81.

med generell motstand mot fremmede. Bølger av hat og vold rettet mot innvandrere, asylsøkere og minoriteter kommer stadig til syne og man snakke om et ekstrem hverdagsrasisme. Sikkert er det i hvert fall at det som i mellomkrigstiden fremstod som en rendyrket ideologi har endret karakter. Hverdagsrasismen er voksende, men nynazismen var, som Fangen påpeker, et marginalt fenomen på 1990-tallet. Marginalt fenomen til tross, perioden etter 1980 er den mest ekspansive fasen hva gjelder utvikling og vekst i moderne nasjonalsosialistiske miljøer, hevder både historiker og spesialist på svensk nynazisme Heléne Lööw og den amerikanske historikeren Stanley G. Payne.⁵³

Midten av 1990-tallet kjennetegnes nok en gang av vold, denne gangen knyttet til militante celler som var opprettet med den hensikt. 1990-tallets nazister hadde dårlig erfaring med større organisasjoner og de ulike cellene bestod derfor av få medlemmer. Med kun tre eller fire deltagere i hver celle var nynazistene mindre gjennomsluktige. I Norge ble ekstremnasjonalistiske grupper møtt med betydelig mer motstand enn i for eksempel Sverige, men felles for dem begge var at de forsøkte å etablere seg som en innvandringsfiendtlig motstandbevegelse.⁵⁴

Rasisme og vold er sammen med høyreekstremisme omstridte begreper blant annet fordi de alle bærer med seg moralske konnotasjoner. De er, som Tore Bjørgo skriver, i overveiende grad overlappende, men ikke fullstendig ensbetydende. De to førstnevnte er sentrale elementer i de fleste former for høyreekstremisme, men det finnes også høyreekstremisme der rasisme ikke nødvendigvis spiller noen stor rolle. Professor Wilhelm Heitmeyer har beskrevet de høyreekstreme basiselementene som en ideologi der hevder at menneskers antatte ulike verdi er naturbestemt og at vold anerkjennes som et legitimt middel for politisk handling. Store folkegrupper er dermed ekskludert og ansett som mindreverdige på grunnlag av rase eller kultur, men seksuell eller politisk orientering kan også være grunnlag for fordømmelse av høyreekstreme miljøer. Således er høyreekstremisme et begrep som rommer mer enn rasisme. Ideologi er det elementet som i størst grad skiller begrepene fra hverandre; en høyreekstrem har normalt sett en ideologisk overbevisning i bunn og på et overordnet plan kan man finne et knippe begreper som skaper en forståelse av hvem som er høyreekstrem. De avviser kommunisme/sosialisme, liberalisme og forfekter militant nasjonalisme og ulik grad av rasisme. De løfter frem fortiden som et mytisk gullalder og tror på partikularisme fremfor universalisme. Det må imidlertid påpekes at

⁵³ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*, 9; Payne, *A history of Fascism*, 501.

⁵⁴ Tore Bjørgo, «Ekstremnasjonalisme i Skandinavia.» *Aftenposten*, 08.06.94. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002199406080056&serviceId=2>. [lest 28.01.15]

denne overbevisningen ikke deles av samtlige, noen grupper fokuserer i større grad på utvalgte elementer som igjen ikke er av primær karakter for andre. Noen bevegelser er drevet av en sterk religiøs overbevisning, gjerne millenarisme med elementer av manikeisme og troen på at tusenårsriket skal komme, skriver Bjørge.⁵⁵

En svart flamme tennes

Kort tid etter at det norske nynazistmiljøet vokste frem oppstod det også to andre subkulturer i Norge, i tråd med hva Fangen skrev om undergrunnsmiljøenes vekst. Med utgangspunkt i 1970-tallets nihilisme vokste den særegne musikk sjangeren svartmetall frem samtidig som satanistiske impulser fra USA slo rot i landet. Rock 'n' roll sjangeren som oppstod på 1950-tallet hadde lenge vært i opposisjon til mange av kristendommens grunnleggende prinsipper, men den nye undergrunns sjangeren tok denne motstanden til et nytt nivå. Kristendommen skulle i møte med musikken rykkes ut med roten til den tok sitt siste åndedrag. Begrunnelsen for miljøets voldsomme angrep på kristendommen er mange, og i denne sammenheng er det to som stikker seg ut. Noen i miljøet har på et tidspunkt erklært sin hengivenhet og troskap til Satan, den kristne guds fiende og ærer hans navn gjennom musikk og handlinger. Andre forfekter den førkristne tiden og hevder at de kjemper en uavsluttet kamp som startet da kristendommen invaderte Europa for 1000 år siden.⁵⁶

Satanisme som (natur)religion knyttes til den amerikanske okkultisten Anton Szandor LaVey (1930-1997). Han er grunnleggeren av *Church of Satan* og forfatteren av *The Satanic Bible* (1969). LaVey var sterkt inspirert av britiske Aleister Crowley (1875-1947), av mange kjent som «Verdens ondeste mann».⁵⁷ Etter å ha lest John Miltons episke dikt *Paradise Lost* (1667), kom han frem til at hele eksistensen dreide seg om forholdet mellom godt og ondt og at disse prinsippene ikke kan eksistere uten hverandre. Han måtte velge side. Crowley hevdet at det ikke fantes noen gud utenom mennesket og i 1904 grunnla han religionen *Thelema* der den øverste lov var «Do what thou wilt shall be the whole of the law.»⁵⁸ LaVey videreførte mye av Crowleys tankegods i det han mente at mennesket var utgangspunkt for alle religioner og at Jeget kan være ens gud. I likhet med nasjonalsosialistene var han også inspirert av Nietzsches tanke om å *skape*

⁵⁵ Bjørge, *Racist and right-wing violence in Scandinavia*, 11, 13, 21-22.

⁵⁶ Michael Moynihan og Didrik Söderlind, *Lords of chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground* (Los Angeles, California: Feral House, 2003), XI.

⁵⁷ Jan Ingar Thon, "Aleister Crowley - verdens ondeste mann," i *Fyrster i Tåkeland*, red. Terje Emberland og Arnfinn Pettersen (Oslo: Humanist Forlag, 2001), 81.

⁵⁸ Ibid., 89. Arild Romarheim, "Moderne Satanisme i et nøtteskall," i *Artikler til skolens kristendoms- og religionssundervisning: et utvalg fra tidsskriftet Prismet*, red. Erling Birkedal, et al. (Oslo: IKO/Pensumtjeneste, 1999), 217.

seg selv, og LaVey proklamerte Guds død og fremveksten av «the age of Satan.»⁵⁹ Ved å slippe helvete løs ville mennesket returnere til naturlovene, de sterke ville seire og mennesket ville bli sin egen frelser. Slik skulle mennesket innse at det er selvet man må stole på:

As "god" is nature and nature is "Satan", "Satan" is "god". And man is part of nature, man is part of Satan, and Satan is part of man. Satan represents creative man's self-awareness, the seed of his true carnal ego or his black flame, the inner individual fire of becoming. If there is a personal god in the satanic universe of LaVey, it is the individual ego.⁶⁰

I boken *Lords of Chaos* (2003) hevder forfatterne at mange innenfor svartmetallmiljøet har flørtet med eller omfavnet fascistiske/nasjonalsosialistiske/rasistiske holdninger, men de fremholder samtidig at mange i miljøet har beveget seg bort fra satanismen til fordel for hedenske religiøse tradisjoner, ofte i kombinasjon med nasjonalisme. Newzealenderen Kerry Bolton som utgir det lille tidsskriftet *The Nexus* har flere lesere fra svartmetallmiljøet. Han hevder at dreiningen mot hedenske tradisjoner har skjedd i en satanistisk kontekst, en etnisk- og kulturelt basert variant i stedet for den mer verdensorienterte varianten man gjerne introduseres for først. Bolton uttaler at det er en naturlig og oppmuntrende utvikling i og med at satanismen i sin grunnform er avledet fra hedendom. Han hevder at denne dreiningen har skjedd av samme grunn som andre unge forsøker å finne sin arv – et søk i en dypere forankring utover den nihilisme og overfladiskhet dagens plutokrati har skapt.⁶¹

Svartmetall etablerte seg som en motkulturell strømning som tok opp i seg ekstreme ideologiske elementer som til slutt kuliminerte i internasjonal oppmerksomhet under rettssaken mot Varg Vikernes i 1994.

Åsatro

Interessen for vikingtiden og det førkristne samfunn har vokst frem som en moderne ideologisk strømning. I den allmenne bevissthet har åsatro ofte blitt forbundet med ekstrem nasjonalisme på grunn av dens historiske røtter. Noen av de tidligere nasjonalsosialistene utviste en eksplisitt begeistring og interesse for tidlig nordisk kultur og tradisjon, og med bakgrunn i dette har det blitt etablert en til dels urettferdig og misvisende historisk linje. Noen av dagens ekstreme nasjonalister finner inspirasjon i fortidens nordiske samfunn, men for majoriteten av de

⁵⁹ Mattias Gardell, *Gods of the Blood: The Pagan Revival and White Separatism* (Durham, N.C.: Duke University Press, 2003), 287.

⁶⁰ Ibid., 289.

⁶¹ Moynihan og Søderlind, *Lords of Chaos*, 312-313.

åsatroende er det simpelthen et religiøst alternativ fordi vikingtiden en sentral del av vår felles kulturarv.

Moderne åsatro er, uavhengig av de forestillinger som finnes blant åsatroende om at deres religion baserer seg på eldre kilder eller er en del av en levende nordisk religion, en del av det som kan defineres som nyreligiositet.⁶² Begrepet nyreligiøs krever en definisjon dersom det skal kunne anvendes, men det er vanskelig å trekke en linje for når en religion må ha oppstått for at den kan anses å være en del av det nyreligiøse miljøet.⁶³ Her er det naturlig å trekke linjen tilbake til 1875 da det Teosofiske Samfunn ble grunnlagt, et samfunn som var avgjørende for dagens ikke-kristne nyreligiositet. Ny henviser til forestillinger som tidligere ikke har vært en del av det religiøse feltet i en viss kontekst plutselig blir det. *Religiositet* er et mer komplekst begrep å definere, og en helt klar definisjon er trolig ikke mulig å gi. Allikevel, man kan ta utgangspunkt i at religion dreier seg om troen på at det eksisterer forestillinger om at det finnes en transcendent virkelighet som ofte, men ikke alltid, inkluderer en tro på et høyere vesen. To ytterligere innslag bør inkluderes slik at religion blir noe mer enn bare troen på noe overnaturlig. For det første må den inkludere et praktisk uttrykk der hensikten er å etablere en kontakt med den transcendent virkeligheten, som for eksempel bønn eller gudstjeneste. For det andre må den ha et diskurssystem, at det finnes et tankesett der tro og handling settes i en sammenheng. Til sist må det blant de troende innenfor religionen eksistere et sannhetsprinsipp, en genuin tro på at ens religiøse forestilling er sann.⁶⁴

Historiske røtter

Dagens nyhedendom er en nyreligiøs bevegelse som kan sies å være etablert på begynnelsen av 1900-tallet, men den er samtidig et moderne produkt av enda tidligere forestillinger om førkristne religioner. Blant dem som har hatt mest å si for utviklingen av strømmingen er den russiske okkultisten Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891) og Guido von List (1848-1919). Førstnevnte var grunnleggeren av det allerede nevnte Teosofiske samfunn der hun gjennom teosofien forente vestlige og østlige esoteriske tradisjoner. Hennes hensikt var å «bekjempe

⁶² I boken *Moderne Asatro: Att konstruera etnisk och kulturell identitet* henviser Fredrik Gregorius til religionshistoriker Liselotte Frisks definisjon av nyreligiositet fra boken *Nyreligiositet i Sverige; ett religionsvetenskapligt perspektiv*, 1998: «En oorganiserad nyreligiös trosföreställning kan exempelvis vara tron på reinkarnation eller återfödelse. [...] I den nyreligiösa subkulturella miljön återfinner vi altså såväl de organiserade nya religiösa rörelserna som mer oorganiserade drag och strömningar.»

⁶³ Fredrik Gregorius, *Modern Asatro: Att Konstruera Etnisk och kulturell identitet* (Lund: Lunds Universitet, Centrum för Teologi och Religionsvetenskap, avd. för migrationsvetenskap, 2008), 29.

⁶⁴ Ibid., 30-31.

materialismen innen vitenskapen og undersøke vitenskapelig «de kosmiske lover» og å utvikle menneskets «latente krefter».⁶⁵ I boken *Isis Unveiled* (1877) hevdet hun at sann religion og vitenskap ikke er motsetninger, men at de utfyller hverandre. Ifølge Blavatsky var kosmos syklisk der verden og mennesker i løpet av sju ledd utviklet seg gjennom forfall og gjenreisning og at vi nå har nådd den fjerde perioden som «utgjør den femte, ariske rotrase»,⁶⁶ der vi nærmer oss økt åndelighet.

List var inspirert av den fremvoksende *völkisch*-ideologien og Blavatskys teosofi da han utviklet ariosofien. Idealiseringen av egen rase og teosofiens tese om at alle religioner i sin kjerne er esoteriske, resulterte i ariosofien og den polyteistiske ario-germanske religionen Wotanisme. I likhet med teosofien var ariosofien strengt hierarkisk der menneskene ble rangert etter hvor man befant seg i den åndelige utviklingsprosess som var «uløselig knyttet til den rase- og folkeånd vedkommende [tilhørte]».⁶⁷ For List fantes det ingen verdi i kristendommen og han mente at den var årsak til den ariske rasens forfall.⁶⁸ Arieren var for ham verdens urrase og herreraser og han bygget dette argumentet på norrøn mytologi, deriblant Edda og runer, for å bevise hvem arierne var, og hvor de kom fra.⁶⁹ Mens mange av dagens nyreligiøse retninger bygger på Blavatskys teosofi er List regnet som profeten for den moderne åsatroen, primært med tanke på hans fokus på nettopp mytologi og runer.⁷⁰

Åsatro er en trosretning med et jordisk orientert polyteistisk verdensbilde. Den kombinerer en panteistisk oppfatning om det guddommelige som iboende i naturen med en polyteistisk tro på kondensering av guddommelige energier, og jorden som personifiseres i form av en moderskikkelse ansett å være et levende vesen. Menneskets verden er en av ni parallelle verdener som alle er knyttet til hverandre gjennom verdenstreet Yggdrasil. Yggdrasil er for åsatroende både et ytre- og indre mikrokosmisk verdenstre for hvert individs mentale univers. Videre er tiden syklisk der alt beveger seg i sykluser av fødsel, død og gjenfødelse. Alt det nåværende er forankret i fortiden og bærer fremtidens transformative frø i en pågående dialektisk prosess for evig væren. Ingenting er tilfeldig og alt i universet er forbundet med hverandre i en flerlags serie av

⁶⁵ Terje Emberland, "Guido von List, Jörg von Liebenfels og ariosofien," i *Fyrster i Tåkeland: Falsknere, fantaster og fanatikere ved vitenskapens grenser*, red. Terje Emberland og Arnfinn Pettersen (Oslo: Humanist forlag, 2001), 120-121.

⁶⁶ Ibid., 122.

⁶⁷ Ibid., 126-127.

⁶⁸ Ibid., 127.

⁶⁹ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots of Nazism*, 49-50.

⁷⁰ Gregorius, *Modern Asatro*, 57.

korrespondanser. I runespådommen ligger også den apokalyptiske forventingen om at man en gang skal vende tilbake til den antatte gullalderen.⁷¹

Naturen fremstår som et av de fremste legitimeringselementene for den moderne åsatro. Den benyttes for å legitimere en gjenopplivelse av hedendom og åsatro. Natur er for de åsatroende synonymt med landsbygd, villmark og organisk liv. Dette er for de åsatroende ekte verdier som står i kontrast til den kunstig urbane og rotløse vestlige livsførselen. De ønsker å frigjøre mennesket fra det bedøvende og moderne materialistiske samfunnet.⁷² Åsatroen gir det nordiske mennesket muligheten til å gjenvinne et helhetlig syn på verden. Som legitimeringselement er naturen viktig, men relasjonen til de ulike norrøne gudene er også sentral. I motsetning til kristendommen er åsatroen heterogen når det gjelder gudsbilder. Hver enkel åsatroer bestemmer selv hvilke guder og gudinner han vil tro på og om de har en autonom eksistens eller er en iboende del i selvet.⁷³

Åsatro i dag

I samme periode som det norske nynazistmiljøet og det satanistinspirerte svartmetallmiljøet vokste frem, oppstod også den internasjonale moderne åsatroen i land som USA, England og Island. På Island ble Ásatrúarfélagið stiftet i 1972, der noen hadde tilknytning til den islandske avdelingen av det Teosofiske Samfunn. Året etter ble Ásatrúarfélagið anerkjent av den islandske staten som et trossamfunn, noe som fikk stor symbolsk status for det internasjonale åsatrosamfunnet. På Island er åsatro tydelig presentert som en etnisk religion.⁷⁴

Den britiske organisasjonen The Committee for the Restoration of the Odinic Rite ble stiftet samme år som Ásatrúarfélagið, men til forskjell fra den islandske åsatroen har de britiske åsatroende aldri vært en samlet front. Helt siden begynnelsen har de konkurrert med andre, mer etablerte nyhedenske religioner. Organisasjonen, som etter hvert utelukkende kalte seg Odinic Rite var inspirert av Else Christensens Odinist Fellowship, etablert i 1969. Men, mens Christensen i overveiende grad representerte en politisk og rasistisk orientert åsatro hadde den britiske en religiøs og etnisk betoning.⁷⁵ Det er altså, som disse bevegelsene viser, to separate tendenser innenfor den moderne hedendommen, den odinistiske kretser rundt en bestemt rases

⁷¹ Gardell, *Gods of the Blood*, 154-155.

⁷² Gregorius, *Modern Asatro*, 181, 193.

⁷³ Ibid., 195, 204.

⁷⁴ Ibid., 71, 73.

⁷⁵ Gregorius, *Modern Asatro*, 74; Gardell, *Gods of the Blood*, 152.

overlegenhet og åsatro som det ikke-rasistiske motstykket. Denne todelingen til tross, deler av trosgrunnlaget er felles for dem begge.

Den todelingen man ser innenfor den internasjonale nyhedendommen kommer til uttrykk også i Norge. Når det første åsatrofellesskapet ble etablert her til lands er usikkert,⁷⁶ men åsatrofellesskapet Bifrost skriver på sin hjemmeside at bevegelsen startet tidlig på 1980-tallet, og at det ble registrert som trossamfunn i 1996. Bifrost fungerer i dag som en paraplyorganisasjon som samler ulike åsatro- og blotslag i Norge. De tar eksplisitt avstand fra enhver befatning med rasisme, samt diskriminering på grunnlag av kjønn, legning og opphav.⁷⁷ Vigrid er motpolen til denne organisasjonen. Organisasjonen hevder å «være et etnisk/religiøst fellesskap som vil utvikle et Nordisk samfunn basert på Nordisk religion og Nordiske verdi- og kulturnormer»,⁷⁸ men Vigrids handlinger og uttalelser levner ingen tvil om at denne bevegelsen representerer en norsk versjon av Christensens rasistisk orienterte åsatro.

Vigrid

Vigrid ble oppløst i 2009, og er fremdeles oppført som nedlagt på Wikipedia. Det synes allikevel som Vigrid fremdeles eksisterer som organisasjon skal vi tro lederen Tore Tvedts aktivitet, både på organisasjonens nettside og i ulike medier. Vigrid baserer sin ideologi på norrøn mytologi og raselære, men selv hevder de å være misforstått og demonisert av samfunnet som karakteriserer de som nynazister. I et intervju med NRK P3 uttaler Tvedt at de ikke blir omtalt som «det vi faktisk er. Jeg er åsatroende. Jeg tror på Odin». Samtidig mener han at det å bli kalt nazist er en ren hedersbetegnelse.⁷⁹ Troen på den norrøne guden Odin fikk Tvedt i 1994, samme år som Varg Vikernes ble fengslet. I mylderet av alt som skrives på Vigrids nettsider havner den norrøne mytologiens overbevisning i bakgrunn til fordel for raselære. Tradisjonelle nazistiske ideer om de ulike raser flourer. Overbevisningen om at jødene står bak en verdenskonspirasjon er også tilstede og om jødene sier han at de «er som ormer blant vanlige folk. Jøder er slanger som Jesus kaller dem.»⁸⁰ De mener at den nordiske rase utsettes for folkemord og undertrykkelse og maner

⁷⁶ Postansvarlig i Bifrost, Linda Ursin skriver i en e-post (28.02.15) at de ikke har noen oversikt over når det første fellesskapet ble startet.

⁷⁷ Om åsatrofellesskapet Bifrost:
<http://www.bifrost.no/om-bifrost>. [lest 27.02.15]

⁷⁸ Om Vigrids mål:
<http://vigrid.net/maalkontakt.htm>. [lest 27.02.15]

⁷⁹ Webjørn S. Espeland, "Vigrid Lever," NRK P3. 26.11.13, <http://p3.no/dokumentar/vigrid-lever/#Lav-oppslutning>. [lest 08.11.12]

⁸⁰ Ibid.

til kamp for å bekjempe dette. At Tvedt er rasist kommer også til uttrykk i P3-intervjuet. Det er åpenbare paralleller mellom Vigrid og de som hyller nasjonalsosialismen. I tillegg til den allerede nevnte raselæren, jødehatet og kampen for å bevare egen rase er Vigrid voldsforherligende og holocaustfornektende. Dersom Vigrid i det hele tatt er åsatroende tilhører organisasjonen definitivt den strømningen som fokuserer på politikk og rasisme. Men, bak et tynt skalkeskjul der de hevder å tilbe norrøne guder og søke seg tilbake til vikingtidens hedenske religion ser man omrisset av en primitiv nynazistisk gruppe. Jeg vil hevde at Vigrid i overveiende grad er en nasjonalsosialistisk inspirert ideologisk motkultur med religiøse impulser og drømmer om et raserent samfunn.

Innenfor moderne åsatro kan man som sagt finne to hovedstrømninger. Den rasistiske odinismen og den motkulturelle åsatroen. Blant disse er det imidlertid ingen bastant skikkelinje. Felles for dem er at deres rekonstruksjon av den førkristne tid og at det i stor grad er opp til den enkelte å definere sin egen tro. Dette henger videre sammen med at det for de åsatroende er viktigere hvordan man oppfører seg, enn hva man velger å tro på. Ariosofien er den rasistiske åsatroens forløper, men det er også bevegelser som forsøker å forene økologi og rasisme. Den motkulturelle åsatroen er blant annet representert gjennom Bifrost som i hovedsak fokuserer på det religiøse og ritualer. I sammenheng med denne oppgavens formål er det den rasistisk motiverte åsatroen som fremstår som aktuell. Varg Vikernes var på 1990-tallet initiativtaker til stiftelsen av den ideologiske Norsk Hedensk Front og betegner seg i dag som odinist.⁸¹

Kort om Vikernes

Det var kirkebranner og drap som gjorde Varg Vikernes til en offentlig skikkelse på begynnelsen av 1990-tallet. Frem til da hadde han levd et forholdsvis anonymt liv. Kristian Larsson Vikernes (f. 11. mars 1973) vokste opp i Bergen med mor, far og storebror. Familien bodde et år i Irak der faren arbeidet som it-ingeniør, mens Vikernes og hans bror gikk på offentlig skole. Vikernes har alltid hatt et nært forhold til sin mor, men forholdet til faren kjølnet gradvis. I boken *Lords of Chaos* er Vikernes full av lovord om sin mor, mens han samtidig uttaler at han var glad for at faren forlot familien sin. Ifølge Vikernes skapte faren bare problemer for ham.

Som tenåring begynte Vikernes å spille gitar, en hobby som etter hvert skulle føre Vikernes til topps i det norske voksende svartmetallmiljøet. Vikernes' musikalske karriere startet som gitarist

⁸¹ Gardell, *Gods of the Blood*, 307.

i death-metal bandet Old Funeral, men han forlot etter hvert det til fordel for Burzum. Burzum ble etablert som et enmannsband med Vikernes som eneste medlem, blant annet fordi han på den måten kunne ha full kontroll over eget materiale. Det tok ikke lang tid før han ble et kjent navn innad i svartmetallmiljøet. På få år gikk Vikernes fra å være en relativt anonym gitarist til å bli en av de med størst innflytelse – og anerkjennelse – innad i svartmetallmiljøet.⁸² Fascinasjonen for Vikernes vokste. Frem til han ble arrestert var han sett opp til og beundret av mange som identifiserte seg med svartmetallmiljøet og satanismen og for mange er han fremdeles ansett for å være pioneren innen svartmetall her til lands.

I nordisk hedensk tid var «Varg i veum» en betegnelse for en person som var dømt fredløs for forbrytelse på et fredhellig sted og «Varg» har senere fått betydningen ulv.⁸³ Dette er en betegnelse som passer Vikernes godt. Som vi vet byttet Vikernes navn fra Kristian til Varg. Han skriver selv at dette ble gjort i fullt alvor og at det ligger en mening bak navnebyttet. For det første presiserer han at Kristian betyr kristen.⁸⁴ Vikernes påpeker at Varg består av fire bokstaver, et tall som betyr stabilitet og sikkerhet samt at det har like mange bokstaver som antall årstider, grunnelementer og sesonger. Med dette forsvaret han sin navneendring og skriver at «[s]om du ser er det en tanke bak mitt valg av navn. Jeg skriver det her for å oppmuntre nordmenn til å ta intelligente navn til seg istedenfor å hete noe som ikke har noe betydning for individet»,⁸⁵ og avslutter med å skrive at det er et einherjar navn, en betegnelse på en norrøn kriger som er kommet til Valhall. Som vi har sett er Vikernes dømt for ildspåsettelse av norske stavkirker som på mange måter kan betegnes som fredhelige.

Lite vet vi om Vikernes' ideologi. Det meste vi vet om Vikernes er knyttet til perioden som nettopp er beskrevet. I det følgende vil jeg foreta et nærstudium av *Vargsmål* med et spesielt henblikk på fire utvalgte ideologiske elementer: kvinnen, rase, religion og det revolusjonære. Jeg har valgt nettopp disse elementene fordi de ved første gjennomlesning fremstod som mer sentrale enn andre nevnte elementer.

⁸² Moynihan og Søderlind, *Lords of Chaos*, 146-151.

⁸³ Store norske leksikon. «Varg i Veum». 24.01.2014. https://snl.no/varg_i_veum [lest 04.03.15]

⁸⁴ Vikernes, *Vargsmål*, "Amor/Freya/Afroditte/Ishtar".

⁸⁵ Ibid.

3. Rase

«Jeg elsker det sterke mennesket, og forakter det svake mennesket! Hva er det vi vil ha? Et menneske som blir svakere og svakere eller et menneske som blir sterkere og sterkere?»⁸⁶

Sitatet over er hentet fra *Vargsmål*, men kunne like gjerne vært hentet fra Alfred Rosenberg eller Adolf Hitler. Vi ser altså at den raseideologi Vikernes forfekter i det minste har én likhet med den klassiske nazismen. Mennesket finnes i både sterke og svake versjoner. Spørsmålet blir således hvordan Vikernes' raseideologi ser ut i sin helhet, og i hvilken grad den har likheter med nazistene. I dette kapittelet vil jeg redegjøre for rasesynet i den klassiske nazismen for så å gjøre rede for Vikernes' eksplisitte rasesyn. Til sist vil jeg se hvilke eventuelle likheter og forskjeller som eksisterer mellom de to forskjellige ideologiene.

Raseideologiens fremvekst

Til tross for at rasebegrepet ideologisk knyttes til den tyske nazismen er raseideologien mye eldre, og det er spesielt tre elementer som har hatt innflytelse på hvordan den særegne nazistiske raselæren utviklet seg.

En formening om menneskers ulike kvaliteter kan spores helt tilbake til antikken, men raseideologien og kategoriseringen av de ulike raser slik vi kjenner den i dag vokste frem på 1800-tallet. I forbindelse med 'kolonikappløpet om Afrika' ble flere vitenskapelige disipliner brukt som premissleverandør for hvordan undertrykkende rasisme ble legitimert. Helt siden da har rasisme vært en mektig ideologi, spesielt i tilknytning til imperialisme. Filosofen Hannah Arendt skriver i *The Origins of Totalitarianism* (1951) at få ideologier har oppnådd den stillingen som kreves for å overleve i kampen om overbevisning og at det er kun to ideologier som har oppnådd dette. Den første er marxismen, teorien som forklarer historien som en økonomisk klassekamp, mens den andre nettopp utgår fra et raseperspektiv der historien tolkes som en naturlig kamp mellom de ulike raser, akkurat slik kolonikappløpet ble legitimert.⁸⁷

⁸⁶ Vikernes, *Vargsmål*, "Rusmisbruk".

⁸⁷ Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (San Diego, California: Harcourt Brace Jovanovich, 1979), 159.

Den franske aristokraten Arthur de Gobineau (1816-1882) ble igjennom boken *Essai sur l'Inégalité des Races Humaines* (1853) kjent for å ha utviklet teorien om at det eksisterer en herreraser, men han ble også beundret av senere raseteoretikere da han hevdet at sivilisasjoners fall skyldes en rases degenerasjon og at en rases forfall skyldes raseblanding.⁸⁸ Gobineau uttrykte imidlertid ikke noe hat mot den jødiske rasen.

Det europeiske tankegodset ble etter hvert tatt opp også i Norge. Her var raseideologi utbredt, og på slutten av 1800-tallet hersket det en generell enighet om det norske folks «særedeles eiendommelige og glimrende kvaliteter».⁸⁹ Eugenikk, rasehygiene i sin absolutte rasistiske form truet samfunnet utover på 1900-tallet, med apotekeren Jon Alfred Mjøen i spissen.⁹⁰ Han arbeidet for å bevare den nordiske rase da den for ham var den rasen med høyest kvalitet. Litteraturhistorikeren Christen Collin hevdet i sin artikkel "Den hvite Mands siste Chance" (1921) at 'kulturfolkets' vekst og fall verken kunne forklares gjennom filosofi, økonomi eller historie. Han henviste blant annet til pioneren innen eugenikk, Francis Galton, og hevdet at det best kunne forklares gjennom rasebiologi. Collin videreførte altså den teorien som Gobineau presenterte omkring 70 år tidligere i det han skrev:

Ingen, som kjender en moderne biologis hævde av de arvelige anlægs relative fasthet, kan betvile at forandringer i et folks sammensætning av livs-typer – baade gennem krydsning og gennem en forskjellig grad av frugdbarhet og mortalitet inden forskjellige befolkningsslag – har spillet en overordentlig stor rolle i folkets udvikling.⁹¹

Vi ser altså at det i løpet av 1800-tallet ble utviklet to teorier i relasjon til hverandre som begge sprang ut ifra raseperspektivet. Rasen kunne brukes som en historisk fortolkningsmodell der én rase var sterkere enn andre og at rasene burde holdes adskilt for å unngå forfall, både når det gjaldt kulturer og raser. Disse ideene påvirket den nazistiske raseideologien.

Völkisch-ideologien mot moderne raseideologi

Som en ideologisk motreaksjon på de sosiale og politiske spenningene som utviklet seg etter den nasjonale samlingen av Tyskland i 1871 oppstod *völkisch*-ideologien. Fra å ha vært en samling av landbruksbaserte småstater ble Tyskland etter foreningen en stadig mer industrialisert og

⁸⁸ Paul A. Fortier, "Gobineau and German Racism," *Comparative Literature* 19, nr. 4 (1967), 342.

⁸⁹ Hans Fredrik Dahl, *De store ideologienes tid*, red. Trond Berg Eriksen og Øystein Sørensen, Bind 5, *Norsk idéhistorie* (Oslo: Aschehoug, 2001), 201.

⁹⁰ Ibid., 201, 202.

⁹¹ Christen Collin, "Den hvite Mands siste Chance," i *Norsk Tro og Tanke* red. av Jan-Erik Ebbestad Hansen (Oslo: Tano Aschehoug, 1999), 649.

moderne nasjonalstat. Med bakgrunn i dette følte flere seg isolert. Følelsen av isolasjon gav seg uttrykk i at menneskene følte seg fremmedgjort både fra seg selv og samfunnet, og de søkte således en åndelig fornyelse.⁹²

Völkisch-ideologien knyttes til 1700-talls romantikken, spesielt hva gjaldt det irrasjonelle og følelsesmessige. Ideene fra opplysningstiden, deriblant rasjonalismen, ble mistrodd og «den logisk vitenskapelige tilnærming til naturen, mennesket og samfunnet – hadde vist seg totalt ute av kontroll til å gripe tilværelsens indre mening»,⁹³ skriver religionshistoriker Terje Emberland. Fornuften kunne ikke forklare livets mening. For å forstå den måtte man vende seg bort fra den rasjonelle virkelighetsoppfatningen, og ta utgangspunkt i *følelsene* og blodet.⁹⁴ Ideologien kan altså sees som et romantisk oppgjør mot moderniteten da den søkte seg tilbake til naturen og fortidens rurale samfunn og tradisjoner. Ideologien tok opp i seg flere ideologiske elementer som blant annet nasjonalisme, rasisme og antisemittisme,⁹⁵ og hevdet at tyskeres sanne skjebne «was to reconstitute themselves as members of the organic, national/racial community [...] which had supposedly existed before the waning of the cultural forces sustaining it.»⁹⁶

Det tyske ordet for folk er *volk*, men i denne sammenheng omfatter begrepet mer enn bare den direkte oversettelsen. Ifølge professor i historie George L. Mosse er det tyske begrepet mye mer konnotasjonstung enn hva det er på norsk.

Volk is a much more comprehensive term than "people," for to German thinkers ever since the birth of German romanticism in the late eighteenth century "Volk" signified the union of a group of people with a transcendental "essence". This "essence" might be called "nature" or "cosmos" or "mythos," but in each instance it was fused to man's innermost nature, and represented the source of his creativity, his depth of feeling, his individuality, and his unity with other members of the Volk.⁹⁷

Mosse mener at *völkisch*-ideologien best kan beskrives gjennom å sette begrepene kultur og sivilisasjon opp mot hverandre. Kultur hadde en sjel og gav en følelse av sammenheng mellom individet, naturen og universet, mens sivilisasjonen kun tilbød en følelse av fremmedgjøring og rotløshet. Slik jeg forstår det dreier det seg om at en kultur har personlighet, mens en sivilisasjon

⁹² George L. Mosse, *The Crisis of German Ideology: Intellectual Origins of the Third Reich* (New York: Howard Fertig, 1998), 14.

⁹³ Terje Emberland, *Religion og rase: Nyhedenskap og nazisme i Norge 1933-1945* (Oslo: Humanist Forlag, 2003), 29-30.

⁹⁴ Ibid., 30.

⁹⁵ Ibid., 29.

⁹⁶ Griffin, *The Nature of Fascism*, 85.

⁹⁷ Mosse, *The Crisis of German Ideology*, 4.

kun er en utvendig kunstig enhet som ikke tilbyr deltageren *noe*. Dette noe er for tilhengerne av *völkisch*-ideologien en indre spirituell vekkelser som kunne lede an til det tyske *Volks* blomstring.⁹⁸

Mennesket var ifølge *völkisch*-tenkerne forbundet med rasen og naturen, og et sentralt begrep innenfor ideologien var *Blut und Boden*, som henspiller på to elementer: avstamming gjennom blod og territorium. Mennesket overvant ikke naturen, ei heller kunne det bruke fornuften til å gjennomskue naturens mening. Istedenfor ble mennesket som levde i pakt med naturen og dens mytiske krefter glorifisert.⁹⁹ Med utgangspunkt i blant annet dette ble germaneren, han som bebodde Nord-Europas dype og mørke skoger, opphøyet som lysets menneske fordi han gjennom sin tilværelse hadde blitt dyp, mysteriøs og kreativ. Jødene ble derimot omtalt som åndelig uttørket og betraktet som en evig fremmed i det tyske samfunnet, de ville aldri kunne integreres i det tyske samfunnet.¹⁰⁰ Ideologien var gjennomgripende antisemittisk, den hevdet at jødene var et annet folk og de ville for alltid være fremmede i det tyske samfunnet, «[t]he Jew, in short, was anathema to Volkish thought.»¹⁰¹

Det rasesynet *völkisch*-ideologien fremmet var tydelig inspirert av den britisk-tyske forfatteren Houston Stewart Chamberlain (1855-1927). Gjennom ham ble rase noe mer enn en forklaring på sivilisasjoners vekst og fall. Rase ble menneskehetens håp. Chamberlain fremsatte en teori om at den ariske rasen var det germanske skjønnhetsideal, mens jøden ble stemplet som den diametrale motsetning. Til sammen representerte de polariteten mellom Gud og djevelen. Arieren og jøden utgjorde menneskehetens to rene raser og arieren ble fremstilt som historiens redningsmann.¹⁰²

Nazismens raseideologiske særtrekk

Fra 1800-tallets romantiske rasetenkere videreførte nazistene tanken om at de ulike rasene bar på et sett av indre psykiske karaktertrekk som kom til uttrykk gjennom språk og kultur. Dette var to av forutsetningene for den nazistiske raseideologien. Den tredje, og kanskje viktigste var *sosialdarwinismen*. Darwins evolusjonslære fra 1859 om hvordan livet har utviklet seg på jorden

⁹⁸ Ibid., 6-7.

⁹⁹ Ibid., 15.

¹⁰⁰ Emberland, *Religion og rase*, 30.

¹⁰¹ Mosse, *The Crisis of German Ideology*, 126.

¹⁰² Ibid., 95, 97.

ble raskt overført på menneskelige og sosiale forhold. Den sterkeste rett mellom de ulike arter ble til kampen mellom rasene.¹⁰³

De tyske nazistene oppfattet verden som en kamp der den svake bukker under for den seirende sterke. For den tyske nazismen handlet det utelukkende om at den ariske rase måtte seire – fordi dens skjebne var å stå øverst i rasehierarkiet, over alle andre raser. Denne kampen, og ønsket om å herske gav seg utslag i en kvasivitenskapelig raselære.¹⁰⁴

Som antydnet over hevdet nazistene at det eksisterte ulike raser, og for de var fokus spesielt rettet mot den ariske og den jødiske rasen, helt i tråd med *völkisch*-ideologien. Den ariske rase var den definitive herrerasen, mens den jødiske rase var plassert helt nederst. Denne rangeringen var blant annet basert på de nevnte psykiske karaktertrekk. Mens den ariske rase ble omtalt som handlekraftig, vital og besluttsom var jødene svake, tvilende og ubesluttsomme. Rasen er, som Rosenberg hevdet sjelens utside i det han skrev at «[s]oul means race seen from within. And, conversely, race is the external side of a soul.»¹⁰⁵ Som et tredje element hersket det en oppfatning om at rasene hadde ulik verdi. Størst verdi hadde selvfølgelig den ariske rasen. Jødene hadde derimot ingen verdi og en kan således anta at de i realiteten var plassert *under* rasehierarkiet. De ble betraktet som undermennesker. De var drivkraften til alt vondt og årsaken til alt som var galt, deriblant «parlamentarisme, demokrati, pasifisme, internasjonalisme, marxisme, sosialisme [og] kommunisme».¹⁰⁶

For å bevare den ariske rasen innførte nasjonalsosialistene 'rasebevarende tiltak' umiddelbart etter at de kom til makten. Jødene ble gradvis utestengt fra flere av samfunnets områder, men loven om tvangssterilisering var derimot det første tiltaket, et eugenisk virkemiddel. Også norske arvehygienikere, deriblant Jon Alfred Mjøen støttet tiltak som kunne utrydde enhver form for fysiske og psykiske mindreværdigheter i befolkningen. Parallellene mellom Norge og Tyskland stanser imidlertid her og Mjøen uttalte at man måtte skille «mellom retten til å leve og retten til å gi liv.»¹⁰⁷ For nazistene eksisterte ikke dette skillet, og eugenikken skled over til å inkludere

¹⁰³ Torgeir Skorgen, "Filosofi og rasevitenskap. Den filosofiske antropologiens oppkomst og etableringen av raseantropologi som epistemisk regime (Kant kontra Herder)," i *Norsk Filosofisk tidsskrift* 01-02 (2003), 129.

¹⁰⁴ Harald Ofstad, *Vår forakt for svakhet: En analyse av nazismens normer og vurderinger* (Oslo: Pax Forlag, 1971), 17, 26.

¹⁰⁵ Alfred Rosenberg, *The Myth of the Twentieth Century: An Evaluation of the Spiritual-Intellectual Confrontations of Our Age* (Sussex: Historical Review Press, 1982), 5.

¹⁰⁶ Ibid., 28.

¹⁰⁷ Torgeir Skorgen, *Rasenes oppfinnelse: Rasetenkningens historie* (Oslo: Spartacus, 2002), 222-223.

eutanasi, drap av mennesker som ble ansett for å være rasebiologisk mindreverdige.¹⁰⁸ Antisemittismen, «hat som rammer jøder fordi de er jøder», har sin helt egen historie, men i denne sammenheng benyttes det om den moderne rasefiendtligheten som vokste frem på 1900-tallet. For de raseideologisk overbeviste nazistene fikk jødene skylden for at tyskerne tapte første verdenskrig. Det ble hevdet, blant annet med grunnlag i falsumet *Sions vises protokoller* at jødene planla å overta verdensmakten.¹⁰⁹ Frykt for kommunismen, «jødebolsjevismen», gav seg også utslag i nazistenes antisemittisme. Nazistene hevdet at jødene stod bak både kapitalismen og kommunismen.¹¹⁰ Jødene ble dissimilert gjennom sosial, politisk og økonomisk tilintetgjørelse. Den jødiske ånd representerte den absolutte ondskap og måtte således fjernes fra nasjonen, noe som til sist endte i Holocaust.

Vikernes' rasesyn

Gjennom *Vargsmål* fremstår Varg Vikernes som en overbevist rasist. Hans kjærlighet til den ariske rase er enorm, og for ham er ikke «rasisme fremmedfrykt, eller hat, eller et mindreverdighetskompleks. Det er et tegn på åndelig sunnhet og kjærlighet til seg selv og sin egen rase!»¹¹¹ Raseperspektivet oppleves som et av Vikernes' viktigste ideologiske elementer. Den ariske rases overlevelse er en kamp som må kjempes her og nå. Ifølge ham er «vi [den ariske rase] degenererte allerede, etter ett tusen år under fremmed tyranni.»¹¹² Den styrende tyrannen er ifølge Vikernes jødene, og «[v]i er et døende folk.»¹¹³ Vikernes' viktigste kamp er den han fører *for* den germanske rase *mot* jødene. For ham er det den raserene arier som skal lede samfunnet, hans natur er å overskride og hans transcendens går fremfor alt annet. Han er verdens overklasse og adel. Han er blond og høyreist, handlekraftig og kjempende. De andre rasene, spesielt jøden, omtales som dødsdyrkende ugress og jødene er «stagnasjonens tjenere».¹¹⁴

I tråd med at Vikernes hevder å være hedning har han referanser til hedendommen hva gjelder rase. Spesielt kan man ta utgangspunkt i noen av manifestets kapitteloverskrifter. I "Kreftene i Ginnungagap", skriver Vikernes blant annet om hvordan mennesket ble skapt. I norrøn mytologi

¹⁰⁸ Ibid., 223.

¹⁰⁹ Einhart Lorenz, "Antisemittismen i Weimar-republikken," i *Jødehat: Antisemittismens historie fra antikken til i dag*, red. Trond Berg Eriksen, Håkon Harket, og Einhart Lorenz (Oslo: Cappelen Damm 2009), 387.

¹¹⁰ Ernst Nolte, *Three Faces of Fascism: Action Francaise, Italian Fascism, National Socialism* (New York: New American Library, 1969), 369.

¹¹¹ Varg Vikernes, *Vargsmål*, "Når mikrokosmos vendes på hodet".

¹¹² Vikernes, *Vargsmål*, "Blod og Jord".

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Vikernes, *Vargsmål*, "Stagnasjonens tjenere".

er Ginnungagap stedet der skapelsen av alt liv starter. Vikernes skriver om Odins visdom og hans sønners utseende. Tor «var så fager å se til at sammenlignet med andre menn var han som elfenben innfelt i eikeved, håret hans var fagrere enn gull.»¹¹⁵ Vikernes' eksteriørmessige beskrivelse av Odin gir assosiasjoner til Rosenberg i det han skriver at alle store kunstnere fra Nord-Europa portretterte Jesus som en slank, høyreist og blond arisk mann.¹¹⁶

Et annet kapittel i *Vargsmål* har fått tittelen "Hamingja", som ifølge religionshistoriker Åke Hultkrantz er en «overnaturlig makt som fremstående personer besitter».¹¹⁷ Bæreren av denne kraften er motstandsdyktig og seierrik. I kapitlet skriver Vikernes at vi har tapt slektens æresfølelse og at dette i stor grad skyldes raseblanding.¹¹⁸ I "Mímisbrunnen"¹¹⁹ avsløres Vikernes' rasesyn eksplisitt. Her forfekter han en tilbakevending til den gamle hedenske kultur og hevder at det er Mimes brønn som innehar all visdom fra tidligere verdener, som nå har gått under. Det er «brønnen som forteller oss om det som engang var»,¹²⁰ skriver Vikernes. Videre hevder han at alt det våre forfedre har arbeidet for nå er gått tapt, «og det på grunn av en fordømt dritt "gud" lurt på oss med list og svik av de nedrige underapene som kalles jøder- parasittsvin og basiller, det er det eneste de er!»¹²¹

For Vikernes er det altså germaneren, hedendommens tradisjonsbærer, som skal redde verden fra den totale degenerasjon. Germaneren har en fysikk og psyke som plasserer ham øverst i hierarkiet, han har en overnaturlig makt som med tiden skal fjerne den rase Vikernes omtaler som parasitter, jødene.

Vikernes' plassering av de ulike raser kan videre relateres til vikingtidens verdensbilde. I Åsgård, midt i verden, bor gudene. Menneskene bor i Midtgård som ligger rundt gudenes bosted. Midtgård er omkranset av Midgårdsormen, en slange som holder verden sammen ved å bite seg selv i halen. Videre utenfor ligger Utgård, det stedet der gudenes og menneskenes fiender bor. Utgård er farlig for både gudene og menneskene.¹²² Overfører vi dette til Vikernes' verdensbilde

¹¹⁵ Vikernes, *Vargsmål*, "Kreftene i Ginnungagap".

¹¹⁶ Rosenberg, *The Myth of the Twentieth Century*, 407.

¹¹⁷ Åke Hultkrantz, *Hvem er hvem i norrøn mytologi*, oversatt av Jan-Erik Ebbestad Hansen (Oslo: Arnkroner, 1992), 48.

¹¹⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Hamingja".

¹¹⁹ I den norrøne mytologi vokter Mime, den viseste av guddommelige vesener over en brønn. Odin ble tvunget til å pantsette det ene av sine langtseende øye i brønnen for å få del i Mimes visdom.

¹²⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Mímisbrunnen".

¹²¹ Ibid.

¹²² Gro Steinsland, *Mytologien og det moderne mennesket*, 43.

plasseres den norrøne guden Odin i Åsgård og «Odin vil hele tiden kunne erstattes av seg selv, sine sønner, og deres sønner igjen, og dermed varer Odin så lenge vår rase varer.»¹²³ Odin er i den norrøne mytologien «gudenes konge, menneskenes *allfader* og de døde krigernes *valfader*.»¹²⁴ Vikernes beskriver Odin som «kongen over alle konger, symbolet på hvordan en konge skal være! Symbolet på hvordan et folk skal styres. Det finnes ingen større enn Odin!»¹²⁵ I Midtgård bor germanerne, «folkets elite».¹²⁶ Steinsland skriver at plasseringen «forteller oss noe om det nordiske menneskets livsopplevelse: menneskene er skapninger som lever i en konstant spenning mellom ulike krefter».¹²⁷

Dette kan overføres til Vikernes' verdensbilde. Han, sammen med resten av eliterasen, lever i en konstant kamp for og tekkes guden Odin samt å bekjempe fienden i Utgård, bostedet for den fremmede rase. Den som er skadelig og ødeleggende for den hvite mann kan få leve der, forutsatt at han holder sin plass. Utgård er den degenererende jødens plass.

To ideologier, ett rasesyn?

I likhet med Rosenberg hevdet også Vikernes at det eksisterer en sammenheng mellom sjel og rase. Det norske *folk* er 'bygget' på en sjel, en sjel som gjør 'oss' sterkere enn alle andre. Norden som enhet har en sjel, som utgår fra den *germanske* sjel.¹²⁸ Det finnes flere likheter mellom den klassiske nazismen og Vikernes hva gjelder rasesyn. For det første fastholder de begge at de ulike raser har ulik verdi. Den ariske herrerasen er i evig kamp mot den jødiske rase. For det andre gir de begge svært klare rasekarakteristikker. For nazistenes del kom dette til uttrykk blant annet gjennom Rosenberg og *SS-Reichsführer* Heinrich Himmler. Som vi har sett skrev førstnevnte at den ariske rase var vital, bestemt og handlekraftig. Himmler hevdet på sin side at den ariske rase gjennom blodet var bærere av en kollektiv rasesjel som naturlig ville komme til uttrykk. De bar på det skapende og heroiske, folkets livsbærende egenskaper.¹²⁹ Vikernes på sin side beskriver arieren som handlekraftig, nådeløs og ærefull.¹³⁰ Vi ser altså en korrelasjon mellom deres måter å beskrive herrerasen.

¹²³ Vikernes, *Vargsmål*, "EN NY VERDEN".

¹²⁴ Hultkrantz, *Hvem er hvem i norrøn mytologi*, 71.

¹²⁵ Vikernes, "Vargsmål", "Rusmisbruk".

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Gro Steinsland, *Norrøn religion: myter, riter, samfunn* (Oslo: Pax, 2005), 98-99.

¹²⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Pendelen".

¹²⁹ Terje Emberland, "«Blodet er alltid den ytterste realitet», " i *Politikk og Religion: En farlig kombinasjon?*, red. Øystein Sørensen, Bernt Hagtvat, og Bjørn Arne Steine (Oslo: Dreyers Forlag, 2012), 201.

¹³⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Kreftene i Ginnungagap".

Nederst i hierarkiet er jødene plassert og av nazistene beskrives de blant annet som «utøy, parasitter og sykdomsspredere.»¹³¹ Samme omtale får jødene i *Mein Kampf*. Hitler mener at den jødiske rase ved å være drevet av pur individuell egoisme er kulturløs, både fysisk og psykisk. Den er utelukkende en parasitt på andre folkeslag.¹³² Vikernes' karakteristikk av jødene er tilsvarende, de er svake og tvilende og de «lever som parasitter på verdens verdige mennesker!»¹³³ For nazistene var jødene den onde kraft, deres ulykke.¹³⁴

Nazistene og Vikernes deler også ideen om et rasehierarki hvor dets struktur har absolutte likheter. Som Harald Ofstad påpeker i boken *Vår forakt for svakhet* (1991) trenger ikke troen på et rasehierarki å innebære en bestemt konstant struktur, men i denne sammenheng er rasehierarkiets inndeling identisk; den ariske rase skal herske over alle andre fordi «[v]i har all grunn til å føle oss bedre enn alle andre, vi er bedre!»,¹³⁵ hevder Vikernes. Når det gjelder nazistene problematiserer også Ofstad spørsmålet «om raselæren er ment som et middel til makt, eller makten som et middel til å realisere raselæren».¹³⁶ Han konkluderer med at makten skulle realisere raselæren: Først når total makt var oppnådd kunne Hitler organisere verden – støtte de sterke og utrydde de svake.¹³⁷ Tilsvarende konklusjon kan man trekke etter å ha lest *Vargsmål*. Makt er synonymt med arieren og først når de har tatt tilbake samfunnet kan de utrydde samfunnets ødeleggende element.

Videre fremstår troen på sosialdarwinismen som en ideologisk likhet. Fra begge hold ble det hevdet at den ariske rase var den sterkeste og mest tilpasningsdyktige og derfor ikke skulle blandes med andre laverestående raser. I *Mein Kampf* henviser Hitler til naturens lov og skriver at «[e]very animal mates only with a member of the same species»,¹³⁸ og at kun uvanlige omstendigheter fremtvinger raseblanding. Enhver raseblanding, skriver Hitler, resulterer i en medium kvalitet av foreldrenes nivå og avkommet vil til sist «succumb in the struggle against the higher level.»¹³⁹ Hitler overførte dette til mennesket, og hevdet at det finnes utallige beviser for at enhver sammenblanding mellom den ariske- og laverestående raser førte til det kultiverte

¹³¹ Emberland, "«Blodet er alltid den ytterste realitet»," 201; Rosenberg, *The Myth of the Twentieth Century*, 351.

¹³² Adolf Hitler, *Mein Kampf*, oversatt av Ralph Manheim (London: Pimlico, 1992), 274, 276.

¹³³ Vikernes, *Vargsmål*, "Stagnasjonens tjenere".

¹³⁴ Emberland, "«Blodet er alltid den ytterste realitet»," 209.

¹³⁵ Vikernes, *Vargsmål*, "Sauer i ulveskinn".

¹³⁶ Ofstad, *Vår forakt for svakhet*, 30.

¹³⁷ Ibid., 30-31.

¹³⁸ Hitler, *Mein Kampf*, 258.

¹³⁹ Ibid., 258-259.

menneskets fall. Vikernes fremmer et lignende synspunkt da han skriver at «[r]aseblandingen førte til at det snart ikke var flere hvite-ariere igjen og den organisatoriske evnene forsvant. Kulturene falt og kun rester er igjen i dag.»¹⁴⁰ At kulturers vekst og fall har sammenheng med rase var også noe Alfred Rosenberg var overbevist om, og ble beskrevet i boken *The Myth of The Twentieth Century*. Både Hitler, Rosenberg og Vikernes er bestemt om det faktum at raser må holdes adskilt, for samfunnet og kulturens beste – men ikke minst for å ivareta den ariske rases overlegne kvaliteter.

Hvorvidt Vikernes har lest noe av Hitler og om han således er inspirert av hans ideologi har jeg ingen forutsetninger for å si, men det er klare likhetstrekk mellom Hitler og Vikernes' tanker omkring de ulike raser. Dette til tross for at Vikernes avviser enhver befatning med nazismen. Hans ideer om rase virker å ha svært få særtrekk, og hans raselære bærer preg av stagnasjon. Det er imidlertid viktig å påpeke at Vikernes kan være påvirket av andre med samme rasesyn. For, som jeg viste innledningsvis er raseideologiens røtter og utvikling flere hundre år gammel. Som allerede nevnt trekker Vikernes den samme linjen mellom rase og kultur som Hitler; den ariske rase er utgangspunktet for all forhistories høykultur og «[a]ll great cultures of the past perished only because the originally creative race died out from blood poisoning».¹⁴¹ Alfred Rosenberg hevdet på sin side at det var gjennom skjending av blodet at personlighet, mennesker, raser og kulturer gikk under.¹⁴² Likheten er slående da Vikernes skriver at både Perserriket og Romerriket er den hvite manns fortjeneste. For begge er kultur knyttet til rase, det er arieren som har kvalitetene som trengs for å bevare en kultur.

Sammenfatning

Samfunnet har over et langt tidsperspektiv ilagt ulike raser forskjellige egenskaper basert på det fysiske. Nazistene ytret et ekstremt rasefokus, noe Vikernes trekker videre. I den rasebaserte hierarkiske strukturen står den germanske/ariske rase øverst og representerer overmennesket. De andre eksisterende raser er for ham å betrakte som mindreverdige, og de plasseres lengre ned på rangstigen. Den jødiske rase ekskluderes fullstendig fra strukturen. For Vikernes er de årsaken til samfunnets totale kollaps og fortjener ikke livets rett.

¹⁴⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Høykulturens støttepillår".

¹⁴¹ Hitler, *Mein Kampf*, 262-263.

¹⁴² Rosenberg, *The Myth of the Twentieth Century*, 18.

Vikernes fremmer rasistisk overlegenhet ved at han hevder at den germanske rasen er verdens herrerasse i kraft av nedarvede og medfødte egenskaper. Én rases overlegenhet går på bekostning av andre raser som nedvurderes. For Vikernes' del er det i all hovedsak jødene. Hans raseideologi sees som en fortidens kamp inn i samtiden. Mens majoriteten av samfunnet omkring etterstreber likhet og toleranse på tvers av kultur og språk – og således etnisitet, forfekter Vikernes en regressiv raseideologi de færreste applauderer. For ham er raselæren en nødvendig ideologisk komponent i målet om å gjenreise fortidens germanske høykultur, historie og tradisjon. Han frykter den ukjente samtiden. Vikernes vil bevare den germanske hedning og hevdet at hedendommen finnes i germanerens blod. Blodsblending vil således ødelegge det sterke mennesket og det er derfor viktig at rasene holdes adskilt. Til tross for Vikernes' hedenske orientering, bærer hans raseideologi preg av nazistisk innflytelse, og den klassiske nazismen fremstår som Vikernes fremste ideologiske forbilde da det gjelder raseideologi.

4. Religion

«Jeg kan stå for alt hedendommen har forårsaket gjennom tidene! Det er ikke én eneste ting jeg tar avstand fra. Det er en av grunnene til at jeg er hedning, den har aldri forårsaket noe negativt for det germanske folk.»¹⁴³

Kan en religion bli gjenfødt? Spørsmålet om det finnes et liv etter døden er ett av de klassiske menneskelige dilemmaer, men spørsmålet om hvorvidt *gamle* religioner kan vekkes til live oppnår ikke samme interesse hos befolkningen. Religion bidrar til å gi mennesket identitet. Hvem man *er* springer igjen ut av hvor man plasserer seg selv i det aktuelle meningsuniverset, basert på erfaringer. De som eventuelt ikke kan plassere seg selv og sine erfaringer i et slikt meningssystem vil ifølge professor i historie Kåre Lunden ha en usikker identitet og en usikker realitetssans. Historiker Michael Strmiska skriver at globaliseringen har åpnet veien for en revurdering av gamle religioner som eksisterte i nasjonale, kulturelle eller etniske minner.¹⁴⁴ I dag forsøker noen å gå opp igjen gamle, religiøse stier som blant annet har gitt opphav til bevegelsene som forsøker å gjenopplive og gjenskape den førkristne hedendommen.

I dette kapittelet vil jeg se på hvordan Vikernes' syn på religion kommer til uttrykk i *Vargsmål*. I en stadig mer sekularisert verden virker han å være en av dem som søker seg tilbake til en religion med historiske trekk. Han hevder at den norrøne mytologi er en kunnskap eksklusiv for den germanske rase og følgelig også den norrøne religionen. Jeg vil se på hvorfor han søker en gjenopplivning av fortiden for så å sammenligne hans religionssyn med den moderne åsatroen.

«De onde er de andre»

Religionssosiologer har sagt at det viktigste innenfor en religion er måten den behandler død og lidelse på og at mennesket ut fra dette finner meningen med livet. Med dette som utgangspunkt har enhver religion en teodicé, «en rettferdiggjørelse av Gud, et argument for hans rettferdighet.»¹⁴⁵ Teodicéer knyttes som oftest til kristendommen, men flere av dens argumenter har røtter i gresk, førkristen tenkning. Den teodisè som ligger til grunn for kristendommen er ikke forenlig med Vikernes' verdensanskelse. Han forfekter et samfunn og en religion som ikke

¹⁴³ Vikernes, *Vargsmål*, "De dødes fest".

¹⁴⁴ Michael Strmiska, "Ásatrú in Iceland: The Rebirth of Nordic Paganism?," *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, vol. 4, nr. 1 (2000), 106.

¹⁴⁵ Lars Fr. Händler Svendsen, *Ondskapens filosofi* (Oslo: Universitetsforlaget, 2004), 39.

er forenlig med kirkens dogmer om underkastelse og håp om evig liv og erstatter således den kristne Gud med historien.

I boken *Ondskapens Filosofi* (2004) skriver professor i filosofi Lars Fr. Svendsen at vi strukturerer verden og definerer oss selv gjennom ulike begrepspar som for eksempel kristen/hedning og arier/jøde.¹⁴⁶ Dette er begrepspar Vikernes også trekker på i konstruksjonen av sin religion og som for ham konstituerer en forståelse av «oss» og «dem». Den avgrensingen som skapes mellom de to gruppene er ifølge Svendsen vesentlig for identitetsdannelse. For Vikernes' del er hedning og arier «oss», mens kristen og jøde er «dem». Svendsen skriver videre at både Bibelen og Koranen deler verden inn i kategoriene «troende» og «ikke-troende», «god» og «ond». For deres del sammenfaller «troende» i kategorien «god» slik at «ikke-troende» ofte blir «ond».¹⁴⁷ Vi kan trekke en parallell til Vikernes også her, men kategoriene må delvis omstruktureres. I og med at Vikernes ønsker å bekjempe kristendommen sammenfaller den kristne kategorien «troende» med «ond». De troende er for Vikernes de som bremser, ødelegger og hindrer hedningen og hedendommens transendens. Det bør også bemerkes at kategorien «ikke-troende» må leses fra en kristen synsvinkel. Den moderne hedendommen representert ved åsatro har, som jeg viste i bakgrunnskapittelet, vært anerkjent som trossamfunn i Norge siden midten av 1990-tallet. De åsatroende ser betrakter altså seg selv som troende, men de kristne vil betegne de som ateister.

Svendsen etablerer betegnelsen 'den idealistisk onde' der den 'onde' ser på seg selv som en representant for det gode og hans ofre er onde.¹⁴⁸ Vikernes presenterer seg selv som en representant for det gode der kristendommen og de kristne anses som den onde. Som den 'gode' påtar han seg delvis rollen som samfunnets redningsmann ved å forfekte den førkristne religionen.

Den sanne religion

Teologen og embetsmannen Elias Blix skrev i 1891 salmen «Fedralandet». Salmens andre vers er, slik jeg tolker det, en lovprising av kristendommens seier over den førkristne religionen.

Vårt heimland i myrker lenge låg / og vankunna ljøset gøymde // Men, Gud, du i nåde til oss såg / den
kjærleik oss ikkje gløymde // Du sendte ditt ord til Norges fjell / og ljøs over landet strøymde.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Ibid., 121.

¹⁴⁷ Ibid., 123.

¹⁴⁸ Ibid., 133.

¹⁴⁹ M. B. Landstad og Gustav Jensen, *M.B. Landstads kirkesalmebok: Revidert og forøket av Gustav Jensen med bistand av en komité* (Oslo: Andaktsbokselskapet, 1969), 742-743.

Blix var av dem som mente at nasjonen Norge ble til med religionsskiftet, trolig fordi kristningen gikk hånd-i-hånd med rikssamlingen.¹⁵⁰ Vikernes hevder derimot det motsatte. Han mener at kristendommen er en kunstig og påtvunget religion for det norske folk og at vår sanne religion er hedendommen. Til tross for at kristendommen på mange områder skilte seg lite fra hedendommen fantes det trekk ved den nye troen som brøt radikalt med den gamle.¹⁵¹ Det er disse trekkene Vikernes vil forkaste for så å gjeninnføre den gamle norrøne troen. Hedendommen må gjenreises og den monopolstatusen kristendommen har hatt siden 900-tallet må reverseres.¹⁵² For ham er hedendommen germanernes sanne religion og en anerkjennelse av kristendommen fører til at vi «slåss [...] mot vår egen unike germanske kultur.»¹⁵³

Hva er det så som gjør kristendommen til «det onde» og hvordan skal hedendommen reversere samfunnets degenerasjon? Hedendommen og kristendommen er to diametralt forskjellige religioner. I boken *Norrøn Religion: Myter, riter, samfunn* (2005) har Gro Steinsland satt opp et typologisk skjema som markerer forskjellene på de to religionene. For det første er kristendommen ansett for å være en universalreligion mens hedendommen er en etnisk folkereligion. I disse begrepene ligger det avgjørende forskjeller på religionstypene. Førstnevnte er som universalreligion hevet over den enkelte folkegruppe og dets landeområde, mens hedendommen var en integrert del, både sosialt, kulturelt og politisk i det førkristne samfunnet. Den var videre knyttet til en bestemt folkegruppe og deres landeområde slik at man ved å være en del av det sosiale fellesskapet automatisk tilhørte samfunnets kult der religionen også hadde sitt tyngdepunkt og sin identitet.¹⁵⁴ Som universell frelsesreligion hadde kristendommen et mer ensartet preg mens det i hedendommen fantes lokale varianter av troen på grunn av dens sterke tilknytning til et bestemt område. De lokale variasjonene oppstod også på grunn av mangel på en sentral religiøs organisasjon, men det må imidlertid bemerkes at variasjonen ikke var større enn at de fleste dyrket de samme gudene.¹⁵⁵ For det andre var hedendommen trostolerant mens kristendommen var det motsatte. Videre satte kristendommen individet i fokus. Evig frelse, det å leve syndsløs og få evig liv var målet med frelsen, og for å komme inn i Guds himmelrike måtte individet underkaste seg Guds lov. Hedendommen var derimot mer kollektivt orientert. Her

¹⁵⁰ Gro Steinsland, *Den hellige kongen: om religion og herskermakt fra vikingtid til middelalder* (Oslo: Pax Forlag, 2000), 31.

¹⁵¹ Jon Vidar Sigurdsson, *Kristninga i Norden* (Oslo: Det Norske Samlaget, 2006), 79.

¹⁵² Gro Steinsland skriver i boken *Den Hellige Kongen* (2000) at kristendommen gikk seirende ut av den religionskonflikten som utspilte seg mellom den og hedendommen og at den oppnådde full monopolstatus.

¹⁵³ Vikernes, *Vargsmål*, "Blod og Jord".

¹⁵⁴ Gro Steinsland, "Hvordan ble hedendommen utfordret og påvirket av kristendommen?," i *Møtet mellom hedendom og kristendom i Norge*, red. Hans-Emil Lidén (Oslo: Universitetsforlaget AS, 1995), 12.

¹⁵⁵ Sigurdsson, *Kristninga i Norden*, 9, 15.

rådet tanken av at man ved å dyrke de norrøne gudene og gudinnene styrket folkegruppen. Dette var kjernen til hedendommens identitetsutvikling, mens kristendommens identitetsgrunnlag finnes i den enkelte så lenge man bekjente seg til Gud.

For det andre var hedendommen tolerant hva gjelder andres tro og religiøse overbevisning, men den var kultureksklusiv. Kristendommen på sin side er som universalreligion drevet av et frelsesbudskap, der frelsestilbudet vender seg mot individet. I motsetning til hedendommen er den tros eksklusiv, men kulttolerant. En kan dermed slå fast at en av de store forskjellene på de to religionene er at kristendommen er individorientert mens religionen i førkristen tid var kollektivt orientert. I hedensk kult fikk man som deltager først og fremst sin identitet ved å være en del av ætten, mens man som troende kristen selv er «ansvarlig for sin evige skjebne.»¹⁵⁶

Det kristne mennesket er ifølge Vikernes preget av usikkerhet. Han mener at en kristen person velger å tro på en åndelig kraft istedenfor seg selv fordi «[d]et er så uendelig mye lettere».¹⁵⁷ Han hevder at et fellestrekk blant menneskene nettopp er det faktum at de ikke tør å stole på seg selv og at det derfor er viktig at vi finner noe å tro på slik at vi kan komme oss fremover.¹⁵⁸ Den usikkerheten som ligger hos det kristne mennesket møter en total avvisning fra Vikernes' hold i det han skriver at:

Menneskene kan få til det utroligste, det har ingenting med "gud" å gjøre, det er en illusjon som skapes av mennesker, og som tilegnes jødene "gud" av de samme menneskene. Hitler skapte en slik illusjon for hele det tyske folk, så hva får deg til å tro at ikke andre mennesker skal klare det samme med mennesker i dag? selvfølgelig klarer de det!¹⁵⁹

Vikernes diskrediterer altså de kristnes gud, han er en illusjon lik alle andre illusjoner. Som et alternativ til gud foreslår han at mennesket, forutsatt at vedkommende er germaner, skal tro på Odin gjennom seg selv. Mens Gud er en åndelig kraft er Odin er iboende kraft hos mennesket. Vikernes gir Odin æren for at «jég er sterk, intelligent og selvsikker, og da kan vel dú også bli det? du (forutsatt at du er germaner) er jo en av Ódin sønner du også (eller døtre selvsagt)!»¹⁶⁰ Vikernes tilbyr mennesket å tro på andre norrøne skikkelser, «det er jo ikke noe i veien for at du kan se på noen av de andre æsene (eller vanene) som din Gud, eller Gudinne, som den du vil

¹⁵⁶ Steinsland, "Hvordan ble hedendommen utfordret og påvirket av kristendommen?," 13.

¹⁵⁷ Vikernes, *Vargsmål*, "Vår Trú".

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid.

identifisere deg med.»¹⁶¹ Den religionen han presenterer er altså trostolerant i den betydning at han tillater at individet står fritt til å tro på den man selv ønsker, dog under den forutsetning at det er innenfor hedendommen. Kristendommen er som vi har sett troseksklusiv på dette området. For de finnes det bare én Gud. Vikernes rasjonaliserer og selger inn hedendommen med argumenter om vår egen forhistorie og opprinnelse i det han skriver at «[å] tro på andre Guder som ikke har fnugg av røtter i vårt folk er meningsløst! Man blir ikke selvsikker av å tro på naboen, man må tro på seg selv».¹⁶² I tråd med hva Lunden mente om identitet ser vi altså at Vikernes forsøker å konstruere sin egen og sitt eventuelle fellesskaps identitet gjennom norrøne gudeskikkelser.

Tradisjonsformidler?

Vikernes er ikke den første til å ta til orde for en tilbakeføring av hedendommen, og for Norges del kan vi spore en ideologisk linje tilbake til mellomkrigstiden. I Norge var det Kristian Schjelderup som ble den fremste talsmann for nyhedenskapet. Schjelderup var på sin side inspirert av religionsdiskusjonen som utspilte i Tyskland i forbindelse med Hitlers maktovertagelse. Som jeg allerede har vist bar den nazistiske ideologi preg av 1800-tallets *völkisch*-bevegelse, her fant man de første nyhedenske tendensene. Da Hitler inngikk rikskonkordat med Den katolske kirken i 1933 reagerte mange av *völkisch*-tenkerne. De fryktet at hans 'ensrettingspolitikk' ville undergrave deres ideer fordi den politikken og kirkeforliket betød at de tradisjonelle kirkene ble favorisert. *Völkisch*-tenkerne reagerte ved at mange gikk sammen i en nyhedensk front. I juli 1933 samlet nordiske- og germanske religionsforbund seg i Eisenach i sentral-Tyskland og opprettet arbeidsfellesskapet *Arbeitsgemeinschaft Deutsche Glaubensbewegung* (ADG) under parolen «en tro som er folkets egen» med religionshistorikeren Wilhelm Hauer i spissen.¹⁶³ Hauer var fellesskapets fremste ideolog og han ble også de norske sympatisørenes fremste kontakt, skriver Terje Emberland. Schjelderup var en av disse sympatisørene og innehadde tilsvarende rolle i Norge som den Hauer hadde i Tyskland.¹⁶⁴ I 1934 oppløste imidlertid ADG seg selv til fordel for et enhetlig «Tysk trosbevegelse», *Deutsche Glaubensbewegung* (DG).¹⁶⁵ Ifølge Emberland ble arbeidsfellesskapet delvis avskallet da Hitlers 'trofrihetserklæring' fjernet hovedmotivasjonen for samlingen og noen forbund valgte derfor å

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Kristian Schjelderup, *På vei mot hedenskapet: Trekk av den tyske religionskamp* (Oslo: Aschehoug, 1935), 68.

¹⁶⁴ Emberland, *Religion og rase*, 38.

¹⁶⁵ Schjelderup, *På vei mot hedenskapet*, 69.

trekke seg ut med grunnlag i bevegelsens underliggende motsetninger.¹⁶⁶ Medlemmene i bevegelsen måtte «være fri for jødisk eller farvet blodinnslag» og de kunne heller ikke være frimurere eller tilhøre et annet religionssamfunn.¹⁶⁷ Schjelderup, som var tilstede på flere av DG's møter, skriver at da han spurte Hauer om hva den tyske trosbevegelsen egentlig var fikk han følgende svar:

Skulde jeg med noen få ord karakterisere vår bevegelses egenart, da måtte jeg vel helst formulere det slik: Endelig en gang har vi funnet mot til å si, at den religiøse kilde ligger i oss selv. Vi ønsker ingen ytre religiøse garantier eller støttepunkter, det være sig i kristendommen eller andre religioner. For oss gis der ingen høiere åpenbaring enn den som finner sted i det tyske rum og ut fra den tyske sjel.¹⁶⁸

Påvirket av raseforskeren Hans F.K. Günther hevdet Hauer at blodet bestemte rasens egenskaper og at det således utgjorde religionenes «formdannede substans» der hver rase uttrykte en artsegen tro.¹⁶⁹ Hauer mente at man skulle utvise toleranse og forståelse for andre rasers religiøse overbevisning, men at man ikke kunne akseptere at kristendommen etablerte hegemoni hos germanerne. DG tok altså på seg å være et organ på veien mot å gjeninnføre den sanne rase- og naturgitte germanske religionen. Hovedtrekkene i Hauers artsegne tro samsvarte i stor grad med all *völkisch*-religion: I motsetning til kristendommens orientering mot det hinsidige var den preget av å være dennesidig der Gud ikke var fremmed og utilnærmelig.

Hauer hevdet imidlertid at trosbevegelsen kun var ett enkelt ledd i en større åndshistorisk sammenheng der det tyske vesen har kjempet mot kristendommen helt siden den ble innført.¹⁷⁰ Motstand mot kristendommen til tross, som den andre store tyske *völkisch*-religiøse bevegelsen hevdet Ludendorffbevegelsen at Hauer og DG ikke var sanne germanske troende. De var simpelthen «et sammensurium av motstridende og antigermanske tendenser»,¹⁷¹ og Hauers filosofi bare nok en variant den jødiske religionen. Kritikken til tross, man kan enes i at begge bevegelsene stod i opposisjon til den etablerte kristendommen, men at Ludendorffbevegelsen avviste den totalt fordi den «bevisst jødisk forsøk på å villed og svekke germanernes livsvilje og selvforståelse.»¹⁷² Imidlertid var Ludendorffbevegelsen sammen med Nordischer Ring, en

¹⁶⁶ Emberland, *Religion og rase*, 46.

¹⁶⁷ Schjelderup, *På vei mot hedenskapet*, 70.

¹⁶⁸ Ibid., 71.

¹⁶⁹ Emberland, *Religion og rase*, 53, 54.

¹⁷⁰ Schjelderup, *På vei mot hedenskapet*, 71-72.

¹⁷¹ Emberland, *Religion og rase*, 49.

¹⁷² Ibid., 47.

bevegelse som samlet alle tilhengere av den nordiske tanke, de nyhedenske bevegelsene som knyttet til seg norske sympatisører.¹⁷³

Den religiøse situasjonen i Tyskland var preget av tvil og en følelse av fremmedgjøring, skrev den norske liberale teologen Kristian Schjelderup i 1935. Det faktum at samfunnet ble mer og mer vitenskapelig orientert betød at den tradisjonelle religiøse forståelse av samfunnet måtte vike sin plass, noe som av de troende opplevdes som et problem. Schjelderup forsøkte å løse konflikten mellom vitenskap og tro ved å skape en forbindelse mellom disse. Med bakgrunn i dette kom han i kontakt med Hauer og ble så den fremste formidler av nyhedendommen i Norge på 1930-tallet. Emberland skriver at Schjelderups positive holdning til nyhedenskapet er vanskelig å forstå i ettertiden fordi han både som forsker ved Chr. Michelsens Institutt og redaktør i tidsskriftet *Fritt Ord* talte for humanismen. Professor i religionssosiologi Pål Repstad trekker frem Schjelderups personlige sympati for Hauer som en mulig forklaringsmodell til at han ble talsmann for en idé og bevegelse som i bunn og grunn brøt med den humanismen han før hadde agitert for. Schjelderup hevdet at mens vitenskapen kun gav en anelse av åndelig virkelighet, representerte religion en helt *annen* type sannhet og «hans søken etter fast forankring for troen førte ham etter hvert utover kristendommens rammer og inn i den sammenlignende religionsvitenskap.»¹⁷⁴ Han ønsket å finne en allmenn religiøs forankring.

Schjelderups bok *På vei mot hedenskapet* (1935) var på mange måter var en kritikk rettet mot det nasjonalsosialistiske regimet, men som Emberland skriver kan den også sees som et forsvarsskrift for Hauers trosbevegelse. At Schjelderup kunne forsvare en slik religiøs forankring gjorde ham til en forsvarer av en rasereligion, hevdet og kritisert norske radikalere. Schjelderup på sin side følte seg misforstått, hans holdning til nyhedenskapet betød ikke at han sympatiserte med nazismen. At Hauer var overbevist nasjonalsosialist som ville innføre den moderniserte norrøne hedendommen som Det tredje rikets offisielle religion gjorde nok ikke Schjelderups forsvar noe enkelt. Schjelderup vendte til sist tilbake til sitt utgangspunkt, til en kristen, liberal trosoppfatning.¹⁷⁵

Schjelderup ble oppfattet som mellomkrigstidens fremste formidler av nyhedendommen, men religionssynet ble også omfavnet av andre norske bevegelser, da med et eksplisitt rasefokus. I NS'

¹⁷³ Ibid., 150.

¹⁷⁴ Ibid., 64-66, 70.

¹⁷⁵ Ibid., 103-104, 110.

lederartikkel het det at den nasjonale bevissthet måtte vekkes samtidig som det ble understreket at kristendommen måtte vernes. Likesom det eksisterte en ideologisk konflikt mellom nasjonalister og pangermanister¹⁷⁶ var også NS preget av en dyptgående konflikt hva gjaldt rasespørsmålet. En fløy av NS medlemsmasse var representert gjennom antikristelige og rasebevisste unge medlemmer.¹⁷⁷

Hagals menn var med Emberlands ord «en nazistisk og nyhedensk subkultur» som eksisterte i og omkring Vidkun Quislings Nasjonal Samling. De hevdet at Quisling var for halvhjertet og at «rasetilhørighet og rasekamp var nøkkelen til forståelse av både historien, samfunnsutviklingen og *religionen* [min utheving].»¹⁷⁸ Det NS-kritiske tidsskriftet *Ragnarok* var hagalsmennenes fremste talerør i perioden 1935 til 1945 og rundt redaktøren Hans S. Jacobsen samlet det seg en krets av menn som oppfattet seg selv som nasjonens fremste forkjempere av en apokalyptisk ånds- og kulturkamp som innebar en total avvisning av kristendommen til fordel for nyhedenskapet.¹⁷⁹ Hagalsmennenes ønske var en «livssynsmessig sammensmeltning av biologi og religion, en vektlegging av biologisk rasetenkning kombinert med en romantisk-religiøs dyrkelse av alt «nordisk».»¹⁸⁰ Dette ønsket sammenfalt med DG's idé om rasens artsegne tro og sammen med Hauer fikk Schjelderup stor appell innad hos hagalsmennene. Emberland skriver at denne oppfatningen var resultat av den tidligere ideologiske høyre-radikale aktiviteten, blant annet gjennom Eugen Nielsen og hans avis *Fronten* som i en toårsperiode fra 1932 fungerte som Norges Nasjonal-Socialistiske Arbeiderpartis (NNSAP) fremste organ. Denne avisen var eksplisitt antikristen samt antisemittisk og rasistisk.¹⁸¹ Nielsen var på sin side en ivrig tilhenger av Ludendorff-bevegelsens filosofi og da han 1934 brøt med NNSAP ble han ytterligere antikristen, likt som han proklamerte sitt hedenskap.¹⁸²

Hagalsmennenes nyhedenskap var ikke et uttrykk for å gjenopplive dyrkingen av de norrøne gudene, men den norrøne mytologis viten kunne formuleres i en ny og moderne drakt for å passe inn i den moderne raseforskningens vitenskapelige termer, mente de. Hedendommen kunne

¹⁷⁶ Øystein Sørensen, *Hitler eller Quisling? Ideologiske brytninger i Nasjonal Samling 1940-1954* (Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), 12.

¹⁷⁷ Dag O. Bruknaap, "Ideene splitter partiet. Rasespørsmålets betydning i NS's utvikling," i *Fra idé til dom: Noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling* red. Stein Ugelvik Larsen og Rolf Danielsen (Oslo: Universitetsforlaget, 1976), 9-10.

¹⁷⁸ Emberland, *Religion og rase*, 111.

¹⁷⁹ Ibid., 113.

¹⁸⁰ Ibid., 112.

¹⁸¹ Bruknaap, "Ideene splitter partiet," 10.

¹⁸² Emberland, *Religion og rase*, 119.

altså benyttes som en rettesnor for hvordan den sanne germanske religion skulle utøves og kristendommen som en semittisk religion måtte bekjempes. Stein Barth-Heyerdal, en av stiftelsesmennene av NNSSAP hevdet at kristendommen hindret den norske skaperånd og at Quisling hadde gjort partiet jesuittisk. Den hedenske religion ble idealisert fordi den guddommelige manifesterte seg i mennesket, naturen, folket og rasen. Således ble det skapt et skjebnefellesskap mellom gudene og menneskene.¹⁸³

Drivkraften bak det nyhedenske engasjement var å skape fremtidens idealsamfunn som i nasjonalsosialistisk ånd var et fellesskap av folk av samme rase som ifølge Hitler ville «være en overlegen sivilisasjon som vil etablere og bygge kulturelle underverker.»¹⁸⁴ Det moderne samfunn fikk skylden for tapet av moral, mening og tilhørighet slik at det ledet germaneren ut i en krise.¹⁸⁵ Altså kan man si at den nyhedenske gren av nasjonalsosialismen i mellomkrigstiden søkte å finne sin identitet gjennom i fortidens religion, akkurat slik som Vikernes forsøker et halvt århundre etter.

Det Som Engang Var¹⁸⁶

I dag er det den moderne åsatroen (heretter kalt åsatro) som fremfor alt forfekter en gjenopplivelse av førkristen religion og tradisjon. I bakgrunnskapitlet trakk jeg opp åsatroens hovedtrekk. Vi så at åsatroen, som en del av en større nyreligiøs bevegelse så dagens lys på begynnelsen av 1990-tallet, men at dens røtter kan spores helt tilbake til 1800-tallets okkulte miljøer. Religion og religionshistorie er et diskursivt minefelt med svært mange ulike definisjoner og oppfatninger og jeg presiserte derfor hvordan 'nyreligiøs' forstås i denne sammenheng. Hva en nyreligiøs person omtales som ble imidlertid ikke definert. I moderne språkbruk benyttes betegnelsen 'hedning' om en ateist, en person uten gudstro. Her får begrepet allikevel en annen betydning. Åsatroende og de som bekjenner seg til andre nyreligiøse bevegelser omtales som hedninger da de bekjenner seg til en ikke-åpenbart sirkulær religion uten en klar begynnelse og endepunkt. Det betyr altså ikke at vedkommende er ateist, men deres religion inkluderer gjerne flere guder.

¹⁸³ Bruknapp, "Ideene splitter partiet," 119; Emberland, *Religion og rase*, 181, 182.

¹⁸⁴ Øystein Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn: fire totalitære ideologier - én totalitær mentalitet?* (Oslo: Aschehoug, 2011), 222.

¹⁸⁵ Emberland, *Religion og rase*, 292, 293.

¹⁸⁶ Sitatet er hentet fra Burzums album med samme navn *Det Som Engang Var* (1993).

Som nevnt innledningsvis baserer åsatro seg på førkristen kultur og idealer. De står altså i opposisjon til kristendommen. Felles for de åsatroende i de norske landene er deres oppfatning av at kristendommen er årsak til en krise de mener utspiller seg i den moderne verden. Dette bekreftes i en viss grad av Steinsland. Hun tilbakeviser den etablerte tokningen om at hedendommen var i oppløsning i vikingtiden fordi den ikke lenger «tilfredsstilte de religiøse behov»¹⁸⁷ med å hevde det motsatte. Ifølge henne gikk det gamle samfunnet i oppløsning som en årsak av innføringen av kristendommen.¹⁸⁸ Det må imidlertid påpekes at hun ikke nevner at dette utløste noen krise, men at det dreier seg om en samfunnsomveltning. Fra Vikernes' hold får kristendommen rollen som en destruktiv kraft, den står i veien for den nordiske befolknings naturlige kultur.¹⁸⁹ I likhet med de åsatroende hevder Vikernes at samfunnets totale forfall er et resultat av den nåværende kristendommens religiøse monopol i Norden. Vikernes tilber de norrøne guder og søker nærmere kontakt med naturen. For ham virker kristendommen å være *for* individorientert, naturstridig og misantropisk.¹⁹⁰ Han skriver at «[j]eg kan forstå hvorfor kristendommen har så stor makt her i verden [...] Det er så uendelig mye lettere å tro på en gud enn det er for dem å tro på seg selv.»¹⁹¹ Kristendommen har for Vikernes ingenting å tilby, en universalreligion som den er «en kunstig religion, en falsk religion!»¹⁹²

Den misnøyen Vikernes retter mot kristendommen og jødene kan sees i tidligere ideologiske skrifter fra Det tredje riket, da i sammenheng med rase. Alfred Rosenberg skrev at det var to verdier som virkeliggjorde den nesten to tusen år gamle konflikten mellom kirke og rase: to verdier som var forankret i vilje, og som kjempet om herredømmet i Europa: kjærlighet og ære. Rosenberg mente at kirken ville styre gjennom kjærlighet, mens den nordiske befolkning ville leve og dø i ære. Videre mente han at kjærlighet og medlidenhet, ære og forpliktelse alle var spirituelle essenser som representerte drivkraften bak enhver kulturnasjon og rase. Kampen mellom disse verdiene kom ifølge ham til syne i konflikten mellom den nordiske rasen og deres samtidige rasemessige og ideologiske omgivelser. I det øyeblikk kjærlighet og medlidenhet vil seire over ære ville det rasemessige folkefellesskap og dens kultur degenerere. Rosenberg benyttet videre historien for å «bevise» hvilken suksess de som satte ære foran kjærlighet hadde oppnådd

¹⁸⁷ Steinsland, *Den hellige kongen*, 83.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Gregorius, *Modern Asatro*, 142.

¹⁹⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Dødsreligionen".

¹⁹¹ Vikernes, *Vargsmål*, "Vár Trú".

¹⁹² Vikernes, *Vargsmål*, "Hjarta ok barn".

og viste blant annet til vikingenes etablerte stater i ute på kontinentet.¹⁹³ Ære og frihet drev vikingene mot uavhengighet og fjerne riker der ære som ledemotiv førte til suksess:

The law and honour ruled over life to the same degree as it was reflected in poetry; it was the cornerstone of the saga-world and no word is encountered as often as the word honour. This, the Nordic hero-world, even with all the wild confusion which stemmed from an over-abundance of subjectivism, constituted a unity in essence and in development.¹⁹⁴

Felles for Vikernes og den nazistiske ideologien var deres brodd mot kristendommen. Men, i motsetning til Vikernes var ikke nazismen antireligiøs. Harald Ofstad skiver i boken *Vår Forakt for Svakhhet* (1991) at nazismen «søkte sitt grunnlag i et 'absolutt prinsipp', som Hitler mente åpenbarte seg i naturen»¹⁹⁵ der kristendommen var med på «å definere nærmere og avgrense Hitlers totalitære ambisjoner.»¹⁹⁶ Hitler anså kristendommen for å være et opprør mot naturlovene der en konsekvent gjennomføring ville bety «en fremdyrking av det mindreverdige».¹⁹⁷ Men, til forskjell fra Vikernes som aktivt ønsker å fjerne kristendommen totalt, mente Hitler at den kom til å dø en naturlig død og at vitenskapen kom til å seire over kristendommen.¹⁹⁸ Nazismen tilbød også sin egen frelseslære, en slags teodicé som sa at «frelsen var omvendelsen til nazismen, raselæren, og troen på Messias, Adolf Hitler, hvis oppgave var å lede det utvalgte folk til Det tredje rike.»¹⁹⁹

Videre sees også ønsket om å rive ned det eksisterende for så å erstatte det med et fullkomment samfunn som et fellestrekk, også hva gjelder religion. De ønsker begge, dog i ulik grad, å vende tilbake til naturen – i det minste å oppnå en tettere kontakt med den. Her bør det bemerkes at Hitler i likhet med Vikernes hadde interesse for mytologien, men Hitler ytret aldri et ønske om å videreføre fortidens tradisjoner, skikker eller stedsnavn. Sammenhengen mellom nazismen og den førkristne kultur var i realiteten begrenset og Hitler avviste resolutt ethvert ønske om å etablere en nyhedensk bevegelse som et alternativ til kristendommen.²⁰⁰

Den negative holdningen til kristendommen er altså felles for henholdsvis Vikernes, nazismen og de åsatroende. Det synes allikevel som det er Vikernes som går lengst i sin kritikk av

¹⁹³ Alfred Rosenberg og Robert A. Pois, *Selected writings [of] Alfred Rosenberg* (London: Cape, 1970), 101-102.

¹⁹⁴ Ibid., 103.

¹⁹⁵ Ofstad, *Vår forakt for svakhhet*, 136.

¹⁹⁶ Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn*, 142.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid., 146-147.

¹⁹⁹ Ofstad, *Vår forakt for svakhhet*, 136.

²⁰⁰ Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn*, 145.

kristendommen. Blant nyhedenske grupper er synet på kristendommen negativ der den for mange tjener som et symbol på alt hedendommen ikke er, både hva gjelder synet på kultur, natur og moral.²⁰¹ Felles for de åsatroende og Vikernes er altså at de begge mener religionen er fremmed og kunstig for deres folkeslag, men Vikernes går så langt som å omtale kristendommen som en dødsreligion som utelukkende skaper «én degenerert menneskemasse og en «(anti)kultur» som ødelegger all annen kultur.»²⁰² Som vi har sett var hedendommen en folkereligion der man så religionen som en integrert del av kulturen. Med andre ord vil det si at man som en del av en folkegruppe også var del av det religiøse fellesskapet. Videre var folkereligionens mål å bevare og opprettholde den egne folkegruppen.²⁰³ Dette sammenfaller i stor grad med Vikernes' sitat over da han hevder at kristendommen motarbeider den nordisk-germanske kultur noe også det generelle åsatrosamfunnet hevder. For dem sees kristendommen som en destruktiv kraft som står i veien for den nordiske befolknings naturlige kultur.²⁰⁴

Odin skaper «oss»

Åsatro har altså utviklet seg til å bli en samlebetegnelse for moderne hedenske bevegelser og det er i dag det gjeldende vitenskapelige begrepet. I henhold til hva Fredrik Gregorius skriver kan åsatro på et overordnet plan deles inn i tre underkategorier, basert på oppfatninger om rase og etnisk identitet; raseideologisk åsatro, genealogisk åsatro og kulturell åsatro.²⁰⁵ I den sistnevnte kategorien er det den kulturelle identiteten i form av sedvane og historie som vektlegges. De tar vanligvis sterk avstand fra rasisme og majoriteten av de norske åsatroende kan plasseres i denne kategorien. Det norske åsatrofellesskapet Bifrost representerer den kulturelle åsatroen og de mener at rasisme ikke er forenelig med hedensk skikk og moral. Det sentrale for den genealogiske åsatroen er overbevisningen om at det eksisterer et genetisk og etnisk slektskap mellom dagens åsatroende og personer med samme religiøse overbevisning tilbake i historien.²⁰⁶ I sammenheng med Vikernes blir disse kategoriene sekundære da han fremstår som en representant for den raseideologiske åsatroen. Odinisten forsår åsatro som en «religion of the blood, eternally connected with the Arayan man and his spiritual roots of existence».²⁰⁷ Odinistens overordnede mål er å bevare den hvite rase og de er i dag den fremste pådriver for en arisk revolusjon. Åsatroen defineres av en odinist som en rasistisk religion der hedendommen sees

²⁰¹ Gregorius, *Modern Asatro*, 138.

²⁰² Vikernes, *Vargsmål*, "Det rene blodet; -menneskets siste skanse".

²⁰³ Steinsland, *Den hellige kongen*, 85.

²⁰⁴ Gregorius, *Modern Asatro*, 142.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Ibid., 23.

²⁰⁷ Gardell, *Gods of the Blood*, 165.

som en markør for et rasenasjonalistisk prosjekt som vil forene den ariske rasen.²⁰⁸ Det er allikevel ingen direkte sammenheng mellom de hedenske odinistene og nazistene, tross den felles tanke om arisk overlegenhet.²⁰⁹ Som betegnelsen tilsier hyller odinisten Odin og dyrker ham som sin gud.

Vikernes kan altså defineres som odinist. I *Vargsmål* skriver han om den germanske rases overlevelse og ønsker kristendommen og de kristne ikke noe annet enn elendighet da den er et drivhus for utvikling av undermennesker. Det etableres dermed binære opposisjoner som vi tidligere var inne på der «arisk» og «hedning»/«hedendom» fremstår som det identitetsdannende «oss», mens «jøde» og «troende» konstituerer «dem» og fremstår som det «onde».

Om historie og naturen

Vargsmål sees som en formidler av norrøne historie der epoken før innføringen av kristendommen er germanernes sanne historie og storhetstid. For de åsatroende er vikingtiden et felles referansepunkt, men det betyr ikke at alle åsatroende har et romantisk bilde av perioden. Vikingenes levesett kan allikevel sees som et ideal som vi bør forsøke å leve opp til i dag til tross for at den finnes en innsikt om at ideal ikke alltid er synonymt med realitet. Felles for de åsatroende er således blikket mot vår forhistorie der vikingtiden er av sentral betydning for begge.²¹⁰ Men, der de åsatroende ser realitetene omkring vikingtiden, forherliger Vikernes perioden i sin helhet, han inviterer til å «[b]li med oss i å gjenbygge Åsgard, sønner og døtre av Odin; bli med oss!!!»²¹¹ Han synes ikke å erkjenne at vår forhistorie ikke var utelukkende positiv og han skriver at «[j]eg vet at i hver eneste germaner finnes det en hedning som er verdt å ta vare på, om han, eller hun er kristen i dag vil han, eller hun, kunne vekkes til live igjen.»²¹²

Den autentiske hedendommen kan aldri gjenetableres, men de åsatroende mener at vikingtiden kan sees som utgangspunktet for etableringen av den skandinaviske identiteten. På hvilken måte og i hvilken grad avhenger derimot av raseorienteringen. Via Norsk Hedensk Front og søsterorganisasjonen i Sverige utviklet Vikernes en tolking av åsatroen der det ble hevdet at

²⁰⁸ Catharina Raudvere, Anders Andrén, og Kristina Jennbert, *Myter om det Nordiska: Mellan romantik och politik* (Lund: Nordic Academic Press, 2001), 166.

²⁰⁹ Nicholas Goodrick-Clarke, *Black Sun: Aryan Cults, Esoteric Nazism and the Politics of Identity* (New York: New York University Press, 2002), 257.

²¹⁰ Gregorius, *Modern Asatro*, 133.

²¹¹ Vikernes, *Vargsmål*, "Åsgargrinn".

²¹² Vikernes, *Vargsmål*, "De dødes fest".

vikingtiden hadde et strengt rasebasert klassesamhold der det kun de av jarlsætt hadde adgang til Valhall.²¹³ Denne holdningen har ikke fått noe særlig gjennomslag utenfor nevnte organisasjon. Det finnes imidlertid andre organisasjoner som ser samholdet i vikingtiden som en representant for det moderne demokratiske ideal.²¹⁴ Når det gjelder Vikernes synes det som han konstruerer sin egen variant av åsatro. For ham er åsatro en religion for den germanske rase som i hans verdensbilde er overmennesket, den rase som hersker over alle andre. I sin argumentasjon omkring dette viser han til fortiden og skriver at «jeg vet hva Odin ønsker. Æsene drev selv med rasehygiene ved å blande blod med menneskene (det blir ikke bastarder for det er en rases egne Guder. En rases indre styrke og han gjorde det [...] for å gjøre de ynkelig svake menneskene sterkere.»²¹⁵ Han legitimerer altså sitt rasesyn gjennom Odins og andre norrøne guders angivelige handlinger. Vikernes hyller den krigerske Odin.

Sentralt innenfor åsatroen er naturen. Den anvendes som et retorisk grep for å legitimere revitaliseringen av hedendommen. Åsatro presenteres ofte som en økologisk religion begrunnet i en livsanskuelse der menneskene eksisterer som en del av den naturlige helheten. I denne sammenheng anvendes begrepet gjerne som synonym til landsby, villmark og organisk liv.²¹⁶ Majoriteten av de åsatroende forfekter altså en tilbakevending til det rurale og enkle liv der man lever i pakt med naturen. Det er imidlertid ikke alle åsatroende som regner naturen som guddommelig, eller gudene som en del av den. Det som allikevel er tanken om dagens rotløshet og ønsket om å finne tilbake til enhetsfølelsen. Den tidlige nyhedendommen var dominert av en grunnleggende konservativ politisk anskuelse begrunnet i et organisk syn på mennesket der individet kun oppnår verdi dersom det er en del av et større fellesskap. Dette kan delvis sees som en motstand mot den individorienterte kristendommen. Etter andre verdenskrig endret dette seg delvis da fokus beveget seg mot individets opplevelser. Menneskets relasjon til jorden og naturen utviklet seg til å bli et sentralt tema, selv om tanken om et større fellesskap fremdeles var en stor del av ideologien.²¹⁷

²¹³ Gregorius, *Modern Asatro*, 137.

²¹⁴ Ibid., 138.

²¹⁵ Vikernes, *Vargsmål*, "Rødt, hvitt og blått".

²¹⁶ Gregorius, *Modern Asatro*, 181.

²¹⁷ Ibid., 183.

Hvis lyset tar oss²¹⁸

Vikernes har som jeg har vist tidligere tatt avstand fra satanismen, men det er allikevel fellestrekk som bør inkluderes i sammenheng med Vikernes' religionsoppfatning. Hatet mot den etablerte kristendommen og en drøm for fremtiden. Vikernes og den norske satanismen, som på 1990-tallet ble forent i svartmetallmiljøet utfordret det etablerte og normale. Med utgangspunkt i konflikten mellom individet og systemet gjorde svartmetallmiljøet, med Vikernes som sentral aktør, opprør mot kristendommen. Felles for dem begge var at de betraktet kristendommen som et hinder for transenderende individualisme. Kristendommen var for dem en hyklersk, undertrykkende og fremmedgjørende religion for de opprinnelig hedenske vestlige land.

En åpning i skogen / Hvor solen skinner / Hindret av trærne fanges vi / I denne guds åpning / Det brenner det svir / Når lyset slikker vårt kjøtt / Opp mot skyene en røyk / En sky av våres form / Fanget av begravelsen / Pint av guds godhet / Ingen flammer intet hav / De hadde rett vi kom til helvete²¹⁹

Hvis Lyset Tar Oss er tittelen på sangteksten over. Den tegner et bilde av hvordan miljøet ser på kristendommen. Slik jeg tolker teksten spiller tittelen på, en advarsel på hva som skjer dersom vi fanges av kristendommen. Forklaringen foreligger så i teksten. Det kristne systemet har fanget «de andre» i skogens lysning der trærne gjør de til fanger, de slipper ikke ut. Stående i guds sol blir de mishandlet til døde. Solen er, i kraft av å være guds lys, en destruktiv kraft. Dermed fungerer altså kristendommen som en marginaliserende kraft på individet. Den hindrer utvikling og individuell overskridelse og er ødeleggende for den som motsetter seg dens kraft og budskap. Som tidligere vist var Vikernes på begynnelsen av 1990-tallet en innflytelsesrik person på svartmetallscenen. Den rekken av kirkebranner som begynte med ildspåsettelsen av Fantoft stavkirke 6. juni 1992 og avsluttet med Åsane kirke natt til julaften og metodistkirken i Sarpsborg 18 timer senere førte det antatt norske satanistiske miljøet frem i lyset. Anonyme ungdommer som omtalte seg selv som satanister ble mistenkt for å stå bak brannene.²²⁰ Hvorvidt disse var religiøse satanister eller djeveldyrkere vet vi ikke, men felles for mange av dem var tilknytningen til svartmetallmiljøet, slik det var for Vikernes. Dette undergrunnsmiljøet mislikte den privilegerte posisjonen kristendommen hadde i samfunnet. De mente at kristendommen for mennesket ble altomfattende. Allerede fra fødselen av blir majoriteten av oss skrevet inn i Den norske kirke og den formative kristningsprosessen fortsetter med skolegang som er plassert under en kristen formålsparagraf. 1990-tallets svartmetallmiljø stod i opposisjon til denne utviklingen

²¹⁸ Sitatet er hentet fra Burzums album *Hvis Lyset Tar Oss*, 1992.

²¹⁹ Burzum, «Hvis lyset tar oss» i *Hvis Lyset Tar Oss* (Bergen: Misanthropy Records/Cymophane Productions, 1992). CD.

²²⁰ Torstein Grude, "Satan Rir Media".

og hevdet at kristendommen på en samvittighetsløs måte visket ut den hedenske livsstilen ved at mange ble på påtvunget en kunstig og fremmed religion.²²¹ Kristendommen oppleves som fremmedliggjørende blant annet fordi den tar utgangspunkt i troen på Jesu frelse mens satanismen tar utgangspunkt i mennesket. Motivasjonen for ildspåsettelsen av Åsane kirke var kristendommen, uttalte Vikernes i Grudes dokumentarfilm. Han viste ingen anger for handlingen og sa at kirken fikk smake sin egen medisin. I følge ham burde de gå i seg selv og tenke over alle de gamle norske hellige stedene de hadde brent ned og ødelagt for å få reise sine religiøse bygg.²²²

Master i religionsvitenskap, Gry Beate Mørk hevder at kirkebrannene som herjet Norge på 1990-tallet kan sees som en hevnaksjon rettet mot kristendommen med bakgrunn i det overnevnte. Jeg stiller meg bak denne påstanden, men vil også utvide den til å inkludere Vikernes' motiv for handlingen da han i lang tid var en svært innflytelsesrik deltager i undergrunnsmiljøet. Den voldelige holdningen rettet mot kristendommen, både som religion og etablert institusjon, står som en fellesnevner for Vikernes og miljøet generelt. I *Vargsmål* skriver Vikernes at kirkene er reist på hedensk grunn. Mens samfunnet omkring så på kirkebrannene som ødeleggelse og rent hærverk så gjerningsmennene og deres tilhengere på det som renselse, gjenreisning og vekst.²²³

Sammenfatning

I dette kapitlet har jeg vist at Vikernes føyer seg inn i rekken av det som på 1990-tallet kan betraktes som en hel industri av alternative religiøse retninger. Han søker en forsterkning av enkeltindividet der vi selv er ansvarlig for å finne frem til vårt eget livssyn. Vikernes ønsker å gjenopplive den førkristne religionen som for ham er germanerens eneste, sanne religion. Den ødeleggende kristendommen må bekjempes fordi den hindrer menneskets utvikling. Kirken er ikke bestemmende for hvordan livet skal leves og det monopolet kirken har hatt til nå må ifølge Vikernes avsluttes. Kristendommen er en påtvunget religion som utelukkende motarbeider vår egen germanske kultur, hevder han. Vikernes' brodd mot kristendommen er total, noe som skiller han fra nazismen. Hitler var ikke antireligiøs og han mente at kristendommen ville dø ut

²²¹ Gry Mørk, "'With my Art I am the Fist in the Face of god': On Old-School Black Metal," i *Contemporary religious satanism: a critical anthology*, red. Jesper Aagaard Petersen (Farnham: Ashgate, 2009), 175.

²²² Grude, "Satan Rir Media".

²²³ Mørk, "'With my Art I am the Fist in the Face of god'," 175.

naturlig, men han avviste samtidig hedendommen. For Vikernes er hedendommen germanernes sanne religion.

5. Kampen om Sannheten

«Religionene er ikke for andre enn de som fødes inn i religionens folk og rase, og har ikke religionen opphav i en egen rase og et eget folks arketypiske verdier er det en kunstig religion, en falsk religion!»²²⁴

I *A-magasinet* den 26. september 2014 leste jeg «Ungdomskildene», en sak som omhandlet samtidens ungdomsgenerasjon. En av ungdommene som ble portrettert, Simens Stisen, drev sin egen ungdomsmenighet. Han mente at sekulariseringen i Norge «henger sammen med at vi har det for godt.»²²⁵ I intervjuet hevdet han at dagens trygge velferdssamfunn bidro til å gjøre Gud overflødig og uttalte at «[v]i har ikke behov for en Gud som skal komme og hjelpe oss».²²⁶ Sammen med Varg Vikernes illustrerer Stisen to religiøse ytterpunkter som har til dels samme oppfatninger om det norske samfunnet. Stisen går i bresjen og forkynner den religionen som Vikernes motarbeider. Fordi vi har det for godt. Tross sekulariseringen, religion er en godt etablert institusjon i vårt samfunn, spesielt kristendommen. Den religionen Stisen forsøker å redde er for Vikernes utgangspunktet for alt som er galt både her, men også i Vesten. Min teori er at Vikernes har de samme visjoner for sin religion som samfunnet og dets myndigheter har for landets gjeldende ideologi. Religion er grunnlaget for hans livsanskuelse, men kristendommens fundament og læresetning er ikke forenelig med hans syn på rasen. Kristendommen for ham strider imot den verdi og moral han forfekter gjennom sin religiøse overbevisning – som jeg vil hevde er det bestemmende element for hans ideologi som helhet.

I denne sammenheng er det interessant å sette betydningen av henholdsvis rase og religion opp mot hverandre, to ideologiske elementer som er svært tydelige i *Vargsmål* og som etter min mening er de elementer som vektes tyngst innenfor Vikernes' ideologi. For ham er sammenhengen mellom rase og religion absolutt, noe det innledende sitatet peker mot. Jeg synes allikevel at måten religion blir presentert på i forhold til raseperspektivet er med på å gjøre religion til en ytterligere mer bestemmende komponent enn rase. Han tanker og oppfatning om

²²⁴ Vikernes, *Vargsmål*, "Hjarta ok barn".

²²⁵ Helle Aarnes, «Ungdomskildene», *A-magasinet (Aftenposten)* 26.09.14.
<http://www.aftenposten.no/amagasinet/Alle-snakker-om-ungdommen-Dette-mener-de-selv-7720387.html>. [lest 26.09.14]

²²⁶ Ibid.

hva religion er og hva den innebærer fremstår som mer originale. Vikernes' tanker om rasen er ikke like særpreget, de tankene korresponderer langt på vei med nasjonalsosialismens raselære. Faktisk synes det som Vikernes like mye forfekter en religion likesom en ideologi.

Rolle og plassering

Tatt hele *Vargsmål* i betraktning synes det å være et analytisk smalt skille mellom religion og ideologi. Religion er i stor grad utgangspunktet for Vikernes ideologi og jeg vil dermed hevde at religion har en overordnet rolle innenfor hans livsanskuelse. Allikevel må man spørre om hvorfor religion fremstår som mer overordnet enn rase. Svaret finnes i *Vargsmål*, og bekreftes i nyere tekster. Slik jeg oppfatter Vikernes er religion for ham et overgripende ideologisk moment. I den religionen han forfekter inkluderes alle andre ideologiske momenter. Hans syn på kvinnen, samfunnet, det revolusjonære og rase inkluderes i religionen. Hans syn på kristendommen bidrar også til at hans religiøse alternativ løftes frem som hovedelement. Ved å bryte ned kristendommen vil han gjenreise et samfunn lik det førkristne, han ønsker seg tilbake til den antatte gullalderen – et samfunn mer altomfattende enn hva det er nå.

Det er, som beskrevet i tidligere kapittel, elementære forskjeller mellom hedendom og kristendom. Som tradisjonell religion er hedendommen knyttet til en bestemt folkegruppe og område samt at den inngår i alle aspekter av kulturen. Slik Vikernes' ideologi foreligger kan dette sies å være viktige punkter for ham. Religionen, som samfunnets bærende element inkluderer én rase for dermed å ekskludere de resterende. For ham vil det si at germaneren inkluderes i et religiøst så vel som sosialt fellesskap og at resterende raser, undermenneskene, ekskluderes. Som jeg viste tidligere i denne avhandlingen klassifiseres kristendommen som en universell frelsesreligion der det kristne budskap er tilgjengelig for alle mennesker.²²⁷

Fellesskap og tilgjengelighet er videre et nøkkelord når det gjelder drøftningen av religion kontra rase. Ved å være en del av et fellesskap, i denne sammenheng med bakgrunn i rasetilhørighet får man tilgang på religionen. For Vikernes vil det si at man som raseren germaner får tilgang til den visdom og moral som ligger i hedendommen. Den norrøne religion er nemlig kun tilgjengelig for den utvalgte rase, germaneren og «[v]i trenger en åndelig og en mental utvikling [...] vi trenger Nordens ariske visdom! Kontemplasjon og magi, vi trenger Ódin!!!!»²²⁸ Det er altså religionen,

²²⁷ Steinsland, "Hvordan ble hedendommen utfordret og påvirket av kristendommen?," 9.

²²⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Utvikling".

gjennom den utvalgte rasen som skal redde det nordiske samfunn slik at vi kan etablere et fullkomment hedensk samfunn. *Sammenhengen* mellom de to ideologiske elementene må allikevel ikke glemmes. Ved siden av impulser fra mellomkrigstidens nasjonalsosialisme utgår Vikernes raseideologi fra religion. De er således uløselig tilknyttet hverandre. Det er ingen andre enn Varg Vikernes selv som kan gi det endelige svar på hva som er ideologiens bestemmende element. Min tolkning baserer seg i all hovedsak på den analyse jeg har gjort av *Vargsmål*, men som jeg skal vise senere bekreftes mitt standpunkt i Vikernes' senere ytringer.

Raseforestillinger i religion

Vikernes henter inspirasjon fra førkristen tradisjon og religion. Hva gjelder det ideologisk bestemmende element er raseperspektivet sekundært, men innad i religionen er rasen et svært viktig anliggende. Raser andre enn den germanske er for Vikernes fremmedelementer i hans religionsoppfatning. For ham er religion knyttet til rase slik at hedendommen er germanerens eneste riktige religion. Det kan se ut som at Vikernes oppjonerer mot samtidens kristendom for å bevare det raseskillet han mener kristendommen har visket ut. I sin helhet er det slående likheter mellom det religiøse i *völkisch*-bevegelsen.

Dyrkingen av det sterke mennesket, heltebildet, samt forståelsen av godt og ondt, for «[g]odt er det som tjener rasen eller folket»,²²⁹ bidrar til å bestemme menneskets religiøsitet. For Vikernes er det religion som åpner opp for disse kvalitetene. Det sterke mennesket har gjennom sin rase tilgang på den norrøne mytologien som via den formidler kryptiske meldinger om den førkristne tro.²³⁰ Rase er det religiøse fundamentet og Vikernes legitimerer i stor grad hedendommen gjennom rase, og de oppnår begge troverdighet gjennom hverandre. Den religiøse ånd er i blodet, og i likhet med *völkisch*-religionen kan det «ikke aksepteres at kristendommen – en fremmed, semittisk religion, en annen rases religiøse «vesensform» - har trenget seg inn og etablert hegemoni blant germanerne».²³¹ Germaneren må finne tilbake til sin opprinnelige, naturlige og eneste riktige tro slik at den germanske degenerasjonen kan opphøre.²³² Religion er for Vikernes bestemmende, men rase er forankringen i den religiøse utfoldelse.

²²⁹ Emberland, *Religion og rase*, 31.

²³⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Kreftene i Ginnungagap".

²³¹ Emberland, *Religion og rase*, 55.

²³² Vikernes, *Vargsmål*, "Blod og jord".

At den førkristne religion er det eneste toktige religiøse alternativ for germaneren kommer til uttrykk flere steder i *Vargsmål*. Blant annet kommer dette frem i det Vikernes beskriver Odins sønn Balder som «så fager at det skinte av ham (merk deg at våre forfedre bedømmer fagerhet etter blant annet hvor lys en var)».²³³ Odin og hans barn er altså den germanske rases utgangspunkt. Videre knytter han rase til konservering av kultur. Han skriver, som tidligere nevnt, at det var det germanske rase som grunnla alle høykulturer. Disse kulturene har i dag forsvunnet på grunn av raseblanding. Ved siden å etablere høykulturer beskriver Vikernes den germanske rase som «overklasse, adel og utlending»²³⁴ med senere referanser til germaneren som nysgjerrig, nytenkende og offensiv. Dette er egenskaper han mener germaneren har i kraft av at han er etterkommer av vikingene, som igjen omfavnet hedendommen.²³⁵ Slik jeg leser det mener altså Vikernes at germanerne er den rase som innehar de verdier hedendommen forfekter; ære, skam og moral.²³⁶

Vikernes forsvarer sitt raseperspektiv ved å angripe kristendommen. I "Det rene blodet; - menneskets siste skanse" hevder han at raseblanding har fått fatale konsekvenser for hedendommen. Raseblanding vil ødelegge hedendommen, hevder Vikernes. Raseblanding vil ødelegge det sterke mennesket fordi «hedendommen er i blodet».²³⁷ Kristendommen ønsker å bryte ned det hedenske mennesket, den ønsker et svakt menneske som er styrt av myke følelser, «den ønsker at vi skal være svake ydmyke sveklinger som betingelsesløst bøyer oss i støvet og slaver for "guds utvalgte folk"!»²³⁸

Alt i alt vil jeg hevde at Vikernes baserer seg på genealogi for å rettferdiggjøre sin raseforestilling inn i religionen. Odin, den mektigste av de norrøne gudene var en sammensatt skikkelse. Han var «skapergud, visdomsgud, [...] gavmild, grusom».²³⁹ Han var intelligent, men også drevet av esoterisme. Frigg, Odins kone var klok, vis og tålmodig.²⁴⁰ Dette er egenskaper Vikernes mener er eksklusive den germanske rase og han «blir fornærmet når ikke-germanske folk bruker min

²³³ Vikernes, *Vargsmål*, "Kreftene i Ginnungagap".

²³⁴ Vikernes, *Vargsmål*, "Høykulturens støttepillår".

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Steinsland, *Norrøn religion*, 33.

²³⁷ Vikernes, *Vargsmål*, "Det rene blodet; - menneskets siste skanse".

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Steinsland, *Norrøn religion*, 175.

²⁴⁰ Ibid., 176.

rases symboler og historie [...] Det er en fornærmelse mot meg, mitt folk min rase og ikke minst mot Æsene og Åsynjene». ²⁴¹

²⁴¹ Vikernes, *Vargsmål*, "Blod og jord".

6. Den revolusjonære karakter

«Vi er det vi engang var og det vi innerst inne, gjerne ubevisst ønsker å være den dag i dag».²⁴²

I fortidens totalitære bevegelser var det revolusjonære aspektet av primær karakter. For å bygge opp en idealstat basert på ideologiens ledemål og prinsipper måtte man først forkaste det eksisterende samfunn og erstatte det med ett nytt. En revolusjonær tanke som dette finner man også i *Vargsmål*. Vikernes er helt klart ikke fornøyd med samfunnet slik det fremstår i dag. Han har tydelig et ønske om å etablere en ny samfunnsorden tuftet på prinsipper og ideer som utgår fra hans livsanskuelse. Spørsmålet er bare om han har noen strategi for hvordan dette idealsamfunnet kan realiseres?

Et idealsamfunn

«For å bygge noe nytt må man rive ned det gamle, for å bevare det gamle må man ødelegge det nye»,²⁴³ skriver Vikernes i sitt manifest. Dette utsagnet avslører deler av Vikernes' revolusjonære karakter. Første del av sitatet gir klare assosiasjoner til hva Adolf Hitler skrev i *Mein Kampf*. Han også forfektet en drastisk endring av samfunnet og mente at det eksisterende måtte brytes ned for et nytt, og fullkomment samfunn kunne etableres. Hva som skiller disse to ideologene fra hverandre er romantiseringen av fortiden. Varg Vikernes forfekter et samfunn tilbake til førkristen tid, i tråd med han hedenske overbevisning. Det fortidige samfunn må gjenetableres. Han vil bygge opp et nytt samfunn basert på gammel tradisjon og moral.

Vikernes ønsker altså å erstatte det moderne demokrati med et hedensk rike, men «[v]i kan ikke bygge et hedensk rike på et jødisk-kristent fundament»,²⁴⁴ skriver han. Skal vi tro Vikernes er dagens Norge i krise. Samfunnet står for fall og det må reddes fra den totale degenerasjon. Han mener at Norge beveger seg mot å bli en totalitær stat styrt av jøder, men påstår samtidig at pendelen er i ferd med å snu. Vikernes hevder at forfallet er så totalt fordi han sammenligner det med sin romantisering av den førkristne tiden, den hedenske gullalderen. Han aner allikevel håp, den ekte nordmann er i ferd med å gjennomskue det jødiske systemet, «for aldri før har vi

²⁴² Vikernes, *Vargsmål*, "X-generasjonen".

²⁴³ Vikernes, *Vargsmål*, "Overmennesket".

²⁴⁴ Vikernes, *Vargsmål*, "Norsk Hedensk Front".

nordmenn kjent blodet boble og bruse så sterkt som det gjør i dag, og dette skyldes systemets urettferdighet og dumhet!». ²⁴⁵ Til tross den i hans øyne positive utvikling, er det flere elementer som må endres.

Et udemokratisk demokrati

Vikernes hevder at det moderne, demokratiske samfunn er alt annet enn demokratisk og at det kun tjener «de som er av ”korrekt” politisk eller religiøs oppfatning her i landet.» ²⁴⁶ Han sammenligner dagens demokrati med et diktatur. Ifølge ham blir vi tvunget og manipulert til å bruke penger slik at en liten makthavende elite oppnår det de selv ønsker. Vikernes mener at det jødisk-kristne herredømmets måte å styre på tillater at svake og feige mennesker får utfolde seg på bekostning av den sterke germaner, og fremholder dermed at demokratiet feiler ved at flertallet får bestemme. ²⁴⁷ Det fremstår allikevel som et selvmotsigelse at Vikernes er så negativ til at makten er fordelt på få hender. I hans idealsamfunn er det jo nettopp sånn, at makten skal utgå fra en liten elitegruppe. Slik jeg leser det mener han at den utvalgte styrende kjernen springer ut fra galt system, de som i dag besitter samfunnets bestemmelsesmandater er «ødelagt av jødisk-kristen propaganda», ²⁴⁸ mens de «som er styrket av hedensk visdom», ²⁴⁹ er ekskludert fra demokratiet og dermed frarøvet retten til medbestemmelse. Vikernes står i opposisjon til det moderne, demokratiske samfunnet med dets styrende instanser og han forfekter en revolusjonær kamp mot det etablerte samfunnet.

Tross sin aversjon mot demokratiet erkjenner han også delvis dets styrke og aner håp for fremtiden. For å kunne overta makten i et samfunn der demokratiet står så sterkt er den eneste løsningen å oppnå flertall i et folkevalg. Dersom hedningene får flertall vil demokratiet fungere slik det skal, hevder Vikernes. Men for å oppnå flertall må samfunnet overbevises, de må innse at «vi vet best og mest». ²⁵⁰ Det udemokratiske demokratiet har møtt sin overmann i det norske folk, hevder Vikernes. Han mener at den sterke, ekte nordmann i motsetning til andre folkeslag evner å motstå presset fra det han omtaler som jødemakten. Han er overbevist om at vi skal klare å beseire den jødisk-kristne dødkulturen. ²⁵¹ Den totalitære jødisk-kristne staten Norge

²⁴⁵ Vikernes, *Vargsmål*, ”Auf Tod und Leben kämpfen”.

²⁴⁶ Vikernes, *Vargsmål*, ”Det rene blodet; -menneskets siste skanse”.

²⁴⁷ Vikernes, *Vargsmål*, ”Rusmisbruk”.

²⁴⁸ Vikernes, *Vargsmål*, ”Åsgargrinn”.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Vikernes, *Vargsmål*, ”Rusmisbruk”.

²⁵¹ Vikernes, *Vargsmål*, ”Åsgargrinn”.

har ifølge ham snart nådd sitt endelikt, den jødiske troen «har spilt sin rolle, og må nå byttes ut, ”en gammel kraftløs mann dør, og en ung sterk en tar over”!»²⁵²

Så fort det eksisterende demokrati er beseiret skal hedendommen stå som et fyrtårn ut i samfunnet. Hedendommens verdier og moral skal gjennomsyre hele samfunnet og vi skal gjeninnføre det nordiske menneskets gullalder. Det førkristne samfunn må allikevel innpasses i dagens moderne samfunnsstruktur. Hedendommen må utvikle seg i takt med den generelle samfunnsutviklingen, vi kan ikke «gå tilbake i tid for å komme til et tidspunkt utviklingen er på vårt eget lavere nivå.»²⁵³ Det hedenske idealsamfunn må altså ta utgangspunkt i det allerede eksisterende moderne samfunnet.

Et rasebasert fellesskap

Det fremstår for meg som at det viktigste elementet i Vikernes' idealsamfunn er rasetilhørighet. Han forfekter er homogent samfunn der dets deltagere inkluderes på bakgrunn av rase. Hva gjelder rase gir hans utopiske samfunnsdrøm direkte assosiasjoner til det folkefellesskapet Adolf Hitler drømte om. Det nye Norge skal for Vikernes bestå av renrasede germanere på samme måte som Det tredje rike skulle være et folkefellesskap «basert på forestillinger om raser og et nært årsaksforhold mellom nedarvede raseegenskaper og kulturelle frembringelser.»²⁵⁴ Felles for dem begge er altså tanken om et fellesskap basert på biologisk germansk tilhørighet. Dermed kan en altså si at Vikernes samfunn bygger på prinsipper omkring rasemessig inkludering og ekskludering. Det heterogene demokratiet er skadelig for det germanske mennesket fordi det har bidratt til å frata oss vår identitet og «[v]i har ingenting å leve for, vi bare lever, vi bare ér her uten mål og mening.»²⁵⁵

Det synes som at Vikernes knytter identitet også til rase. Han ønsker alle fremmede ekskludert fra det norske samfunnet, de er for ham kun parasitter.²⁵⁶ Ifølge ham har ikke alle verdens mennesker samme verdi og vi må innse at «vår eget folk [er] mer verneverdige enn andre.»²⁵⁷ Ved å skape et fellesskap basert på rase vil vi kunne gjenfinne vår sanne identitet, som for Vikernes er forankret i hedendommen. Det raseperspektivet Vikernes formidler kan også knyttes til hans

²⁵² Vikernes, *Vargsmål*, ”Pendelen”.

²⁵³ Vikernes, *Vargsmål*, ”Rusmisbruk”.

²⁵⁴ Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn*, 125.

²⁵⁵ Vikernes, *Vargsmål*, ”X-generasjonen”.

²⁵⁶ Vikernes, *Vargsmål*, ”Armé angel”.

²⁵⁷ Vikernes, *Vargsmål*, ”De virkelige Rasistene”.

tanker om de ulike rasers kvaliteter og styrke. Det er allerede etablert at Vikernes betrakter den germanske rase som verdens herrerace, og knytter den også videre til hedendommen. Germaneren er ifølge Vikernes den sterkeste rase og dermed den som bør herske, «[d]en sterkeste må tvinge den svakeste til å gjøre det den sterkeste vil.»²⁵⁸ En hedning skal, ifølge Vikernes, ikke godta den undertrykkelse man i dag opplever, hedningen er den sterkeste og skal således ikke godta krav om å være underdanig eller beskjeden. Som alternativ til det gjeldende demokratiet tilbyr Vikernes et hedensk samfunn, han vender seg til leseren og anmoder oss til å «[b]li med å gjenoppbygge Åsgard, sønner og døtre av Odin; bli med oss!!!!»²⁵⁹ For å oppnå det mener han at vi må erkjenne våre egne svakheter og bruke de til noe konstruktivt. Erkjennelsen av svakheter skal til sist bidra til å bygge et nytt Norge. Men for å bygge det nye Norge må det eksisterende rives ned, et hedensk samfunn kan ikke stå på et jødisk-kristent fundament. Alt må forkastes og store forandringer må til, vi må finne tilbake til det hedenske fundament som allerede ligger under det kristne. Vikernes mener at for å bevare den germanske rase må vi tilbake til den primitive, harde verden. Slik vil vi overleve mens velferdssamfunnet dør.²⁶⁰

Den psykologiske krigføringen som nå finner sted, mellom hedningene og det etablerte samfunnet er en langsiktig kamp for Vikernes. Det vil ta tid å overbevise samfunnet om hedendommens herlighet og prakt. Dermed er det den oppvoksende generasjon vi må henvende oss til, de som enda ikke er hjernevasket av det jødisk-kristne systemet. Ungdommen er ifølge Vikernes fremdeles åndelig frisk, «de har mer av vår naturlige hedenske moral og styrke jo yngre de er».²⁶¹ Det hedenske mennesket er ifølge Vikernes ikke skapt for å leve i et fredssamfunn, det strider mot dets natur. Han hevder at mennesket degenererer dersom det ikke får leve i strid.²⁶² Det hedenske mennesket kan ikke finne seg i å bli undertrykket eller være underdanig og beskjeden, vi må se mot nasjonalistene, «[de] går med rett rygg, nesen stolt i været og brystet frem. Slik holdning kjennetegner de vinnerne, de sterke, de stolte, de som er trofaste mot sitt land, sitt folk og ikke minst seg selv».²⁶³ Det kan altså se ut som at Vikernes forfekter en revolusjon som begynner med individet. Samfunnet kan ikke revolusjoneres med mindre individet selv revolusjoneres. Istedenfor å bifalle det eksisterende system må individet finne et ideal å leve opp til. Valgfriheten er derimot begrenset. Forbildet må være det urnordiske

²⁵⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Demokratiet".

²⁵⁹ Vikernes, *Vargsmål*, "Åsgårgrinn".

²⁶⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Norsk Hedensk Front".

²⁶¹ Vikernes, *Vargsmål*, "Norrøn jord".

²⁶² Vikernes, *Vargsmål*, "Homo Homini lupus".

²⁶³ Vikernes, *Vargsmål*, "Åsgårgrinn".

mennesket. Individet må sette seg inn i den nordiske mentalitet, begynne å tenke som en nordmann og til sist bli en *ekte* nordmann. Det er det Vikernes mener vi trenger for å endre samfunnsstrukturen. Det nordiske overmennesket må overvinne det svake mennesket, «for hvem andre er vel interessert i å gjenbygge et norsk Norge enn ekte nordmenn?»²⁶⁴

Elite og førerprinsippet

I sammenheng med å skape et urnorsk forbilde kommer vi også inn på et element som gir gjenklang i nasjonalsosialismen. Etter den nasjonalsosialistiske maktovertagelsen i Tyskland ble det skapt en førerkult rundt Hitlers person. Tross det kaos som eksisterte innad i partiet ble Hitler av majoriteten oppfattet som en redningsmann. Han skulle redde Tyskland fra det sosiale, økonomiske og politiske kaos som hersket.²⁶⁵ I etableringen av nazipartiet ble makten fullstendig sentralisert i tråd med et førerprinsipp, Hitler var bevegelsens ubestridte leder.

Vikernes forfekter et lignende lederprinsipp for sin ideologi. Han fremholder at makten i det hedenske samfunnet må hvile på eliten, et demokratisk styre leder kun til kaos. Han legitimerer idealet om en elitestyrte stat med at det kun er de som er villige til å ofre sitt liv og sin ære for folkets sak som er skikket til å lede et samfunn. At flertallet skal være fornøyd er en tanke Vikernes avviser, det viktigste er at eliten gjør de sterke fornøyd.²⁶⁶ Slik var det også i den nasjonalsosialistiske verdensanskuelse, der het det seg at avgjørelser skulle fattes av en styrende elite. Flertallsavgjørelser var utelukket.²⁶⁷

For Vikernes fremstår det som at Odin er idealet for førerprinsippet, «Odin er kongen over alle konger, symbolet på hvordan en konge skal være! Symbolet på hvordan et folk skal styret. Det finnes ingen større enn Odin».²⁶⁸ Odin er i norrøn mytologi sett på som den viktigste av æsene, og han er den som har fått størst oppmerksomhet både i tekster fra middelalderen, men også i nyere forskning. Snorre, forfatteren av *Heimskringla* presenterte ham som overhode for hele gudeflokket. Han er utgangspunktet for mennesket samtidig som han «er en gud som med alle midler søker kontroll over maktene og kunnskapene i kosmos».²⁶⁹ Det kan se ut som Vikernes

²⁶⁴ Vikernes, *Vargsmål*, "Overmennesket".

²⁶⁵ Bruce F. Pauley, *Hitler, Stalin, and Mussolini: Totalitarianism in the Twentieth Century* (Wheeling, Ill.: Harlan Davidson, 2009), 63.

²⁶⁶ Vikernes, *Vargsmål*, "Demokratiet".

²⁶⁷ Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn*, 127.

²⁶⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Rusmisbruk".

²⁶⁹ Steinsland, *Norrøn religion*, 165-166.

dyrker Odin på samme måte som han selv ønsker å bli dyrket – som leder. Han betrakter seg selv som en av eliten og jeg vil hevde at han betrakter seg selv som den naturlige leder i det samfunnet som skal etableres. Han omtaler seg selv som en som tør å tenke selv, samtidig som han er villig til å ta sjansen på at han er sterk nok til å overleve i et samfunn der bare de sterke overlever. Videre hevder han også å ha «en så sterk kjærlighet til mitt folk at jeg er villig til å dø for at folket skal overleve og bli sterkere!». ²⁷⁰ Likesom han presenterer seg selv som både en av den sterke elite fremholder han også et tungt element av sosialdarwinisme; overlevelse i samfunnet er en kamp mellom de sterke og de svake der den sterke alltid har rett og som til sist vil vinne.

Musikk er magi

Mørk hevder i sin hovedoppgave i religionsvitenskap fra 2002 at musikk kan sees som et revolusjonært middel. I sin hovedoppgave i religionsvitenskap «Drømmer om fortiden minner for fremtiden», ²⁷¹ ser hun på den norrøne tradisjonen og bruken av norrøn symbolikk i utvalgte norske svartmetallband og hun ser særlig på *Burzum*. Hun skriver at «[m]agi, voldelig (eller revolusjonær) fremferd, opplysning og omdefinering av ”språket”, er strategier for å fremme den ønskede virkeligheten. ²⁷² I et brev til Mørk datert 29.02.2000 skriver Vikernes at «”[m]usikk er en form for magi, noe som kan bevege mennesker på lik linje med en visuell opplevelse [...] Poenget med musikken blir da å bevege mennesker, *inkludert meg selv*, i riktig retning.”» ²⁷³ Vikernes’ musikalske uttrykk kommer naturligvis ikke til syne i *Vargsmål*, men Mørk peker på et viktig poeng hva gjelder hans ønske for musikken i det han igjennom den formidler en ønsket virkelighet. Gjennom musikken formidler han altså en millenaristisk virkelighetsoppfatning og han håper at musikken kan være med å vekke hedningen som ligger latent i enhver germaner.

Strategi?

En revolusjonær forfekter en fundamental endring både i samfunnet generelt, men også et regimeskifte. Han ønsker en total politisk omveltning. En revolusjonær er oppslukt i en altomfattende tanke der han selv står utenfor det etablerte samfunnet. Han erkjenner ikke det etablerte samfunnets lover, moral og etikk. Han har gjerne ingen støtte hos majoriteten i folket og betraktes gjerne som samfunnets fiende.

²⁷⁰ Vikernes, *Vargsmål*, ”Den indre styrke”.

²⁷¹ Gry Beate Mørk. «Drømmer om fortiden minner for fremtiden». Upublisert hovedfagsoppgave. Universitetet i Tromsø. 2002.

²⁷² Mørk, «Drømmer om fortiden minner for fremtiden», 48.

²⁷³ Ibid., 49.

Vikernes forfekter tydelige revolusjonære tanker og mål hva gjelder en omveltning av det bestående samfunn. Spørsmålet er allikevel hvorvidt han har en gjennomføringsstrategi eller om det revolusjonære blir værende på papiret. Jeg vil hevde at strategien er fraværende. Han har delvis store tanker og visjoner om hvordan hans drømmesamfunn skal se ut, men han mangler de elementer som kan bidra til en fullbyrdelse av de revolusjonære mål. Han mangler midlene. De ytre linjer for Vikernes idealsamfunn foreligger, men konkretiseringer om hva det skal innebære er delvis fraværende. *Vargsmål* formidler kun idealsamfunnets hovedingredienser, oppskriften på hvordan målet skal oppnås foreligger knapt. Slik sett kan man si at Vikernes på det revolusjonære plan skiller seg fra den klassiske nazismen. Den også var revolusjonær og fikk i motsetning til Vikernes gjennomført flere av sine mål.

Sammenfatning

I dette kapitlet har jeg vist at Vikernes i noen grad fremfører revolusjonære tanker i en revolusjonær opprørske opposisjonsideologi. Han ønsker, i likhet med Hitler, å etablere et nytt og fullkomment samfunn. Mens Vikernes romantiserer fortidens hedenske samfunn avviste Hitler ethvert insentiv om noen revitalisering av det norrøne og hedenske. Han vil etablere noe nytt mens Vikernes vil reetablere noe som tidligere var. Jeg viste at det moderne demokratiet i følge Vikernes er udemokratisk og tilnærmet totalitær. For ham skal den demokratiske hedendommen stå frem som et fyrtårn og idealsamfunnet skal være basert på rase. Dette elementet er for Vikernes svært viktig fordi han hevder at det er gjennom rasen vi kan gjenfinne vår sanne identitet – som er forankret i hedendommen. Revolusjonær til tross, det synes som Vikernes ikke har noen strategi eller midler for hvordan denne revolusjonen skal gjennomføres. Hans strategi er i bestefall at det han formidler i *Vargsmål* skal leses, tolkes og inspirere eventuelle meningsfeller.

7. Kvinnen

«Han er subjektet, han er det Absolutte: hun er Den andre.»²⁷⁴

Kvinneres stilling i samfunnet har i mange kulturer og generasjoner vært tema for diskusjon, og synet på kvinner i dag – og i fortiden – drar seg over et vidt spekter av ulike oppfatninger. Både kvinner og menns egenskaper er preget av historien, men i moderne tid har de ulike kjønns egenskaper fått et mer balansert forhold. Ulikheter til tross, likestillingen har kommet langt og det er ikke lenger unaturlig at kvinner har ledende posisjoner i samfunnet, og hjemmet er ikke lenger kvinnens ubestridte domene. Forestillinger om kvinnen som husets vokter tilhører fortiden. Fortidens kvinne var gjerne underordnet mannen både da det gjaldt økonomi, arbeid, politikk og familie. I dette kapitlet vil jeg se på hvilket syn Vikernes har på kvinnen og hvordan hun plasseres både i forhold til mannen og i samfunnet for øvrig. Jeg vil også se hvordan hans syn på kvinnen står i forhold til nazismen. Varg Vikernes' syn på kvinnen og hennes rolle gir assosiasjoner til fortidens kjønns hierarki. Han forsvarer langt på vei et kvinnesyn som tilhører en tilbakelagt historisk epoke.

For Vikernes er kvinnen og mannen to kjønn med adskilte sfærer, egenskaper og lyster der kjønnene aldri krysser hverandre. Det feminine og maskuline er klart delt i et hierarki der mannen står over kvinnen. Han skal være den aktive i samfunnet drevet frem av trofasthet og forventninger fra kvinnen. Det er hennes forventninger som skaper mannen.²⁷⁵ Kvinnen er for Vikernes et symbol på liv og renhet der den norrøne kjærlighetsgudinnen Idun er kvinnens godtroende kraft, den som gjør mannen evig ung.²⁷⁶ Den kraften Idun har, trolig i form av epler, gir gudene manndoms kraft. Går eplene tapt mister mannen sin kraft.²⁷⁷

Vikernes identifiserer seg med et tradisjonelt kjønnsrollemønster der kvinnen skal beskjeftige seg med oppgaver som faller innenfor hjemmet, mens mannen som hovedforsørger er sentrum i både familie og samfunn. Han virker å være klar over at hans syn på kvinnen ikke korresponderer med dagens likestillingssamfunn, men han forsvarer det med at kvinnen er den som skal forgudes, dog under forutsetning av at hun holder seg ren og oppfyller mannens krav. For utenom kravet om at

²⁷⁴ Simone de Beauvoir, *Det annet kjønn*, oversatt av Bente Christensen (Oslo: Pax Forlag, 2000), 8.

²⁷⁵ Vikernes, *Vargsmål*, "Dødsreligionen".

²⁷⁶ Vikernes, *Vargsmål*, "Idunn".

²⁷⁷ Hultkrantz, *Hvem er hvem i norrøn mytologi*, 55.

kvinnen skal være bindeledd mellom mannen og guddommelighetens kraft finner vi kravet om absolutt monogami. I henhold til Vikernes skal kvinnen være lojal mot sin mann, åndelig og fysisk.

Prinsippet om lojalitet til sin partner står også i dag sterkt, men Vikernes' variant avviker fra det allmenne i det han skriver at «ingen mann vil gifte seg med en skitten kvinne [...] selv om [kvinnen] voldtas mot sin egen vilje blir hun skitten, og hun vanærer sin mann eller sin far.»²⁷⁸ Det er altså kvinnen som skal utøve lojalitet mot sin mann, og han har «rett til å slå ihel en utro kvinne da hun vanærer ham med sitt utroskap!».²⁷⁹ Men, der utroskap i ytterste konsekvens kan straffes med drap for kvinnen, mener han at flerkoneri bør være tillatt mannen.²⁸⁰ På den måten kan de ypperste av den ariske rase reprodusere. I henhold til Vikernes er den germanske rase overlegen andre raser både når det gjelder styrke og intelligens, men også utseende. Lyst hår, blå øyne og kroppshøyde «gir inntrykk av adelighet»²⁸¹ og «[v]i ér adelige, for vi er av jarls ætt»,²⁸² skriver han. For ham er den germanske rase den mest høyverdige av alle raser, og for å ivareta og det germanske/ariske utseende må man «tenke rasehygienisk».²⁸³ Polygami muliggjør ytterligere rasehygiene slik at «vi ikke vasker ut alle blå øyne og alt blondt hår fra vårt folk».²⁸⁴ Som vi har sett er bevaring av det germanske rase høyst gjeldende for Vikernes og det hierarkiet han forsvaret når det gjelder rase kan også overføres til det kjønnshierarkiet han forfekter. Mannen er plassert øverst på rangstigen og kvinnen er underordnet ham.

Kvinneres eksteriørmessige fremtoning synes å være viktig for Vikernes. Han erkjenner at en kvinne kan være intelligent, men avviser at det er av interesse for mannen. Han mener at kvinner oppleves som tiltrekkende basert på sitt utseende. Dermed kan man si at Vikernes' idealkvinne måles etter det fysiske snarere enn det psykiske. Når det gjelder utseende versus intelligens vedkjenner han også en underliggende frykt for at kvinnen kan være noe mer enn et pent trofé for mannen og han skriver at «[m]enn er redd for intelligente kvinner, menn må hele tiden ha følelsen av å være kvinnen overlegen på alle punkt. Dette vet de intelligente kvinnene, ikke de

²⁷⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Dødsreligionen".

²⁷⁹ Ibid.

²⁸⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Litt mer rasehygiene".

²⁸¹ Ibid.

²⁸² Ibid.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Ibid.

som fremstår som intelligente, men de som ér intelligente».²⁸⁵ Ut fra dette kan man anta at Vikernes ønsker for kvinnen å være eksteriørmessig vakker, mens det er mannens ansvar å være den intelligente. På den måten vil man både produsere det mest høyverdige germanske avkom, men også sikre et velfungerende samfunn der de ulike kjønns sfærer forblir adskilt.

Skal vi tro Vikernes er kvinnens kvaliteter situasjonsbestemt. Kun ved en spesiell livsførsel har hun mulighet til å virke som noe annet enn en gjenstand for mannen, men dersom hun avviker, frivillig eller ufrivillig, vil hun miste sin verdi. Måten hun skal leve sitt liv på er i stor grad bestemt av mannen og hun skal ha redusert frihet.

Som hedning forfekter Vikernes førkristen tid, men hans kvinnesyn bryter allikevel med hedendommen. Hans ideal synes å ha flere likhetstrekk med kvinnen slik hun skulle være ved innføringen av kristendommen, den religionen han har sterk antipati mot. Med innføringen av kristendommen stod man i Norge overfor to diametralt forskjellige religioner; den tradisjonelle hedendommen mot kristendommen som universell frelsesreligion. Med kristendommen fulgte kristenrettene, «en ny religionsordning der kirken gjør krav på å blande seg inn i menneskers anliggender på alle livets områder.»²⁸⁶ Steinsland skriver at innføringen av kristendommen hadde betydning for kvinners status da «kvinnene kom i underordnet posisjon [...] og ved det kristne menneskesynet, som opererte med hva vi ville kalle kategorier for renhet og urenheter.»²⁸⁷ Kristendommen definerte kvinnen som det svake kjønn og religionsskiftet brakte med seg «[b]ibelens fortellinger om at menneskelivet er grunnleggende preget av synd. Og det er Eva, menneskenes mor, som hadde den største skyld i syndefallet.»²⁸⁸ Gud straffet Eva og sa at «du skal begjære din mann, og han skal herske over deg.»²⁸⁹ Det var også med kristendommens tekster ideene om urenheter knyttet til kropp og seksualliv dukket opp, et element som særlig kom til å angå kvinnens forplantning. I det store og hele «må man si at kristendommen endret den nordiske kvinnens selvilde og status. Kvinnen ble i større grad underordnet mannen.»²⁹⁰

I den norrøne religionen var kjønnene på mange måter likestilt, men forskjellen mellom kjønnsrollene ble i kulturen understreket. Kvinnens domene var innenfor huset der hun var

²⁸⁵ Vikernes, *Vargsmål*, "Idunn".

²⁸⁶ Steinsland, "Hvordan ble hedendommen utfordret og påvirket av kristendommen?," 12.

²⁸⁷ Ibid., 18.

²⁸⁸ Steinsland, *Norrøn religion*, 436-437.

²⁸⁹ 1 Mos. 3:16

²⁹⁰ Steinsland, *Norrøn religion*, 436-437.

ansvarlig for mat-, dyr-, og barnestell. Inne var hun suveren arbeidsleder mens, mannens domene var utenfor huset. I førkristen tid hadde altså kjønnene adskilte ansvarsområder, men prinsippet om likestilling da det kom til ekteskap stod høyt. Monogami var i vikingtiden et samfunnsideal. Dog bør det bemerkes at dette ikke alltid ble håndhevet og «det kan se ut som flergifte i hedensk tid var et tegn på høy status.»²⁹¹ Polygami til tross, både kvinner og menn kunne i vikingtiden kreve skilsmisse og var på det planet fullstendig likestilt. Dette idealet avviker fra Vikernes' ideologi. For ham er det kun mannen som har rett til å inngå ekteskap på ny, og man kan dermed også anta at det kun er han som kan kreve skilsmisse. Videre vil en kvinne som inngår nytt ekteskap, selv om hun er enke, bli uren.²⁹²

Det ser altså ut som at Vikernes mener at ekteskapet er et anliggende styrt av mannen, der hans ønsker og lyster står over hennes behov og ønsker. Videre fremstår det som et paradoks at Vikernes eksplisitt ytrer en hedensk motivasjon for kvinner, ekteskap og samliv da hans syn i stor grad korresponderer den tidlige kristendommen. Hans syn på kvinnen har flere likheter med den tidlige kristentroen og nazismen enn hva den har med hedendommen.

Kvinnen som ideologisk krysningspunkt

Den kvinnen Vikernes ønsker å forme har klare likhetstrekk med nazistenes kvinneideal. Felles for dem begge er at de tar utgangspunkt i det tradisjonelle. For nazistene skulle mannen være sterk, håndfast og en styrende kraft mens kvinnen skulle forholde seg passiv, følsom og lengtende.²⁹³ Mannens verden var staten mens kvinnen hadde absolutt kontroll i hjemmet. Dette var to verdener som utfylte hverandre og kvinnen skulle ikke trenge inn i mannens verden. Staten inkluderer også politikken, noe som dermed var et mannlig anliggende. Nazistene begrunnet kvinnelig ekskludering fra politikken på en idé om seksuell polaritet der de ulike kjønn hadde sine forutbestemte domener.²⁹⁴ Hitlers politikk ble utfordret fra flere hold og blant annet ble det argumentert for at denne kjønnsdelingen var nedverdiggende for kvinnen og at hun hadde forutsetninger for å delta i samfunnet på andre måter enn gjennom morskap. Opposisjonen refererte til gammeltysk kultur og den islandske saga.

²⁹¹ Ibid., 374.

²⁹² Vikernes, *Vargsmål*, "Dødsreligionen".

²⁹³ Ofstad, *Vår forakt for svakhet*, 47.

²⁹⁴ Leila J. Rupp, "Mother of the 'Volk': The Image of Women in Nazi Ideology," i *Signs*, vol. 3, nr. 2 (1977), 363.

I det gamle Tyskland hadde tanken om likestilling dominert. Kvinner hadde mulighet til å bruke sine talenter til det beste for folket og de refererte til at kvinner før hadde virket som prestinner, ledere og til og med krigere.²⁹⁵ Kritikken til tross, Hitler mente at for en kvinne var det å være mor den største ære. I hans øyne var denne politikken det absolutt motsatte av diskriminerende og han forsvarte den blant annet ved å sammenligne mennesket med naturen:

Just as the life of a plant is naturally determined by the cooperation of the male and female forces, which ultimately results in blossoms and fruit, so a political community cannot grow organically without the collaboration of the characteristic strengths of both sexes in unrestricted and versatile deployment.²⁹⁶

Den seksuelle polariteten finner man også i *Vargsmål*. Særlig kommer dette klart frem da det er snakk om kjønnetes ulike oppgaver. For både Vikernes og nazistene er kvinnens ytterste oppgave å bære frem og oppdra raserene barn. Mens nazistene eksplisitt ytret hva mannens oppgaver var, er ikke dette like tydelig ytret i *Vargsmål*, men der nazistene ønsker en mann som ofrer sin kropp og sitt liv til det beste for fedrelandet (for eksempel som soldat), kan man anta at Vikernes mener det samme da han skriver at ekte liv kun oppnås gjennom strid, kamp og krig.²⁹⁷

Mens morskap i Det tredje riket hadde tilsvarende status som det å være soldat, ser det ikke ut til at Vikernes anerkjenner dette på lik linje. Det synes som kvinnen for ham først og fremst er en gjenstand for mannen og at kvinnen forblir begrenset i mannens univers. Det kan altså se ut til at kvinnen kunne oppnå høyere status i det tyske folkefellesskapet enn hva Vikernes kvinne kan. Dette til tross, de fremstår begge som diskriminerende hva gjelder bestemmtheten om at kvinners plass er i hjemmet. Dersom kvinnen beveget seg i den offentlige sfæren ville hun ikke kunne oppfylle sine plikter på en tilfredsstillende måte, mente nazistene. Som mor kjempet hun for fedrelandet, og ethvert avvik fra de tradisjonelle plikter kunne altså forhindre den ønskede utviklingen. Fra Vikernes side virker dette synet å være likeså motivert av behov for kontroll over kvinnen ved siden av hans tanke om at kvinnen kun er et middel for ytterligere forplantning.

Både for Vikernes og nazistene fremstår kvinnen som bidragsyter på veien mot noe større der mannen er den aktivt deltagende komponenten. Kvinnen er på mange områder redusert til et objekt og hun er frarøvet alle sine kvaliteter utenom de fysiske. For Vikernes er kvinnen i all

²⁹⁵ Ibid., 364, 365.

²⁹⁶ Ibid., 369.

²⁹⁷ Se for eksempel kapitlet "Homo Homini lupus" i *Vargsmål*.

hovedsak et middel for mannen. Hun er hans kraft. Likhetene er mange mellom Vikernes og nazistenes kvinneideal. Hennes ansvar er i hjemmet der hovedoppgaven er å bære frem renrasede barn.

Vikernes kvinnesyn synes å være av den art Simone de Beauvoir beskriver og diskuterer i boken *Le Deuxieme Sexe* (1949), en bok som av mange regnes for å være et standardverk for feminister der hun blant annet skriver at «[h]un bestemmes og skilles ut i forhold til mannen, ikke han i forhold til henne: hun er det uvesentlige overfor det vesentlige. Han er subjektet, han er det Absolutte: hun er Den andre.»²⁹⁸ Kvinnen fremstår på mange måter som mannens motsetning der hun hele tiden plasseres på motsatt side, i binære opposisjonene. Mannen styres av fornuft, kvinnen av følelser. Det *er* mann versus kvinne. Beauvoir sammenligner kvinnen med en vasall underlagt sin herre der kvinnen reduseres til objekt i eget liv.²⁹⁹ Dette er en tilstand Beauvoir advarer mot, men for Vikernes virker det å være et ledemotiv. Kvinnen skal være begrenset (og til dels underkastet) i mannens univers. Han er det absolutte subjekt. Mannens rolle som kvinnens overhode er historie, men Vikernes søker tilbake til det konservative kvinnesynet der mannen utøvet kontroll over kvinnen.

Sammenfatning

I dette kapitlet har jeg vist hvordan Varg Vikernes' syn på kvinnen kommer frem i *Vargsmål*. Jeg har vist at kvinnen i hans livsanskuelse er det sekundære kjønn der hun i all hovedsak er en gjenstand for mannen. Vikernes' syn på kvinnen er undertrykkende, men han etablerer samtidig et avhengighetsbånd mellom hun og mannen. Han kan ikke utvikle seg uten henne. Til tross for at Vikernes forfekter en hedensk livsstil bryter hans kvinnesyn med perioden og han forfekter paradoksalt nok et kvinnesyn som har flere likhetstrekk med den tidlige kristendommen. Videre viste jeg at kvinnen innenfor den nazistiske ideologi i større grad var mer likestilt. Den nazistiske kvinnen kunne i realiteten utvikle seg, mens Vikernes' kvinne alltid vil forbli objektet.

²⁹⁸ Beauvoir, *Det annet kjønn*, 8.

²⁹⁹ Ibid.

8. Ideologisk plassering

I de foregående kapitlene har jeg gjennom analyse avdekket særtrekk ved den ideologi Varg Vikernes forfekter sammenlignet med den klassiske nazismen, men også i komparasjon med hedendommen. Jeg har etablert at han på flere punkter skiller seg fra den nazistiske ideologi og i den forbindelse er det interessant å se på ideologiene i sin helhet. Vikernes forfekter til dels totalitære ambisjoner, men spørsmålet er i hvilken grad hans ideologi kan omtales som totalitær, og om hans ideologi i det hele tatt kan inkluderes i fascismebegrepet. Jeg vil i dette kapitlet sette ideologiene opp mot hverandre og sammenligne ulike punkter som anses som bestemmende for hvorvidt ideologien kan defineres som totalitær eller ei. Jeg vil også forsøke å avdekke i hvilken grad Vikernes kan omtales som fascist og dermed også som nazist. Sistnevnte er av spesiell interesse da Vikernes tradisjonelt sett har blitt omtalt som en ideologisk skikkelse med sympatier til nazismen.

Vikernes' verdensanskuelse er totalitær i den grad at han fremfører «storslåtte vyer og visjoner om en ny og annen verden»,³⁰⁰ han er overbevist om at dagens samfunn er inne i en dekadent fase og at den eneste løsningen for å redde samfunnet og den germanske rase «ligger i et revolusjonært brudd med det bestående».³⁰¹ Vikernes hevder, i likhet med tidligere totalitære bevegelser, at han har funnet den eneste løsningen på alle problemer og han går langt i å legitimere bruk av alle midler for å gjennomføre revolusjonen. Han formidler altså et totalitært syn hva gjelder synet på det bestående og det fremtidige samfunn.

Sammenlignet med mellomkrigstidens totalitære ideologier vil jeg hevde at Vikernes' ideologi totalitære trekk. Professor Øystein Sørensen presenterer i boken *Ideologi og terror* (2011), en «hjemmesnekret» definisjon av totalitære ideologier som er inspirert av de anerkjente teoretikerne Hannah Arendt, Roger Griffin, duoen Carl Friedrich og Zbigniew Brzezinski og den norske historikeren Ottar Dahl. I henhold til denne definisjonen forkaster de totalitære ideologiene det eksisterende samfunn fordi de mener å ha funnet oppskriften på «det fullkomne samfunn.»³⁰² Denne tanken finner vi igjen i Vikernes' ideologi. Han mener at samfunnet slik det

³⁰⁰ Øystein Sørensen, "Totalitarisme som begrep og fenomen," i *Ideologi og terror: totalitære ideer og regimer*, red. Øystein Sørensen, Bernt Hagtvet og Bjørn Arne Steine (Oslo: Dreyers Forlag, 2011), 11.

³⁰¹ Ibid.

³⁰² Ibid., 21.

er i dag er ødelagt som følge av liberalisme, materialisme og kristendom. Hans verdensanskuelse tar utgangspunkt i et samfunn basert på fortidens tradisjoner og verdier og det bryter dermed med det moderne demokrati slik det fremstår i dag. Vikernes er videre revolusjonær i sine holdninger til samfunnet og han rettferdiggjør bruk av vold dersom det er nødvendig for å nå målet om det samfunnet han skisserer. Dette er i tråd med Sørensens definisjon da han skriver at «[d]e er revolusjonære – de vil ha et rent, revolusjonært brudd med det bestående.»³⁰³

Videre skriver Sørensen at totalitære ideologier har et holistisk syn på menneskelivet og samfunnet fordi de har ambisjoner om å være altomfattende. Denne tanken finner man også igjen hos Vikernes, men forskjellen er at der de totalitære mener å ha en altomfattende *ideologi* tilbyr Vikernes en altomfattende *religion* like mye som en ideologi.³⁰⁴ Hedendommen er ifølge Vikernes løsningen på alle problemer, både det som angår samfunnet som helhet, men også de individorienterte problemene.

Det Sørensen skriver om at «[i]nnsikten i ideologien er, i det minste i en tidlig fase, [er] forbeholdt en utvalgt elite»,³⁰⁵ kan man også finne igjen hos Vikernes. Han mener at hedendommen kun forstås av de som er verdig dens visdom, den germanske rase. Eliten er altså for Vikernes delvis synonymt med det som for ham er overmennesket. Men, det finnes også en elite innenfor den ariske rase. Det er kun noen som har den styrke og æresfølelse som trengs for å være av øverste elite. Vikernes trekker i *Vargsmål* frem seg selv som eksempel på dette. Sørensens siste punkt handler om ideologiens fiender. En totalitær ideologi betrakter alt og alle som står i veien for å gjennomføre målet som fiender. For Vikernes er hovedfienden jødene. Ifølge ham er det de som, blant annet gjennom kristendommen, er årsak til samfunnets totale degenerasjon.³⁰⁶

Med bakgrunn i Sørensens definisjon vil jeg hevde at Vikernes gjennom sin ideologi langt på vei forfekter totalitære *ambisjoner*. Hans livsanskuelse har på et overordnet nivå grunnleggende fellestrekk med de ideologier som defineres som totalitære. Hans totalitære prosjekt er derimot bare mulig å realisere i et totalitært regime, noe Vikernes ikke formidler som et direkte ønske. Strategien for hvordan det nye samfunnet skal gjennomføres er fraværende.

³⁰³ Ibid.

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ Ibid.

³⁰⁶ Ibid., 22.

Rasen som fellesskapets bestemmende element?

Vikernes forfekter et samfunn basert på rasemessig tilhørighet. Med dette som utgangspunkt synes det som naturlig å drøfte hvorvidt Vikernes er nasjonalist eller pangermanist. Professor Øystein Sørensen skriver i boken *Hitler eller Quisling: Ideologiske brytninger i Nasjonal Samling 1940-1945* (1989) at en av de sentrale ideologiske spenningene innad i Nasjonal Samling var nettopp dette, nasjonalisme kontra pangermanisme. Pangermanismen søker å samle alle nasjoner eller folk som tilhører den germanske rase i ett rike mens nasjonalisme fremhever det nasjonale, der sammensetningen av befolkningen utgjør en enhet med bakgrunn i felles språk og kultur.³⁰⁷

Vi vet at nasjonalismen oppstod under Den franske revolusjon, men at pangermanisme som politisk og kulturell idé oppstod kort tid etter er ikke like godt kjent. P. A. Munch var den første nordmannen som forfektet en pangermansk idé i Norge. Han var kritisk til skandinavismen som han mente var antitysk I en artikkel fra 1849 hevdet Munch at nordmenn og tyskere hadde felles opphav og at man i språk, levesett og karakter fremdeles kunne se slektskapet. Munchs appell for et germansk fellesskap møtte liten støtte, men etter hvert fant han sin etterfølger i Bjørnstjerne Bjørnson. Bjørnson hadde lenge vært overbevist tilhenger av skandinavismen, men tok i 1872 til orde for et germansk fellesskap, skriver Øystein Sørensen i *Kampen om Norges sjel* (2001). Etter den fransk-prøyssiske krig, kjent som 'Signalfeiden', konkluderte Bjørnson med at Nordens folk stor nærmere Tyskland enn Frankrike. Tyskland ble av Bjørnson betraktet som vår redningsmann ved siden av at et slikt fellesskap ville åpne for tilgang til det fremste av kunst, kultur og vitenskap.³⁰⁸

Med bakgrunn i Vikernes tanker om rasemessig tilhørighet mener jeg at han er pangermanist fremfor nasjonalist. For ham er ikke kultur, språk og nasjon på langt nær så viktig som en samling av den germanske rase. Vi kan altså si at Vikernes' syn på fellesskap står som en forlengelse i den ideologiske spenningen som hersket innad i både NS og NSDAP, som jeg var inne på tidligere da jeg redegjorde for nyhedenske bevegelser i tilknytning til den tyske nasjonalsosialismen.

En pangermanist ønsker å samle den germanske rase i ett rike, og er dermed betydelig orientert mot rase. NS var i utgangspunktet et nasjonalistisk parti der det blant annet het at nasjonen skulle være en organisk enhet. Nasjonen var hevet over individ og grupper og skulle være det

³⁰⁷ Øystein Sørensen, *Hitler eller Quisling?*, 12.

³⁰⁸ Øystein Sørensen, *Kampen om Norges sjel*. Bind 3 i serien *Norsk Idéhistorie*, redigert av Trond Berg Eriksen og Øystein Sørensen (Oslo: Aschehoug, 2001), 252-253, 255-256.

primære subjektet. Nasjonalismen var for NS grunnelementet og det gjennomsyret partiets politikk. I likhet med Vikernes, romantiserte NS det førkristne samfunn der blant annet Harald Hårfagre, Olav den Hellige og Håkon Håkonsson ble brukt i propagandaen. Ved å trekke frem fortidens nasjonale helter skulle NS vekke til live folkets nasjonalfølelse slik at de dermed på ny kunne samle nasjonen.³⁰⁹

En av de fremste NS-ideologene, Gulbrand Lunde forfektet tanken om en nasjonal gjenreisning av det norske folk. Det nasjonale forfallet gikk langt tilbake, og i sin propaganda tok Lunde utgangspunkt i 1905. Etter unionsoppløsningen ble Norge, ifølge Lunde styrt på en måte som tilsidesatte det ekte, norske folk. Det var allikevel ikke bare måten den regjerende makten ble utøvet på som var feil, «forfallet gikk enda dypere».³¹⁰ Den norske kultur og moral ble tilsidesatt til fordel for kultur-bolsjevisme og andre utenlandske degenererende krefter. Det nasjonale forfallet var altså totalt. Lunde mente at en av de viktigste faktorene for det nasjonale forfallet var elitens svik. Istedenfor å fremme og verne om det norske stod de intellektuelle på sidelinjen og bivånet forfallet. Det langvarige forfallet som hadde sitt utgangspunkt i den fremmed unorsk innflytelse. Det synes å være likheter mellom Lunde og Vikernes når det gjelder tanker om det norske forfall. Begge mener for sin samtid at nasjonen og folket må gjenreises og at vi må vende tilbake til det de begge mener er den norske gullalder, vikingtiden. Der finnes den rette kultur, ånd og moral. Det norske må igjen hentes frem. For å finne tilbake til Norges storhetstid mente Lunde at vi måtte gå tilbake til Snorre Sturlason. Hos ham kunne man hente den kraft og styrke som var nødvendig for den norske gjenreisningen.³¹¹

Det er altså flere likheter å finne mellom Vikernes og Lunde. De mener begge at norskheten står for fall og må reddes fra fremmede degenererende krefter. Det viktigste er allikevel i denne sammenheng synet på nasjonalisme kontra pangermanisme. Lunde var nasjonalist. For ham var gjenreisningen av den norske nasjon NS' hovedoppgave. Han var opptatt av et nært økonomisk og politisk samarbeid med andre europeiske stater samt at Norge, Tyskland og andre germanske stater skulle samarbeide i et germansk forbund, men dette var sekundært for Gulbrand Lunde. For Lunde var altså pangermanisme ikke noe viktig, han forfektet en ideologisk nasjonalisme.³¹²

³⁰⁹ Sørensen, *Hitler eller Quisling?*, 28.

³¹⁰ Ibid., 12, 32.

³¹¹ Ibid., 32-35.

³¹² Ibid., 41.

Når det gjelder pangermanisme spiller også rasetenkning inn, noe som for Lunde ikke var av primær interesse.

Pangermanismen var en ideologisk strømning som omfavnet nasjonalsosialismens sentrale ideer om «førerprinsippet og den biologiske tenkemåten» hvor dets primære subjekt var rasen.³¹³ Rasetenkningen var altomfattende og måtte således gjennomføres på alle nivåer. Man måtte innse at ulike raser hadde forskjellige kvaliteter og dermed også verdi. Pangermanistene plasserte den germanske rase øverst i hierarkiet og jødene nederst. Denne rasetenkningen finner vi igjen i både den generelle nazismen, men også innenfor Vikernes ideologi. Det mest karakteristiske ved pangermanismen var allikevel den radikale politiske konsekvensen av rasetenkningen: den germanske rasen skulle samles i ett rike. Pangermanistene mente at staten var en kunstig enhet og at rasen ikke har noe å gjøre med de enkelte stater, «den norske staten og andre stater er noe «menneskeskapt» [...] det [er ikke] noen organisk forbindelse mellom den norske staten og det norske folk, mellom nasjonalstaten og folket.»³¹⁴

Pangermanismen assosieres som oftest med SS og Heinrich Himmler og han forfektet tanken om et storgermansk fellesskap mer enn noen andre. Allerede i 1933 forelå hans planer om et germansk rike på tegnebordet, men det var ikke før i 1940 at hans ideer omkring dette ble teoretisk utbygd.³¹⁵ Himmlers pangermanske ideologi var bygget opp omkring fire mytologiske hovedelementer: «*Blut, Boden, Ahnen og Sippen* – blod, jord, forfedre og slekt».³¹⁶ Disse elementene er som vi har sett svært sentrale innenfor Vikernes' ideologi. Hans ideologi fokuserer i all hovedsak på individets tilhørighet til henholdsvis naturen slekt, forfedre og slektskap, da hovedsakelig til de tidligere norrøne gudeskikkelsene, men også slektskapet til våre forfedre. For både Himmler og Vikernes er det blodet som konstituerer et fellesskap, på tvers av nasjoner, språk og kultur. Den nordiske rase har gjennom blodet fått sine fysiske og åndelige kvaliteter og ifølge Himmler eksisterer det en direkte forbindelse med rasen og landskapet. Himmlers tanke bak et slikt storgermansk prosjekt var ikke i første rekke et stort og mektig Tyskland, men å samle «alle germanske stammer [...] for å sikre rasen fortsatt eksistens».³¹⁷ I boken *Himmlers*

³¹³ Ibid., 47.

³¹⁴ Ibid., 50.

³¹⁵ Ibid.

³¹⁶ Terje Emberland og Matthew Kott, *Himmlers Norge: Nordmenn i det storgermanske prosjekt* (Oslo: Aschehoug, 2012), 45.

³¹⁷ Ibid., 46.

Norge: Nordmenn i det storgermanske prosjekt (2012) skriver religionshistoriker og seniorforsker ved HL-senteret i Oslo, Terje Emberland at:

Denne vektleggingen av rasefellesskapet har som konsekvens at Himmler sprenger den tradisjonelle tyske nasjonalismens rammer og forfekter tanken om en overnasjonal raseelite –som ble utformet i SS' ordenstanke. SS' formål var å samle menn av nordisk blod på tvers av nasjonsgrensene, og disse skulle utgjøre støttetroppen for det storgermanske fremtidsrike.³¹⁸

Blod var altså bestemmende for et individs tilhørighet snarere enn nasjon, det var evig og nærværende. Dette spiller opp mot neste element innenfor Himmlers ideologi, nemlig forholdet til forfedre og slekt. Den pangermanske ideologi spilte på overbevisningen om en ubrutt tradisjon mellom «de førkristne germanere og nåtidens nasjonalsosialister».³¹⁹ Det ble altså skapt en forfedrekult der målet var å etablere i folkets minne at det nordisk-germanske blod var bærer av en kollektivhukommelse. På den måten ville dagens generasjon være bevisst sitt slektskap til forfedrene og dermed forvalte sine tradisjoner, forpliktelser og oppgaver.³²⁰ Akkurat som med fokuset på blod i sammenheng med rase finner vi også likheter mellom pangermanismen og Vikernes på dette området. Han er svært opptatt av å bygge en forfedrekult, nettopp med tanke på å bygge opp menneskets bevissthet. Han mener at våre forfedre skapte den norske gullalder og at vi må vende tilbake til denne perioden ved å fokusere på dens tradisjoner.

Vikernes' fiendebilde har også slående likheter med pangermanistenes. Venner er kun raserene germanske hedninger, mens fienden er alle de som er årsak i samfunnet degenerasjon og som dermed bidrar til å undergrave hedendommen som germanernes sanne religion og kultur, deriblant demokrater, homofile, kristne, frimurere og kapitalister. Disse var til sist bare «stråmenn og redskaper for ondskapen og fienden: jødene».³²¹ Jødene er årsak i liberalismen, materialismen, kapitalismen og kristendommen. Gjennom kristendommen ødela jødene den germanske kultur. Dette er tanker vi også finner i *Vargsmål*.

Kan Vikernes kategoriseres som fascist?

I boken *Fra konsens til katastrofe* (1996) skriver Ottar Dahl innledningsvis at «Fascisme» i utgangspunktet var en betegnelse for den ideologi og det regimet som ble utøvet i Italia under Benito Mussolini, men at det fikk en mer omfattende betydning for andre beslektede fenomener

³¹⁸ Ibid., 48.

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Ibid., 49-50.

³²¹ Ibid., 51.

i både mellom- og etterkrigstiden. I sammenheng med begrepsutvidelsen oppfattes fascisme således som en generisk betegnelse for politiske bevegelser med et sett av likheter slik at historiske eller lokale særegenheter blir mindre interessante. En åpning av begrepet har videre ført til at den tyske nazismen har fått rollen som «en idealtypisk manifestasjon av fascismen.»³²²

Flere historikere har forsøkt å definere den generiske fascismen, men man har enda ikke klart å etablere en minimumsdefinisjon av hva fascisme *er* og betyr fordi de synes å ilegge de forskjellige særegenheter ulik verdi. Den tyske historikeren Ernst Nolte hevdet at verken anti-parlamentarisme eller antisemittisme var egnede kriterier for fascismebegrepet, men det ville være tilsvarende upresist å definere den som anti-kommunistisk. Allikevel ville det igjen være misvisende å benytte seg av en definisjon som unnlot disse kriteriene. Han foreslo dermed at fascisme er «anti-marxism which seeks to destroy the enemy by the evolvement of a radically opposed ideology and by the use of almost identical and yet typically modified methods, always however, within the unyielding framework of national self-assertion and autonomy.»³²³ Nolte forstod fascismen som et fenomen knyttet til mellomkrigstiden, en spesiell historisk periode der det felles grunnlaget var anti-marxismen.³²⁴ Nolte mente også at dersom en bevegelse skal kunne merkes som fascistisk må den være antikommunistisk, antiliberalistisk, antikonservativ samt ha et førerprinsipp, en partihær og ha et mål om å være totalitær.³²⁵ Den anerkjente historikeren og fascismeteorikern Stanley G. Payne skrev i 1980 at kriteriene var et betydelig oppklarende bidrag, men at de allikevel ble for utilstrekkelig fordi de ble *for* kategoriserende.

Payne påpekte således at debatten om definisjonen av, opprinnelsen, årsaken, meningen og betydningen bak fascisme har pågått i mer enn femti år og at den på 1980-tallet ikke var nærmere noen løsning enn tidligere. Ytterligere forskning har gitt liv til nye teorier snarere enn enighet om de tidligere. Ledende forskere hadde de siste årene frem til omkring 1980 inntatt en nominalistisk posisjon og benektet eksistensen av en felles politisk kategori av fascisme som kunne omfavne ulike lands bevegelser når det gjelder felles egenskaper eller kjennetegn. For eksempel hevdet Renzo de Felice at den italienske fascismen og den tyske nazismen skilte seg

³²² Ottar Dahl, *Fra konsens til katastrofe: Kapitler av fascismens historie i Italia* (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), 9, 14-15.

³²³ Nolte, *Three Faces of Fascism*, 40.

³²⁴ Ibid.

³²⁵ Stanley G. Payne, "The Concept of Fascism," i *Who Were the Fascists: Social Roots of European Fascism*, red. Stein Ugelvik Larsen, Jan Petter Myklebust, og Bernt Hagtvet (Oslo: Universitetsforlaget, 1980), 19.

ut.³²⁶ Problemet med å etablere enighet omkring én felles definisjon skyldes også at man ikke alltid evner å skille mellom en bevegelse og et *regime*. For utenom det tyske nazipartiet (NSDAP) har de fleste partier med tilsvarende hensikter feilet å i utvikle seg utover bevegelsesstadiet. Således kan man kun snakke om tendenser og ikke fullt utviklede systemer.³²⁷

I boken *The Nature of Fascism* (1991) definerer den engelske fascismeforskeren Roger Griffin den generiske fascismen som en ideologi med særlig vekt på nasjonalisme. Han foreslår å benytte en ytterligere spesialisert underkategori, populistisk ultranasjonalisme. Den nasjonalisme Griffin beskriver sikter til en organisk form der individet opptas i nasjonen og eksisterer som en celle. Ved siden av å vektlegge en særegen type av nasjonalisme som det sentrale element, hevder han at fascismen er preget av tanken om gjenfødelse, palingenesen av en nasjonalstat fra forfall til en ny orden, og han benytter begrepet som en fellesbetegnelse for visjonen om en radikal ny start. Det siste punktet som konstituerer Griffins definisjon av fascisme er det revolusjonære aspektet, som i stor grad henger sammen med ideen om gjenfødelse. Ifølge ham skilte fascismen seg radikalt ut fra liberalisme, sosialisme, konservatisme og de fleste religiøse ideologier ved at den revolusjonære prosessen var sentral i sin kjerne ved at den vil fjerne interne og eksterne fiender og etablere nye institusjoner i den nye staten. Den vil etablere et nytt og fullkomment samfunn.³²⁸

Det er ikke vanskelig å si seg enig i Felizes påstand om at den italienske fascismen og den tyske nazismen skiller seg ut, men det gjør ikke minimumsdefinisjonen noe enklere. Spørsmålet er hvilket kriterium som skal vektes tyngst dersom man skal avgjøre om et fenomen kan karakteriseres som fascistisk eller ei. Griffins vektlegging av nasjonalismen kan sies å være problematisk i denne sammenheng. For, hvis nasjonalisme skal være det bestemmende kriteriet er det flere bevegelser som faller utenom, blant annet den tyske nazismen. Den italienske fascismen var utpreget nasjonalistisk, blant annet «som en selvstendig ideologisk kraft, representert ved nasjonalistbevegelsen.»³²⁹ Visst var nazismen nasjonalistisk, men den var i overordnet grad fokusert på *rase*. «Without the clearest knowledge of the racial problem and hence of the Jewish problem there will never be a resurrection of the German nation»³³⁰, skrev Hitler. Hitler skrev så at en germanisering aldri kan påføres mennesket, «it is scarcely conceivable fallacy of thought to believe that a *Negro* or a Chinese, [...], will turn into a German

³²⁶ Ibid.

³²⁷ Ibid., 22.

³²⁸ Griffin, *The Nature of Fascism*, 39.

³²⁹ Dahl, *Fra konsens til katastrofe*, 42.

³³⁰ Hitler, *Mein Kampf*, 307.

because he learns German and is willing to speak the German language in the future».³³¹ Nasjonstilhørighet lå for Hitler i blodet og man kunne ikke etablere en nasjon basert på språk.³³² Tross den manglende konsensus over hva som konstituerer begrepet mener jeg at vi allikevel har de verktøy som trengs for å avgjøre hvorvidt *noe* kan defineres som fascisme. Flere sammen med de allerede nevnte fascismeforskerne har bidratt til å etablere en *intensjonal* definisjon. Slik jeg forstår det kan fascisme kjennetegnes som en ideologi i opposisjon til det bestående samfunn som ønsker et revolusjonært brudd slik at et nytt og fullkomment samfunn kan etableres. Videre kan flere elementer inkluderes, men de avhenger av bevegelsens kontekst. Her, når den overordede hensikten er å finne Vikernes' særtrekk sier det seg selv hvilken ideologi som skaper premissene. Det er etablert at den klassiske nazismens ideologi var grunnleggende fascistisk og jeg vil med bakgrunn i dette hevde at Vikernes kan defineres som det samme basert på de holdninger og ideer han formidler gjennom *Vargsmål*.

For det første forfekter Vikernes en nasjonalisme lik den Hitler formidlet. I Vikernes' idealsamfunn skal det skapes et tett fellesskap av germanere «basert på forestillinger om raser».³³³ For begge er det altså rase som er det bestemmende for hvordan en nasjon skal etableres. Videre er det flere elementer innenfor Vikernes' ideologi som i stor grad sammenfaller med den fascistiske verdensanskuelse. For det første er det fascistiske livssyn sentrert omkring krisebevisstheten. I likhet med fascismen og nazismen mener Vikernes at samfunnet står på randen til forfall og degenerasjon. For Vikernes forstås dette nesten utelukkende som et resultat av den jødiske konspirasjon og den generelle innvandring til landet. Jødene er, som vi har sett, kilden til samfunnets degenerasjon, den norske kulturs dekadanse, kapitalisme og den generelle atomisering av familie og dermed også individet. Ved siden av dette har moralen forfalt, mennesket har mistet sin sans for ære og moral og identiteten har forsvunnet. Redningen for Vikernes er å vende tilbake til fortidens røtter, til tradisjonene. Det er dette som konstituerer den gjenfødelsesmyten som også er fascismens kjerne.

Umberto Eco om urfascisme

Italieneren Umberto Eco (1932-) er for de fleste mest kjent som forfatteren bak boken *Il nome della rosa* (1980), men han har også markert seg som en samfunnskritisk kommentator gjennom et flertall essay vedrørende den kulturelle og politiske situasjonen i Italia så vel som i resten av

³³¹ Ibid., 353.

³³² Ibid., 354.

³³³ Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn*, 125.

verden. Essayet "Tåkete totalitarisme og urfascisme" ble publisert i det norske tidsskriftet *Samtiden* i 1995. Eco forteller innledningsvis om hvordan freden i 1945 endret hans syn på hva *normalt* var. Helt frem til Mussolinis fall hadde Eco trodd at «evig krig var en normal tilstand for en ung italiener.»³³⁴ Frigjøringen åpnet for ny lærdom og innsikt, Eco forstod hva han endelig var frigjort fra. Videre skriver han at frigjøringsbevegelsen var en kommunistisk løgn, mens andre mente at frigjøringen kun førte til splittelse og at «det vi trenger nå er nasjonal forsoning».³³⁵ Forsoningen kan ikke skje via fortrenkning, men vi må minnes de som kjempet for friheten å sørge for at historien ikke gjentar seg.

Eco hevder at de totalitære regimene som regjerte i Europa i mellomkrigstiden ikke kan oppstå i samme drakt under andre historiske omstendigheter. Dagens høyreorienterte partier har lite å gjøre med den opprinnelige fascismen, mener han. De elementer de tidligere bevegelsene orienterte seg ut ifra oppnår ikke den slagkraft og velvilje slik de gjorde før andre verdenskrig. Eco peker allikevel på noe som har samtidens relevans i det han spør om det fremdeles er «et annet spøkelse som vandrer omkring i Europa [...]?»³³⁶ Hva gjelder den tyske nazismen skriver Eco at den var totalitær «[h]vis man med totalitarisme mener et regime som underordner individets enkelthandler [,] staten og dens ideologi»,³³⁷ men han tilskriver Fascismen kun totalitære *ambisjoner* og hevder at den ikke var fullstendig totalitær på grunn av sin filosofiske svakhet. Fascismen hadde ingen eksklusiv filosofi, Mussolini hadde ingen filosofi, kun retorikk. Til tross for denne totalitære mangelen hevder Eco at fascismen var en slags arketype til de senere lignende bevegelser, men han hevder også at fascismen i sin primære form var en «collage av forskjellige filosofiske og politiske ideer, en bikube av motsetninger.»³³⁸

Hva som er hovedpoenget med Ecos artikkel i sammenheng med Varg Vikernes og den ideologi han forfekter er det Eco skriver om fascismens egenskaper. Han hevder at fascismen egner seg til «alt fordi man kan fjerne en eller flere egenskaper fra et fascistregime og fortsatt gjenkjenne det som fascistisk».³³⁹ Ulike regimer kan ha stadig færre likheter, men allikevel falle inn under begrepet grunnet en illusorisk transitivitet.³⁴⁰ Det ideologiske kaos som fascismen representerer

³³⁴ Umberto Eco, "Tåkete totalitarisme og urfascisme," i *Samtiden*, nr. 5 (1995), 50.

³³⁵ Ibid., 51.

³³⁶ Ibid.

³³⁷ Ibid., 52.

³³⁸ Ibid.

³³⁹ Ibid.

³⁴⁰ En illustrasjon og forklaring av Ecos påstand kan sees på s. 54 i gjeldende artikkel.

mener Eco at man kan sette opp i en «liste over typiske egenskaper ved det jeg vil kalle urfascisme, eller evig fascisme.»³⁴¹ Disse egenskapene kan ifølge Eco ikke innordnes i et system da mange av de er motstridende mot hverandre, «[m]en det er tilstrekkelig at en av dem er tilstede for at en fascistisk stjernetåke begynner å ta form.»³⁴²

Den første egenskapen Eco trekker frem er urfascismens *tradisjonsdyrking* som en reaksjon mot det moderne i bevegelsens samtid. Tradisjonismen er eldre enn fascismen og ulike folkegrupper har helt tilbake til sen-hellinistisk tid dyrket tradisjon som en reaksjonær opposisjon. «*Viten kan ikke gjøre fremskritt*»,³⁴³ skriver Eco og mener med det at sannheten allerede foreligger, den er der allerede. Her viser Eco til nazismen og dens tradisjonalistiske, synkretiske og okkulte elementer.³⁴⁴ Tradisjonsdyrkingen medfører således *avsky for det moderne*. Igjen trekker han frem nazismen som eksempel. Den var stolt over egne teknologiske fremskritt og lovpriset til dels modernismen, men Eco hevder at dette kun var en «overfladisk side av en ideologi basert på blod og jord (*Blut und Boden*).»³⁴⁵ Avskyen for det moderne var i all hovedsak en opposisjonell holdning mot ånden etter Den franske revolusjon. Med bakgrunn i dette definerer Eco urfascismen som irrasjonell. Det irrasjonelle leder videre mot punkt nummer tre, *handlingen for handlingens skyld*. En handling er i seg selv vakker, for refleksjon – å tenke, er i ytterste konsekvens korrupperende. Med utgangspunkt i dette er *kultur mistenkelig*. Kulturen og den liberale åndselite anklages dermed for å ha oppgitt de tradisjonelle verdier. Det å skjelve mellom ting er et symptom på det moderne og i moderne kulturer blir uenighet ansett som et kunnskapsfremmende element og således regner urfascismen uenighet som forræderi.³⁴⁶

Videre skriver Eco at «[u]enighet er [et] tegn på forskjell».³⁴⁷ Urfascismen utnytter altså individets iboende frykt for forskjeller. Urfascismen er rasistisk per definisjon da den fører en «*appell mot inntrengerne*.»³⁴⁸ Både fascismen og nazismen oppnådde oppslutning i land som var rammet av sosial, økonomisk og politisk krise og således kan man si at den appellerte til den frustrerte middelklassen, noe også Eco gjør et poeng ut av i sin liste over typiske egenskaper ved urfascismen. I likhet med Roger Griffin gjør Eco et poeng ut av nasjonalisme. For det

³⁴¹ Eco, "Tåket totalitarisme og urfascisme," 54.

³⁴² Ibid.

³⁴³ Ibid.

³⁴⁴ Ibid., 54-56.

³⁴⁵ Ibid., 56.

³⁴⁶ Ibid.

³⁴⁷ Ibid.

³⁴⁸ Ibid.

identitetsløse individ sier urfascismen at dens eneste privilegium er det som er mest felles av alt, å være født i samme land. I tillegg er det kun fienden som kan gi en nasjon identitet. For fascismen er det jødene som er det største xenofobiske element og som dertil bidrar til en kollektiv fellesskapsfølelse. I sammenheng med dette kan man også trekke inn Harald Ofstad og det han beskriver som *forakt for svakhet*. Fascismen forakter det svake og forherliger den sterke.³⁴⁹ Tilhengerne av en fascistisk bevegelse må være overbevist om at de som den sterke rase kan overvinne fienden, de svake. Jødene er *de svake*, men gjennom sin demonstrative rikdom og styrke anser fascimene fienden som både for sterk og svak.³⁵⁰ Fascismene er derfor, ifølge Eco «dømt til å tape sine kriger fordi de er konstitusjonelt sett udugelige til objektivt å bedømme fiendens styrke.»³⁵¹

«*Pasifisme er [...] et hemmelig spill med fienden*; pasifismen er ond fordi livet er en evig krig», skriver Eco om urfascistenes forhold til livet. Dette utsagnet er allikevel en motsigelse da det medfører det Eco omtaler som et «Harmageddon-kompleks».³⁵² Siden fienden må og kan overvinnes, må en endelig kamp etterfølges av at bevegelsen oppnår total kontroll over verden der «[e]n slik endelig løsning innbefatter en etterfølgende fredsepoke, en gullalder som motsier prinsippet om en evig krig.»³⁵³ Urfascismen gjør seg videre til talsmann for en *folkelig elitisme*. Tanken om elitisme er for urfascistiske bevegelser viktig fordi den bidrar til prinsippet om sterk og svak, men eliten kan kun eksistere fordi den baserer seg på massens svakhet. Det dreier seg om en hierarkisk oppbygget masseelitisme.³⁵⁴

Urfascistene forfekter videre tanken om at døden er den beste belønningen for et heroisk liv. Å dø i kamp og for sin overbevisning er således bedre enn å leve i undertrykkelse.³⁵⁵ Undertrykkelse bringer oss inn på et av Ecos siste punkter, nemlig hvordan urfascistene ser på kvinnen. Et spill om evig krig og heroisme er et vanskelig spill å spille slik at de heller overfører sitt ønske om styrke på de ulike kjønn, sterkt preget av mannssjåvinisme. Kvinnen ses på som det andre kjønn, og de fordømmer de homoseksuelle. Mannen er altså den transenderende og forakter de elementer som kan stå i veien for ham.³⁵⁶ Neste punkt kjenner vi godt igjen fra

³⁴⁹ Ofstad, *Vår forakt for svakhet*, 210.

³⁵⁰ Eco, "Tåke totalitarisme og urfascisme," 57.

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Ibid.

³⁵³ Ibid.

³⁵⁴ Ibid.

³⁵⁵ Ibid.

³⁵⁶ Ibid., 58.

spesielt den tyske nazismen, individet er ikke verdt noen ting med mindre det er en del av et fellesskap, «[u]rfascismen baserer seg på en *kvalitativ populisme*». ³⁵⁷ Under Ecos siste punkt kan vi lese at «[u]rfascismen snakker «*nytale*»». ³⁵⁸ I følge Eco stammer nytale-språket fra George Orwells roman *1984* (1949) der den engelske sosialismens språk var enkelt og fattig for å unngå at individet utvidet den komplekse og kritiske vurderingsevne. ³⁵⁹

Diktaturets fall og freden som fulgte i 1945 utvidet Ecos horisont og vokabular og han «ble [...] født på ny som en fri mann av den vestlige verden». ³⁶⁰ Poenget med Ecos artikkel synes å være en advarsel mot urfascismen. Selv om demokratiet overvant den italienske fascismen og den tyske nazismen må vi ikke glemme ordene *frihet* og *diktatur*. Urfascismen eksisterer fremdeles, den er bare ikledd en ny drakt.

³⁵⁷ Ibid.

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ Ibid.

³⁶⁰ Ibid.

9. Vikernes etter Vargsmål

«*Our Pagan Past, Our Golden Age*»³⁶¹

Historien om Vikernes endte ikke med utgivelsen av *Vargsmål*. Etter endt soning bodde han en kort periode på et småbruk i Telemark før han flyttet til den lille byen Corrèze sør i Frankrike. I dag bor han der sammen med sin franske kone og deres tre felles barn. I 2013 ble Vikernes pågrepet av fransk politi, mistenkt for å ha planlagt en massakre, samt å ha oppfordret til rasehat og for å ha rettferdiggjort krigsforbrytelser. Anklagene viser at Vikernes har videreført deler av den ideologien han beskrev i *Vargsmål*, og i den sammenheng er det interessant å se om det har skjedd en utvikling over tid, spesielt med tanke på det jeg tidligere løftet frem som Vikernes' to viktigste ideologiske elementer: rase og religion. I min analyse av *Vargsmål* sammenlignet jeg Vikernes med den klassiske nazismen. Dette kapittelet har til hensikt å plassere ham i en nynazistisk kontekst ved å analysere om Vikernes' ideologi har utviklet seg siden utgivelsen av *Vargsmål* og hvordan den står seg i forhold til nynazismen.

Med dette som utgangspunkt er det én utfordring som melder seg. Vikernes' har de siste årene i all hovedsak formidlet sin ideologi gjennom internett, både på den offisielle nettsiden for Burzum og på sin personlige blogg. Da kapittelets mål er å finne en eventuell ideologisk utvikling har jeg valgt å forholde meg til kun sistnevnte blogg fordi han her representerer seg *selv*. Jeg tar altså høyde for at de meningsytringer som formidles via bloggen i større grad representerer hans personlige ideologi enn hva den gjør gjennom den offisielle nettsiden til hans enkeltmannsband Burzum.

En ny bølge

Som jeg nevnte i innledningskapittelet endret terrorangrepet på USA den 11. september 2001 balansen i det høyreekstreme fiendebildet. Frem til angrepet bar jødene merkelappen som den overordede fienden, men det klassiske jødehatet ble i kjølvannet av angrepet, og de påfølgende krigene i Midtøsten, byttet ut med et felles hat rettet mot muslimer. Teorien om jødernes påståtte verdenskonspirasjon ble av de fleste glemt. Dagens høyreekstreme opplever at den

³⁶¹ Varg Vikernes. 2015. "Blindest is He who does not want to see," *Thulean Perspective. For Blood and Soil* (blogg) 03.04.2015. <http://thuleanperspective.com/2015/01/27/blindest-is-he-who-does-not-want-to-see/>

europiske sivilisasjon er truet, og at trusselen denne gangen kommer «fra en religion som tapte kampen mot Vesten for hundre år siden.»³⁶² Mellomkrigstiden gav nazismen grobunn i en kombinasjon av økonomisk krise, nasjonalisme og nasjonal ydmykelse, men dagens høyreekstreme bevegelser vokser frem som følge av økonomisk nedgangstid og innvandring. Det rasistisk motiverte drapet på 15 år gamle Benjamin Hermansen, også dette i 2001, førte i Norge til at det klassiske nynazistmiljøet ble utradert. Politiet og samfunnet omkring klarte å motarbeide det nynazistiske undergrunnsmiljøet som hadde eksistert helt siden 1970-tallet.³⁶³ Utraderingen til tross, et nytt miljø, *den tredje bølgen*, var i ferd med å vokse frem.³⁶⁴

Den tredje bølgen suksess forutsetter brudd med fortiden som blant annet gir seg utslag i at den klassiske nazismens fanesaker dempes, slik som jødehat, forakt mot demokratiet, alle former for svakheter og førerkult.³⁶⁵ Tross denne vendingen er det allikevel noen i 'det nye høyre' som idealiserer den opprinnelige nazistiske ideologien. For noen utkjempes det fremdeles en 'rasekrig' der alt som ikke gagnar den hvite rasen må bekjempes. Et av den internasjonale nynazismens sektpregede uttrykk handler om nettopp dette: «We must secure the existence of our people and a future for White children.»³⁶⁶ Denne parolen, kjent som 'De 14 ord' benyttes av nynazister verden rundt, og har sitt opphav i den amerikanske nynazisten David Lane (1938-2007). Sammen med Robert Jay Mathews grunnla han bevegelsen Brüders Schweigen, mest kjent som The Order, og selv etter sin død er Lane husket som en av nynazismens fremste talsmenn. Lane var antikristen, tilba den norrøne guden Odin og kjempet for den ariske rases overlevelse i et stadig mer globalisert amerikansk samfunn.³⁶⁷

'Det nye høyre'

Dagens nynazisme har på mange måter endret karakter og den oppnår ikke samme appell som den klassiske nazismen gjorde på 1930- og 1940-tallet og i dagens samfunn er den svekket i forhold til andre høyreekstreme grupper. Mens den klassiske nazismen og nynazismens *andre bølge* lar seg beskrive relativt uproblematisk er det vanskeligere med den nynazismen vi ser i dag.

³⁶² Bernt Hagtvat, "Høyreekstremismens forvandlinger," i *Høyreekstremisme: Ideer og bevegelser i Europa*, red. Øystein Sørensen, Bernt Hagtvat, og Bjørn Arne Steine (Oslo: Dreyers Forlag, 2012), 321.

³⁶³ Øyvind Strømmen, *Den sorte tråden: europeisk høyre-radikalisme fra 1920 til i dag* (Oslo: Cappelen Damm, 2013), 242.

³⁶⁴ Kjetil Kolsrud, «De er den tredje bølge. De hater ikke raser. De har ingen hakekors.» *Aftenposten*, 30.07.11. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002201107305126&serviceId=2> [lest 05.05.15]

³⁶⁵ Hagtvat, "Høyreekstremismens forvandlinger," 322, 324.

³⁶⁶ Löow, *Nazismen i Sverige, 1980-1999*, 446.

³⁶⁷ Didrik Söderlind, "Odins guru: David Lane og kampen for den hvite rase," i *Konspiranoia: Konspirasjonsteorier fra 666 til WTC*, red. Arnfinn Pettersen og Terje Emberland (Oslo: Humanist Forlag, 2011), 215, 219.

Dagens nynazisme sees som en bevegelse som faller inn under kategorien 'det nye høyre' der flere bevegelser langt på vei utgår fra samme ideologiske plattform. Tre ulike strømninger inkluderes i kategorien høyreekstremisme: nynazisme, rasisme/innvandringsfiendtlighet og islamofobi. Dette er en kategorisering som reflekteres i det europeiske høyreekstre miljøet like mye som i Norge.³⁶⁸ Det er imidlertid viktig å påpeke at dette ikke er strømninger som utelukker hverandre. En nynazist har ofte en rasistisk og innvandringsfiendtlig holdning og de ytrer gjerne hat mot muslimer.

Som jeg nevnte i bakgrunnskapittelet har dagens nazister over en lengre periode forsøkt å kvitte seg med nazistempelet av åpenbare grunner. De arbeider for å tilpasse seg det moderne samfunnet og fremstår i dag som mer stuerene sammenlignet med 1970- og 1980-årene. Datidens nynazister var i mye større grad synlige i samfunnet gjennom å eksplisitt ytre nazistisk tankegods og ved å kle seg i tøy som ble assosiert med det nynazistiske miljøet. I dag har de fleste nynazister droppet den gamle uniformen og tonet ned sine ytringer og er således ikke like synlige. I tråd med samfunnets utvikling har også det generelle fiendebildet endret seg, som jeg nevnte over over. Professor Bernt Hagtvat skriver at den moderne høyreekstremismens lim er frykten for islam og at det tradisjonelle jødehatet er dempet. Tross denne dreiningen eksisterer det fremdeles en 'Dem mot oss' mentalitet og det er fremdeles grunnleggende likheter i tankemønsteret.³⁶⁹

Frem til omkring midten av 1990-tallet formidlet de ulike nynazistiske bevegelsene sitt tankegods i ulike blader og magasiner. I dag foregår derimot det meste av aktiviteten gjennom internett, deriblant blogger, Facebook, YouTube og offisielle nettsider. Dette er en del av det nye bildet, hevder Hagtvat.³⁷⁰ Katrine Fangen skriver at denne dreiningen har styrket rekrutteringspotensialet for miljøet.³⁷¹ Det internasjonale Stormfront er sammen med norske Vigrid og Nordfront gode eksempler på dette. Stormfront er trolig et av verdens største, og viktigste, diskusjonsforum for høyreekstre og nynazister.³⁷² Også Norge er representert her, med en egen skandinavisk tråd. Det meste av aktiviteten knyttes allikevel til amerikanske

³⁶⁸ Shoaib Sultan og Rune Berglund, "Høyreekstremisme i Norge," red. Kari Helene Partapuoli (Oslo: Antirasistisk senter, 2012), 8.

³⁶⁹ Hagtvat, "Høyreekstremismens forvandlinger," 320, 321; Fangen, *En bok om nynazister*, 125.

³⁷⁰ Hagtvat, "Høyreekstremismen forvandlinger," 325.

³⁷¹ Fangen, *En bok om nynazister*, 91.

³⁷² Strømmen, *Den sorte tråden*, 254.

nynazister og nasjonalister. Her formidles det i hovedsak tradisjonelt nazistisk tankegods, men den tredje bølgen er også representert i form av islamofobi og muslimhat. Stormfronts medlemmer er samlet under fanen «White Pride, World Wide», og skriver om seg selv at de er et fellesskap av rasebevisste realister og idealister. De er hvite nasjonalister som støtter *sant* mangfold og et hjemland for alle folkeslag. De hevder at flere organisasjoner fremmer ikke-hvite minoritetenes interesser, verdier og arv og at de selv fremmer sine. Allikevel mener de at de er demonisert som rasister.³⁷³ Stormfront legitimerer altså seg selv ved å hevde at de er representanter for den hvite rases rettigheter på lik linje som andre organisasjoner kjemper for andre folkeslags rettigheter. Stormfront har minimal appell i Norge, og organisasjonen Nordfront virker sammen med allerede nevnte Vigrid å være nynazismens fremste talerør. Nordfront ble stiftet i 2010 og er søsterorganisasjonen til den svenske bevegelsen med samme navn. Bevegelsen er svært aktive formidlere av nazistisk tankegods på nettsiden. De er historierevisjonister, Holocaustfornektende og svært antisemittiske.

Nynazismens særtrekk

Som nevnt i innledningskapittelet fremstår ikke dagens nynazisme som like rendyrket som arketypen fra mellomkrigstiden. Mens nazismen var tydelig i fremtoning og formidling av ideologi er dagens nynazister mer forsiktige.³⁷⁴ Dagens nynazisme har flere likheter med mellomkrigstidens nazisme, men dersom man skal forstå nynazismen er det forskjellene som er viktige, for som Eco skrev, mellomkrigstidens bevegelser kan ikke oppstå i samme drakt i dag. Det eksplisitte jødehatet som ble ytret fra både nazistene og nynazistene på 1970- og 1980-tallet har de siste 10-15 årene blitt betraktelig tonet ned. Noen holder fremdeles fast ved den gamle raseideologien og antisemittismen, men på generelt grunnlag vil jeg hevde at muslimene av nynazistene er ansett for å være det europeiske kontinentets fremste fare, og nynazistene i dag er opptatt av å verne nasjonen, blant annet ved å kjempe mot innvandring og kulturell påvirkning.³⁷⁵ Videre forholder dagens nynazister seg til demokratiet på en helt annen måte, slik jeg nevnte innledningsvis. Mens nazistene var avvisende til demokratiet forsøker dagens bevegelse å handle innenfor dets grenser. Således kan man si at førerprinsippet og ønsket om en sterk stat også er tonet ned. Når det gjelder religion er det imidlertid vanskeligere å avdekke noe særtrekk, men som vi skal se er dette et element Vikernes i aller høyeste grad er opptatt av.

³⁷³ Om hva Stormfront kjemper for: <http://stormfront.org/forum/> [lest 01.05.2015]

³⁷⁴ Fangen, *En bok om nynazister*, 96.

³⁷⁵ Ibid., 162.

Idealisering av vikingtiden

Nynazistene tilpasser seg på mange måter dagens samfunnsutvikling, men på noen områder er de også i utakt, blant annet gjennom sin idealisering av vikingtiden, som jeg var inne på innledningsvi. På bakgrunn av at samfunnet blir stadig mer flerkulturelt og mangfoldig søker nynazistene å « redusere kompleksiteten i dagens samfunn ved å idealisere fortidens (antatte) homogenitet»,³⁷⁶ der vikingtidens stammefølelse er en viktig identitetskilde for nynazistene. Nynazistene søker fellesskap i en form for nytribalisme som oppstår ut fra konstruerte 'stammer', som for eksempel subkulturer. Dette fellesskapet oppstår som følge av en tilhørighetsfølelse og en bestemt moral. Nynazistenes identifisering med vikingene er mytologisk og noen nynazister kaller seg odinister og betrakter den førnordiske kulturen som en gullalder.³⁷⁷

Vikernes' ideologiske utvikling

Tendensen i Vikernes' ideologiske utvikling kan sees allerede i tekster han skrev rett etter årtusenskifte. Vikernes fulgte opp *Vargsmål* med flere tekster, deriblant boken *Germansk Mytologi og Verdensanskuelse* (2001) og *Irmingsul* (2002). Formålet med førstnevnte bok er ifølge Vikernes å forklare flere av mytologiens myter fordi den fremstillingen som eksisterer ikke *forklarer* mytene og således anses som mangelfull. Fordi mytene er skjult kan vi heller ikke gjenopplive våre forfedres verdensanskuelse, hevder han. Til forskjell fra andre folkeslag er vår filosofi, vitenskap, livssyn og verdensanskuelse samlet i mytene, og ved å holde visdommen skjult holder man også livets mening skjult.³⁷⁸ I "Irmingsul" (2002), en sekstensiders lang pamflett, forsøker Vikernes å vise oss meningen med livet gjennom det norrøne Yggdrasils germanske ekvivalent Irmingsul. Irmingsul er ifølge Vikernes en universell søyle som hindrer at himmelen faller ned over oss. Vikernes skriver at vi i Skandinavia ikke har noen historier om et Irmingsul, men at vi igjen må huske på at det er de jødisk-kristne som har skrevet vår historie. "Irmingsul" skal vise oss meningen med livet og forberede oss på at verden engang skal bli styrt av skandinaver, den ariske rases høyborg.³⁷⁹

Basert på disse tekstene og et utvalg av Vikernes' senere blogginnlegg vil jeg hevde at hans ideologiske utvikling er preget av et ytterligere fokus på religion. Det som imidlertid kan påpekes er at Vikernes har *utvidet* horisonten hva gjelder mytologi. Perspektivet er flyttet fra den norrøne

³⁷⁶ Ibid., 125.

³⁷⁷ Fangen, *En bok om nynazister*, 125-126, 160; Löw, *Nazismen i Sverige, 1980-1999*, 418.

³⁷⁸ Varg Vikernes, *Germansk mytologi og verdensanskuelse* (Stockholm: Cymophane Publ., 2000), 6.

³⁷⁹ Vikernes, "Irmingsul." (2002) . Publisert på nettstedet *burzum.org*. Lest 06.04.15 fra <http://www.burzum.org/eng/library/irmingsul.shtml>

mytologien til den germanske som ligger ett nivå over, til mytologien som tilhører de som snakket germanske språk.

Vi så i *Vargsmål* at rase og religion fremstod som Vikernes' fremste ideologiske elementer. Når det gjelder rase har Vikernes imidlertid fulgt den samme utviklingen som det nynazistiske miljøet. Jødehatet er betraktelig tonet ned. Tanken om jødene som 'det onde' er ikke fullstendig forlatt, men slik jeg ser det nevnes jødene utelukkende i diskusjonen omkring religion. Hans romantisering og forherligelse av den germanske rase er heller ikke like eksplisitt som før, men fokuset på germaneren som *herrerasen* er fremdeles å finne. Vi kan altså slå fast at Vikernes' fremdeles forfekter en ideologi der rase og religion er uløselig knyttet til hverandre.

At kristendommen fremdeles er Vikernes' fremste fiende bekreftes i et innlegg på hans personlige blogg. I et innlegg fra 25. juni 2014 åpner han med følgende: «Some times I hear from Christians that: "Well, Christianity must have been better and stronger than paganism, Christianity prevailed".»³⁸⁰ Kristendommen vant aldri, hevder han. Kristendommen *ødela* Europa ved å påføre folket den fremmede religionen, men den vil være utradert i løpet av noen få generasjoner, «[i]t will die with the [...] fools who still cling to it.»³⁸¹ Vikernes avslutter innlegget ved å skrive at kristendommen erobret Europa, men aldri menneskene. De fleste av oss var, og er fremdeles, hedninger i hjerte og sjel, selv etter tusen år med kristenterror.³⁸²

Vikernes påståtte «kristenterror» gir umiddelbare assosiasjoner tilbake til *Vargsmåls* første kapittel, "Blod og jord" der han skrev at «[v]i er degenererte allerede, etter ett tusen år under fremmede tyranni!»³⁸³ Jeg vil hevde at Vikernes' forhold til kristendommen er uendret. Hatet mot kristendommen er fremdeles et svært synlig element, men nettsiden fremstår i all hovedsak å være en formidlingsplattform for *odalismen*. Odalismen er en selvutviklet hedensk ideologi som ifølge ham bygger på blod og jord. Den skal beskytte, promotere – og hvis nødvendig – gjenopplive gamle skikker, verdier, tradisjoner og det verdenssynet som på en naturlig måte var innarbeidet i fortidens religion. Med tanke på ideologisk religionssyn har det altså skjedd en utvikling, men i hvilken grad odalismen skiller seg fra odinismen er vanskelig å bestemme. Dog hevder Vikernes selv at forskjellen finnes i begrepsparet blod og jord, samt åndelighet. Svensk

³⁸⁰ Varg Vikernes. 2014. "The Christian Triumph...", *Thulean Perspective. For Blood and Soil* (blogg) 03.04.2015. <http://thuleanperspective.com/2014/07/25/the-christian-triumph/>

³⁸¹ Ibid.

³⁸² Ibid.

³⁸³ Vikernes, *Vargsmål*, "Blod og Jord".

Hedinsk Front, en bevegelse Vikernes var en av initiativtakerne bak, gir odalismen følgende beskrivelse:

Odalisten forstår at *blodet, jorden* og *andligheten* er vitale bestandsdelar av en helhet, en helig cirkel; og at det er av livsavgörande betydelse at denna cirkel; återsluts och bevaras intakt. Odalisten forstår också at det i grund och botten är den judeo-kristna/materialistiska mentaliteten som fört oss mot dödens avgrund; och att ett eventuellt ”nytt Europa” – som inte fullständigt frigjort sig från och med sitt födelseögonblick påbörja en färd i samma riktning. Det är därför av yttersta vikt att Europas stundande återfödelse – genom kampen för Blod och Odal – tar sin näring ur det koncept vi väljer att kalla odalism – Den nordiska tanken.»³⁸⁴

Den religionen Vikernes forfekter er, slik jeg forstår det, en religion ‘skreddersydd’ for ham selv på grunn av dens opposisjon mot kristendommen. Gjennom odalismen ønsker Vikernes å gjenopplive fortidens tradisjoner og skikker, verdensanskuelse, verdier og religion som naturlig sprang ut fra de ulike kulturers folk. For Vikernes er odalisme like mye en ideologi som religion. Den passer for alle folkeslag, men den vil også ha sine ulike særpreg på grunn av kulturelle forskjeller. Odalismen fremmer også mangfold i form av at den tillater alle å ha sin egen unike kultur i sine hjemland. Man kan altså få inntrykk av at Vikernes’ i dag forfekter en tolerant ideologi, men dette inntrykket snus idet han skriver at odalismen er i opposisjon til all slags internasjonalisme, deriblant jødisk-kristne religioner og marxistisk ideologi fordi internasjonalisme i alle sine former er en trussel til menneskelig mangfold. «Each religion, culture, customs, traditions and world view stem from the blood and soil of a particular people, and can not be made universal».³⁸⁵

Vikernes er fremdeles av den oppfatning at religion og rasetilhørighet er uløselig knyttet til hverandre. «This Pagan religion is the religion of our blood and soil, and like a mind can not be separated from the body this religion can not be separated from us; without it we will cease to be»,³⁸⁶ skriver han. Vikernes mener altså at vi vil opphøre å eksistere dersom vi skilles fra religionen. Denne frykten formidles også i *Vargsmål* der han også knytter hedendommen til en spesifikk rase i det han skriver at «Hedendommen er i blodet».³⁸⁷ Den førkristne religionen er en religion som har til hensikt å beskytte den nordiske rase mot rasemessig og kulturell degenerasjon. Hedendommen som blodsreligion skaper et sterkt menneske, mens

³⁸⁴ Fredrik Gregorius. ”Moderen asatro och dess historia” i *Hedendomen i historiens spegel – bilder av det förkristna Norden*. Catharina Raudvere, Anders Andrén og Kristina Jennbert (red.) Lund: Nordic Academic Press (2005), 156.

³⁸⁵ Varg Vikernes. 2013. ”Why Ödalism?” *Thulean Perspective. For Blood and Soil* (blogg) 03.04.2015.

<http://thuleanperspective.com/2013/07/31/why-odalism/>

³⁸⁶ Vikernes, Varg. 2013. ”Why the European Religion?” *Thulean Perspective. For Blood and Soil* (blogg) 29.09.14.

<http://thuleanperspective.com/2013/07/>

³⁸⁷ Ibid.

kristendommen ødelegger tilsvarende.³⁸⁸ Vikernes hevdet også i 2013 at kristendommen undertrykker det hedenske mennesket, noe som bekreftes i det han skriver at vi vil dø dersom vi ikke anvender den sanne hedenske religion.³⁸⁹ I samme blogginnlegg skriver Vikernes at en gjeninnføring av den europeiske religion vil bidra til at vi kan leve som i førkristen tid, i harmoni med oss selv og våre omgivelser samt dyrke våre rasemessige særegenheter, deriblant filosofi, musikk, arkitektur og teknologi.

Som vi har sett har Vikernes' ideologi utviklet seg siden *Vargsmål* ble skrevet på midten av 1990-tallet, men de ideologiske hovedelementene synes fremdeles å være de samme. Han er fremdeles en aktiv forfekter av en regressiv ideologi der fortidens samfunn, kult og religion løftes frem som det ideelle for den germanske rase. Når det gjelder Vikernes' plassering i forhold til nynazismen finnes det både likheter og ulikheter. Vikernes' er en del av 'det nye høyre', mens nynazistene i stor grad forsøker å tilpasse seg dagens samfunn, blant annet ved å tone ned ideologien, synes det som Vikernes ikke har noen ambisjon om å gjøre det samme. Den fremste likheten er imidlertid idealiseringen av vikingtiden. Gjennom sin personlige blogg er han en svært synlig skikkelse som fremmer en ideologi med et klart religiøst tilsnitt. Idealiseringen av vikingtiden gjør imidlertid at Vikernes kan inkluderes blant de nynazistene som tilber de norrøne guder og fortidens kultur og tradisjon.

³⁸⁸ Vikernes, *Vargsmål*, "Det rene blodet; - menneskets siste skanse".

³⁸⁹ Vikernes, Varg. 2013. «Why the European Religion?» *Thulean Perspective. For Blood and Soil* (blogg) 29.09.14.
<http://thuleanperspective.com/2013/07/31/why-the-european-religion/>

10. Avslutning

«Jeg håper Vargsmål kan være med på å avkristne de fleste av disse, slik at det nasjonalsosialistiske Norge, og Skandinavia, blir en enhet som kan samles under én fane på alle måter. De NSer som ikke lar seg avkristne, er i mine rene på øyne ikke verdige mennesker på lik linje med oss hedninger, og derfor vil jeg ikke samarbeide med dem. Heldigvis er størstedelen av NS-miljøet hedensk, men de som ikke er det, er like mye våre fiender som det de andre jødisk-kristne landssvikerne er.»³⁹⁰

I denne avhandlingen har jeg gjennom en kvalitativ tekstanalyse av *Vargsmål* forsøkt å finne Varg Vikernes' ideologiske særtrekk sammenlignet med den klassiske nazismen. I dette kapittelet skal jeg samle mine funn og avslutte med en konklusjon. Gjennom bakgrunnskapittelet om nazismen, nynazismen, satanismen og den moderne hedendommen forsøkte jeg å trekke opp de idéhistoriske linjene som utgjør grunnlaget for den ideologi som kommer til uttrykk i *Vargsmål*. Nazismen vokste frem i en helt spesiell historisk kontekst i mellomkrigstiden, og nynazismen vokste frem sammen med svartmetallmiljøet og den moderne hedendommen på 1970-tallet. Nynazismen etablerte seg som en opposisjonsideologi, svartmetallmiljøet omfavnet satanismen og det første moderne åsatrosamfunnet ble etablert. Felles for dem er opposisjonen mot det moderne samfunnet og kristendommen, elementer som har preget Vikernes' ideologi.

I kapittel 3 så jeg nærmere på hvordan Vikernes' raseperspektiv kommer til uttrykk, særlig i sammenligning med den klassiske nazismen. Den vekt Vikernes legger på rase i sin ideologi løfter det frem som et av de viktigste ideologiske elementene. Felles for Vikernes og den klassiske nazismen er overbevisningen om at de ulike raser har ulik verdi. Den ariske herrerasens skjebne er å herske over alle andre raser på grunn av dens opphav og overlegne kvaliteter. Begge ideologiene finner en felles hovedfiende i den jødiske rase, de er årsak i kulturers fall og degenerasjon. Jødene representerer det onde. Hva som imidlertid skiller Vikernes fra nazismen er at han rettferdiggjør sin raseideologi ved å henvise til den norrøne mytologien.

³⁹⁰ Vikernes, *Vargsmål*, "Norsk Hedensk Front".

Videre, i kapittel 4, så jeg nærmere på hvordan Vikernes' verdensanskuelse og livsoppfatning tar utgangspunkt i religion. Her så jeg på hvordan nyhedenskap ble presentert som et religiøst alternativ til kristendommen, men også hvordan den moderne hedendommen kommer til uttrykk i dag. Med utgangspunkt i Svendsens teori om at vi definerer oss selv gjennom ulike begrepspar, viste jeg at begrepsparet kristen/hedning og arier/jøde i stor grad bidrar til å definere Varg Vikernes. Hedendommen er i sin opprinnelse knyttet til germaneren gjennom blodet, og Vikernes legitimerer sitt religiøse standpunkt med nettopp dette. Den førkristne religionen er tilgjengelig kun for herrerasen.

I kapittel 5 drøftet jeg hvorvidt det er rase eller religion som er det bestemmende element for Vikernes' ideologi. Sammenhengen mellom rase og religion er absolutt, fordi Vikernes hevder at hedendommen kun er for dem som fødes inn i religionens rase. Hedendommen er altså eksklusiv for den ariske rasen. Videre hevdet jeg at religion er det overordnede bestemmende element fordi Vikernes' tanker om religion fremstår som mer gjennomtenkte og originale sammenlignet med hans tanker om rase. Dette kan imidlertid forklares med at hedendommen i sin originale form åpnet for lokale variasjoner, og at Vikernes således benytter dette og konstruerer sin egen tilpassede variant av moderne hedendom. For Vikernes er det religionen, gjennom den utvalgte rase, som skal redde samfunnet. Tross religionens viktighet påpekte jeg religionens avhengighetsforhold til rasen, som for Vikernes er uløselig knyttet til hverandre.

I kapittelet 6 beveget jeg meg fra mentalitet til et mer handlingsorientert ideologisk element, nemlig det revolusjonære aspektet. Gjennom analysen av *Vargsmål* viste jeg at Vikernes i sin livsanskuelse fokuserer på det revolusjonære. Det sammenfaller med nazismens idé om å rive ned det eksisterende samfunn for så å bygge opp en ny idealstat. Jeg viste at Vikernes' romantisering av fortiden er grunnlaget for det nye samfunnet han ønsker å bygge. I *Vargsmål* hevder Vikernes at det moderne Norge beveger seg mot å bli en totalitær stat styrt av «jødemakten», og at denne tendensen må forhindres og ødelegges. Det sanne Norge, et hedensk Norge, må bygges på førkristne grunnpilarer. Den revolusjon Vikernes ønsker skal begynne med individet, fordi samfunnet ikke kan revolusjoneres med mindre individet har et ideal å leve opp til. Dette idealet er for ham det urnordiske mennesket. Videre viste jeg at Vikernes påtar seg en førerrolle for revolusjonen lik den Hitler skapte omkring seg selv i det nasjonalsosialistiske Tyskland, men at Vikernes løfter frem Odin som det absolutte lederideal han skal forsøke å etterstrebe. Vikernes

ønsker en total omveltning av samfunnet, men det synes imidlertid som han ikke har noen strategi for hvordan revolusjonen skal gjennomføres.

I kapittel 7 så jeg på hvilke holdninger Vikernes har til kvinnen og hvor han plasserer henne i samfunnet sammenlignet med kvinnens plassering i den klassiske nazismen. Vikernes ønsker et kjønnshierarki med adskilte sfærer der mannen er i sentrum og er den aktive, mens kvinnen henvises til periferi og passivitet. I all hovedsak fremstår kvinnen som en gjenstand for mannen, der hennes primære oppgave er å oppfylle mannens potensial, blant annet ved å være bindeledd mellom ham og guddommelighetene. Det bindeleddet etableres også som et avhengighetsforhold for kvinnen. Hun begrenses av ham. Utgangspunktet i det tradisjonelle synes å være felles for Vikernes og nazismen. I likhet med Vikernes mente Hitler at kjønnes egenskaper var forutbestemt og han forfektet derfor en seksuell polaritet. Vikernes tegner opp et kjønnsrollemønster som har likheter med den tidlige kristendommen, snarere enn den tradisjonelle hedendommen han ellers er taler for. Selv om både Vikernes' ideologi og nazismen har en tradisjonell tilnærming til kjønnsrollene, ser nazismen ut til å tilby kvinnen flere muligheter enn det Vikernes gjør. For ham er hun kun et objekt som skal kontrolleres.

Å avdekke om Vikernes' ideologi har utviklet seg over tid, var formålet med kapittel 8. Her fant jeg at han har et overordnet fokus på religion og at rasefokuset er betraktelig tonet ned.

En totalitær ideologi?

Siktemålet gjennom hele denne oppgaven har vært å kartlegge Vikernes' ideologi opp mot den klassiske nazismen, en totalitær ideologi med millioner av liv på samvittigheten og en sterk bidragsyter til at det tyvende århundret gjerne omtales som det totalitære århundret. 1900-tallet ga oss da også en egen subgenre av moderne politisk historie, en egen nisje av historikere, statsvitere, filosofer, sosiologer og andre, som bedriver såkalt *totalitarismeforskning*. Blant disse forskernes bidrag til kunnskapen vår om ideologer i det tyvende århundre, er en håndfull ulike *totalitarismedefinisjoner*. Noen historikere har kritisert denne typen definisjoner for å være for skjematiske og redusere komplekse historiske strømninger og hendelser til avkrysninger i et skjema, mens andre bruker dem som et nyttig arbeidsverktøy – noe de gjerne kan være, så lenge teoriene ikke står alene som det *eneste* verktøyet. I *Drømmen om det fullkomne samfunn* la professor Øystein Sørensen en «hjemmesnekret» variant av totalitarismedefinisjonene frem, en

definisjon som fungerer godt fordi han har brukt mye tid på å studere tidligere definisjoner og funnet fram til karakteristikken som går igjen, og som er mest egnet.

Blant kriteriene han legger til grunn for en definisjon av det totalitære, må være at ideologien det gjelder gjør krav på et *fullkomment nytt samfunn* – enten som kommunismen eller nazismen, som baserer seg på en fremtidsvisjon av hvordan et ideelt samfunn bør være, eller, som Varg Vikernes' – og for så vidt også ekstrem islamisme – som ser det ideelle samfunnet i en fjern, forgangen fortid. Vikernes' ønsker seg jo nettopp tilbake til et gammelt, norrønt Norge, før kristendommen kom til landet. Andre krav til en totalitær ideologi er at de som står bak, i vårt tilfelle Varg Vikernes, gjør krav på et revolusjonært brudd med det bestående samfunn. Man tror ikke at man kan gradvis, med hjelp av reform og/eller demokratiske virkemidler, oppnå idealsamfunnet på sikt. Det må skje i en stor omveltning, en revolusjonær prosess. Dette viste jeg som nevnt at Vikernes ønsker i kapitlet om det revolusjonære aspekt.

Men det er også noen aspekter ved Vikernes' ideologi som gjør at jeg vil nøle med å kalle den totalitær. De totalitære ideologiene Sørensen og de fleste andre som forsker på totalitarisme tar for seg er store bevegelser som omfatter mange mennesker, og har påvirket livene til enda flere. De er definitivt mer politiske enn det Vikernes noensinne har vært, og blant de sentrale kravene de fleste totalitarismedefinisjonene stiller er at ideologiene må søke seg en eller annen form for samfunnskontroll, gjennom et masseparti, gjennom kontroll med de økonomiske midlene i samfunnet, og gjennom å kontrollere maktapparatet. Vikernes fremviser ingen slike funderinger i *Vargsmål*, og det er i det hele tatt lite som tyder på at han har totalitære ambisjoner ut over sitt eget tankeunivers.

Nazistisk orientert odinist?

Jeg har i denne avhandlingen sammenlignet Vikernes' *Vargsmål* med nasjonalsosialismen i Tyskland slik den kommer til uttrykk hos blant annet Alfred Rosenberg og Adolf Hitler, og de ideologiske berøringspunktene er mange. For det første har Vikernes og den nazistiske ideologi raseperspektivet til felles. De forfekter begge et rasehierarki der den ariske rasen er plassert på toppen og den jødiske rasen i motsatt ende av skalaen. For det andre er det revolusjonære ønsket om å rive ned det eksisterende samfunn for så å bygge opp et nytt fullkomment samfunn et fellestrekk. Det tredje og siste elementet som har delvis likheter med nazismen er synet på

kvinnen da de begge fastholder en seksuell polaritet der kvinnen skal forbli i den tradisjonelle rollen som hjemmевærende.

Men når man ser de to ideologiene opp mot totalitarismeteoriene jeg nevnte i foregående avsnitt, blir forskjellene likevel med en gang tydelige. Nasjonalsosialismen er jo blant ideologiene som førte til at totalitarismebegrepet i det hele tatt ble utviklet, og om noen ideologi er totalitær, er det Hitlers nazisme. Både Vikernes og nazistene ønsker å forkaste det eksisterende samfunn og etablere et helt nytt i dets sted. For nazistene dreide det seg om et arisk Germania de ser i fremtiden, mens for Vikernes er det nye samfunnet basert på fortidens tradisjoner og verdier. Også hos ham skal samfunnet styres av en elite fra den ariske herrerasen – men der slutter også Vikernes' tanker og forestillinger om hvordan det nye samfunnet praktisk skal innordnes og oppnås.

Vikernes har såpass mange ideologiske likhetstrekk med nazismen at man fint kan trekke paralleller mellom de to, men han legger også frem såpass mye eget tankegods som skiller seg fra nazismen at det blir vanskelig å kalle ham en nazist. Dersom man forstår den generiske fascismen som en ideologi i opposisjon til det bestående samfunn der den ønsker et revolusjonært brudd med det eksisterende for så å bygge opp et nytt of fullkomment samfunn kategoriseres Vikernes som fascist. Med bakgrunn i min analyse og de særtrekk jeg har funnet mener jeg at det kan være riktig å definere Vikernes som en nazistisk orientert odinist fordi hans ideologi dreier seg om å etablere et raserent samfunn med forankring i fortidens religion og tradisjoner.

Videre forskning?

Varg Vikernes utgjør en liten brikke i et bredt spekter av moderne høyreekstreme bevegelser og organisasjoner. Hvordan hans ideologi skiller seg fra den etablerte nazismen har ikke vært gjenstand for forskning tidligere. Med denne oppgaven har jeg vist hva som er hans særtrekk – og dermed hva som er grunnpilarene for hans egenartede og delvis egenkonstruerte ideologi. Selv om denne oppgaven bidrar til at vi får en grundigere oversikt over hans ideologi enn hva vi tidligere har hatt, betyr ikke det at Varg Vikernes og *Vargsmål* er ferdigstudert. Å avklare hvorfor Vikernes får den brede støtten som han faktisk har, særlig i Øst-Europa, tror jeg vil være et fruktbart forskningstema.

Et annet viktig og interessant aspekt som kan være viktig i forskningssammenheng, er hvorfor Vikernes *ikke* har blitt terrorist? Som Anders Behring Breivik har han skrevet sitt ideologiske manifest. Ideologien hans krever et radikalt brudd med det bestående samfunn, og skyr ikke vold for å komme dit. Vikernes har riktig nok gjort seg skyldig i grove, kriminelle handlinger som drap og kirkebranner, men ingen av disse handlingene ser ut til å ha vært umiddelbart motivert av et ønske om å revolusjonere samfunnet og etablere et germansk rike på norsk jord. Kanskje henger dette sammen med det som var grunnene til at jeg nølte med å kategorisere Vikernes' ideologi som totalitær? Den manglende politiske overbygningen, og fraværet av praktiske planer for hvordan ideologien skal omsettes til praksis, kan være det som gjør at Vikernes ikke har utført noen terrorhandling? Anders Behring Breivik hadde til gjengjeld i sitt manifest detaljerte skildringer av hvordan hans nye tempelordenssamfunn skulle se ut, og veien dit. Nasjonalsosialistene er beryktet for sine detaljerte og tallrike planer for hvordan det nazistiske samfunnet skulle realiseres, fra eutanasiprogrammet T4 til Generalplan Ost for å skaffe tyskerne mer *lebensraum*. Å trekke slike konklusjoner ut fra en nærlesing av *Vargsmål* er åpenbart umulig og altfor snevert, men en større studie av ideologiutvikling og vilje til vold, kan vise seg å være nyttig for å avdekke et mønster.

Til tross for at denne avhandlingen har bidratt til å gi økt kjennskap til Vikernes ideologiske særtrekk har den begrenset seg i et spesielt tidsrom. *Vargsmål* har blitt etterfulgt av annet tekstmateriale, både i bokform og som ulike blogginnlegg. Jeg tror at en studie av Vikernes' ideologiske utvikling over tid kan bidra til å avdekke større sammenhenger innenfor hans ideologi. Vikernes begynte sin ideologiske utvikling som en sint ung mann i fengsel, men dagens ytringer tyder på at ideologien er ytterligere utvidet og gjennomarbeidet siden utgivelsen av *Vargsmål* i 1996.

Konklusjon

Man trenger kun ett individ for at en særpreget ideologi skal kunne utvikles. Det har jeg vist gjennom denne avhandlingen. Jeg har vist at Varg Vikernes forfekter en ideologi og en verdensanskuelse som har flere likheter med den klassiske europeiske nazismen, men at ideologien også presenterer elementer som avviker fra den tidligere etablerte ideologien. Vikernes' ideologi er et resultat av ytre ideologisk påvirkning, men det er også ideologiske elementer som i større eller mindre grad er utviklet av Vikernes selv. Gjennom en tekstanalyse av Vikernes' manifest har jeg vist en del av samtidshistorien som hittil er blitt «glemt», eller

oversett. På den måten har jeg bidratt til at en liten brikke med ny kunnskap kan inkluderes i det ellers så store forskningsmaterialet som foreligger om høyreekstreme ideologier. Boken *Lords of Chaos* har sammen med ulike medieoppslag bidratt til at vi vet mer om hvem Varg Vikernes er, og hvilke holdninger han legger til grunn for sitt virke, men jeg mener at mine funn bidrar til å belyse en side av Vikernes som hittil har vært nedprioritert.

Tittelen på min avhandling spiller på det jeg mener er grunnlaget for den ideologien Vikernes forfekter, og at *rase* og *religion* er de ideologiske elementene som gjør at Vikernes' ideologi skiller seg fra den klassiske nazismen. Det absolutte forholdet han etablerer mellom rase og religion er ideologiens absolutte særpreg. Hitler var totalt avvisende til hedendom, og det var kun en liten fløy av nazister som orienterte seg mot nyreligiøse bevegelser. For Vikernes er dette derimot et overordnet fokus som løftes opp i en høyere enhet.

Vikernes forsøker å gjenopplive fortiden i nåtiden, slik at fremtiden kan bli som den førkristne gullalder, den lykkelige tid som i hans verdensanskuelse er idealsamfunnet. Hittil har Vikernes blitt omtalt som nazist med satanistiske tilbøyeligheter. Vikernes kan sees som en av den klassiske nazismens arvtagere, men min analyse har vist at det i Vikernes' ideologi er viktige forskjeller. Min analyse har vist at Vikernes i overveiende grad søker seg tilbake til den antatte norrøne gullalderen og at han i all hovedsak fremstår som profet for en ideologi med et betydelig religiøst tilsnitt. Så gjenstår det å se hva fremtiden vil bringe.

Kilder og litteratur

Trykte kilder

Hitler, Adolf. *Mein Kampf*. Oversatt av Ralph Manheim. London: Pimlico, 1992.

Rosenberg, Alfred. *The Myth of the Twentieth Century: An Evaluation of the Spiritual-Intellectual Confrontations of Our Age*. Sussex: Historical Review Press, 1982.

Vikernes, Varg. *Germansk mytologi og verdensanskuelse*. Stockholm: Cymophane Publ., 2000.

Andre kilder

Burzum. «Hvis Lyset Tar Oss» fra *Hvis Lyset Tar Oss*. Bergen: Misanthropy Records/Cymophane Productions, 1992. CD.

Grude, Torstein. "Satan Rir Media." Dokumentarfilm. 1998. 10.05.2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=S1vLC637cx0>.

Ledang, Martin og Pål Aasdal. "Once Upon a Time in Norway." Dokumentarfilm. 2007.

10.05.2015. <https://www.youtube.com/watch?v=8-2kbOByhRU>.

———. "Irmingsul" (2002) . Publisert på nettstedet *burzum.org*. Lest 06.04.15 fra <http://www.burzum.org/eng/library/irmingsul.shtml>

———. *Vargsmål* (1996) Publisert på nettstedet *smokepit.net*. Hentet 09.01.14 fra: <http://www.smokepit.net/~theemperor/viking/vargmaal.html>. Boken har ikke sidetall.

Nettsider

Varg Vikernes' offisielle nettside: www.burzum.org

Varg Vikernes' personlige blogg: www.thuleanperspective.com

Litteratur

- Arendt, Hannah. *The Origins of Totalitarianism*. San Diego, California: Harcourt Brace Jovanovich, 1979.
- Bangsund, Per. *Arvtakerne: Nazisme i Norge etter krigen*. Oslo: Pax Forlag, 1984.
- Beauvoir, Simone de. *Det annet kjønn*. Oversatt av Bente Christensen. Oslo: Pax Forlag, 2000.
- Bjørge, Tore. "Ekstremnasjonalisme i Skandinavia." *Aftenposten*, 08.06.94. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002199406080056&serviceId=2> [lest 28.01.15]
- Baard Borge, «Selvbekreftende krigsbilder.» *Dagbladet*. 10.10.07. <http://www.dagbladet.no/kultur/2007/10/10/514598.html> [lest 22.08.14]
- . *Racist and right-wing violence in Scandinavia: patterns, perpetrators, and responses*. Oslo: Tano Aschehoug, 1997.
- Bruknapp, Dag O. "Ideene splitter partiet. Rasespørsmålets betydning i NS's utvikling." I *Fra idé til dom: Noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, redigert av Stein Ugelvik Larsen og Rolf Danielsen, 9-47. Oslo: Universitetsforlaget, 1976.
- Burke, Kenneth. "Retorikken i Hitlers "Min Kamp", " i *Rhetorica Scandinavica*, nr 4. (1997): 9-20.
- Collin, Christen. "Den hvite Mands siste Chanse," i *Norsk Tro og Tanke* redigert av Jan-Erik Ebbestad Hansen, 645-649. Oslo: Tano Aschehoug, 1999.
- Dahl, Hans Fredrik. *De store ideologienes tid*. Bind 5 i serien *Norsk idéhistorie*, redigert av Trond Berg Eriksen og Øystein Sørensen, Oslo: Aschehoug, 2001.
- Dahl, Ottar. *Fra konsens til katastrofe: Kapitler av fascismens historie i Italia*. Oslo: Universitetsforlaget, 1996.
- Eco, Umberto. "Tåkete totalitarisme og urfascisme," i *Samtiden*, nr. 5 (1995): 49-59.
- Emberland, Terje. "«Blodet er alltid den ytterste realitet», " i *Politikk og religion: en farlig kombinasjon?* redigert av Øystein Sørensen, Bernt Hagtvat og Bjørn Arne Steine, 198-225. Oslo: Dreyers Forlag, 2012.
- . "Guido von List, Jörg von Liebenfels og ariosofien," i *Fyrster i Tåkeland: Falsknere, fantaster og fanatikere ved vitenskapens grenser*, redigert av Terje Emberland og Arnfinn Pettersen. Oslo: Humanist forlag, 2001.
- . *Religion og rase: Nyhedenskap og nazisme i Norge 1933-1945*. Oslo: Humanist forlag, 2003.
- Emberland, Terje, og Matthew Kott. *Himmlers Norge: Nordmenn i det storgermanske prosjekt*. Oslo: Aschehoug, 2012.

- Espeland, Webjørn S. "Vigrid Lever." *NRK P3*, 26.11.13. <http://p3.no/dokumentar/vigrid-lever/#Lav-oppslutning> [lest 08.11.12]
- Fangen, Katrine. *En bok om nynazister*. Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
- Fortier, Paul A. "Gobineau and German Racism." *Comparative Literature*, vol 19, nr. 4 (1967): 341-350.
- Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. oversatt av A. M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Books, 1972.
- Gardell, Mattias. *Gods of the Blood: The Pagan Revival and White Separatism*. Durham, N.C.: Duke University Press, 2003.
- Glover, Jonathan. *Humanity: A Moral History of the Twentieth Century*. London: Pimlico, 2001.
- Goodrick-Clarke, Nicholas. *Black Sun: Aryan Cults, Esoteric Nazism and the Politics of Identity*. New York: New York University Press, 2002.
- . *The Occult Roots of Nazism: Secret Aryan Cults and their Influence on Nazi Ideology*. London: Tauris Parke, 2004.
- Gregorius, Fredrik. *Modern Asatro: Att konstruera etnisk och kulturell identitet*. Lund: Lunds Universitet, Centrum för teologi och religionsvetenskap, avd. för migrationsvetenskap, 2008.
- Griffin, Roger. *The Nature of Fascism*. London: Routledge, 1993.
- Hagtvet, Bernt. "Høyreekstremismens forvandlinger," i *Høyreekstremisme: Ideer og bevegelser i Europa*, redigert av Øystein Sørensen, Bernt Hagtvet og Bjørn Arne Steine, 320-343 Oslo: Dreyers Forlag, 2012.
- Hegghammer, Thomas. "Det kom aldri noen penger til å forske på høyreekstremisme etter 22. juli." *Aftenposten*, 12.11.14. <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Kronikk-Det-kom-aldri-noen-penger-til-a-forske-pa-hoyreekstremisme-etter-22-juli-7781798.html> [lest 12.11.14]
- Hultkrantz, Åke. *Hvem er hvem i norrøn mytologi*. Oversatt av Jan-Erik Ebbestad Hansen. Oslo: Arnkroner, 1992.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.
- Kolsrud, Kjetil. "De er den tredje bølgen. De hater ikke raser. De har ingen hakekors," *Aftenposten*, 30.07.11. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002201107305126&serviceId=2> [lest 05.05.15]

- Landstad, Magnus Brostrup og Gustav Jensen. *M.B. Landstads kirkesalmebok: Revidert og forøket av Gustav Jensen med bistand av en komité*. Oslo: Andaktsbokselskapet, 1969.
- Larsson, Reidar. *Politiske ideologier i vår tid*. Oslo: Ad notam Gyldendal, 1997.
- Lorenz, Einhart. "Antisemittismen i Weimar-republikken," i *Jødehat: Antisemittismens historie fra antikken til i dag*, redigert av Trond Berg Eriksen, Håkon Harket og Einhart Lorenz. Oslo: Cappelen Damm 2009.
- Lunde, Henrik. *Aller ytterst*. Oslo: Antirasistisk senter, 1993.
- Lööw, Heléne. *Nazismen i Sverige 1980-1999: Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Stockholm: Ordfront, 2000.
- Mosse, George L. *The Crisis of German Ideology: Intellectual Origins of the Third Reich*. New York: Howard Fertig, 1998.
- Moynihan, Michael, og Didrik Söderlind. *Lords of chaos: The Bloody Rise of The Satanic Metal Underground*. Los Angeles, California: Feral House, 2003.
- Mørk, Gry Beate. "Drømmer om fortiden minner for fremtiden." Hovedfagsoppgave i religionsvitenskap. Universitetet i Tromsø, 2002.
- Mørk, Gry. "'With my Art I am the Fist in the Face of god': On Old-School Black Metal," i *Contemporary religious satanism: A critical anthology*, redigert av Jesper Aagaard Petersen, XII, 277 s. : ill. Farnham: Ashgate, 2009.
- Nilssen, Vivi Lisbeth. *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget, 2012.
- Nolte, Ernst. *Three Faces of Fascism: Action Francaise, Italian Fascism, National Socialism*. New York: New American Library, 1969.
- Ofstad, Harald. *Vår forakt for svakhet: En analyse av nazismens normer og vurderinger*. Oslo: Pax, 1971.
- Overy, Richard. *The Dictators: Hitler's Germany and Stalin's Russia*. London: Allen Lane, 2004.
- Pauley, Bruce F. *Hitler, Stalin, and Mussolini: Totalitarianism in the Twentieth Century*. Wheeling, Ill.: Harlan Davidson, 2009.
- Payne, Stanley G. "The Concept of Fascism," i *Who Were the Fascists: Social Roots of European Fascism*, redigert av Stein Ugelvik Larsen, Jan Petter Myklebust og Bernt Hagtvat. Oslo: Universitetsforlaget, 1980.
- . *A history of Fascism 1914-1945*. London: UCL Press, 1995.
- Raudvere, Catharina, Anders Andrén, og Kristina Jennbert. *Myter om det nordiska: mellan romantik och politik*. Lund: Nordic Academic Press, 2001.

- Romarheim, Arild. "Moderne Satanisme i et nøtteskall," i *Artikler til skolens kristendoms- og religionssundervisning: et utvalg fra tidsskriftet Prismet*, redigert av Erling Birkedal, Sigmund Harbo, Sverre D. Mogstad, Alf Rolin og Jorun E. Berstad Wedye. Oslo: IKO/Pensumtjeneste, 1999.
- Rosenberg, Alfred, og Robert A. Pois. *Selected writings [of] Alfred Rosenberg*. London: Cape, 1970.
- Rupp, Leila J. "Mother of the "Volk": The Image of Women in Nazi Ideology." *Signs* vol. 3, nr. 2 (1977): 362-379.
- Schjelderup, Kristian. *På vei mot hedenskapet: Trekk av den tyske religionskamp*. Oslo: Aschehoug, 1935.
- Sigrudsson, Jon Vidar *Kristninga i Norden*. Oslo: Det Norske Samlaget, 2006.
- Skorgen, Torgeir. "Filosofi og rasevitenskap. Den filosofiske antropologiens oppkomst og etableringen av raseantropologi som epistemisk regime (Kant kontra Herder)," i *Norsk Filosofisk tidsskrift* 01-02 (2003): 115-132.
- . *Rasenes oppfinnelse: Rasetenkningens historie*. Oslo: Spartacus, 2002.
- Steinsland, Gro. *Den hellige kongen: Om religion og herskermakt fra vikingtid til middelalder*. Oslo: Pax, 2000.
- . "Hvordan ble hedendommen utfordret og påvirket av kristendommen?" i *Møtet mellom hedendom og kristendom i Norge*, redigert av Hans-Emil Lidén, 9-28. Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- . *Norrøn religion: myter, riter, samfunn*. Oslo: Pax Forlag, 2005.
- Strmiska, Michael. "Ásatrú in Iceland: The Rebirth of Nordic Paganism?" *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, vol. 4, nr. 1 (2000): 106-132.
- Strømmen, Øyvind. *Den sorte tråden: Europeisk høyre-radikalisme fra 1920 til i dag*. Oslo: Cappelen Damm, 2013.
- Sultan, Shoaib og Rune Berglund, "Høyreekstremisme i Norge," redigert av Kari Helene Partapuoli. Oslo: Antirasistisk senter, 2012.
- Svendsen, Lars Fredrik Händler. *Ondskapens filosofi*. Oslo: Universitetsforlaget, 2004.
- Søderlind, Didrik. "Odins guru: David Lane og kampen for den hvite rase," i *Konspiranoia: Konspirasjonsteorier fra 666 til WTC*, redigert av Arnfinn Pettersen og Terje Emberland. Oslo: Humanist Forlag, 2011.
- Sørensen, Øystein. *Drømmen om det fullkomne samfunn: Fire totalitære ideologier - én totalitær mentalitet?* Oslo: Aschehoug, 2011.

- . *Hitler eller Quisling? Ideologiske brytninger i Nasjonal Samling 1940-1945*. Oslo: Cappelen, 1989.
- . "Ideologi og galskap - Anders Behring Breiviks totalitære mentalitet," i *Høyreekstremisme: ideer og bevegelser i Europa*, redigert av Øystein Sørensen, Bernt Hagtvet og Bjørn Arne Steine, 14-44. Oslo: Dreyers forlag, 2012.
- . *Kampen om Norges sjel*. Bind 3 i serien *Norsk Idéhistorie*, redigert av Trond Berg Eriksen og Øystein Sørensen. Oslo: Aschehoug, 2001.
- . "Totalitarisme som begrep og fenomen." I *Ideologi og terror: totalitære ideer og regimer*, redigert av Øystein Sørensen, Bernt Hagtvet og Bjørn Arne Steine, 11-32. Oslo: Dreyers Forlag, 2011.
- Tallaksen, Simen A. "Blåser i Breiviks ideologi." *Klassekampen* (02.05.12). <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=0550102012050245243&serviceId=2>. [lest 15.12.14]
- Thon, Jan Ingar. "Aleister Crowley - verdens ondeste mann," i *Fyrster i Tåkeland*, redigert av Terje Emberland og Arnfinn Pettersen. Oslo: Humanist Forlag, 2001.
- Aarnes, Helle. "Ungdomskildene." *A-magasinet (Aftenposten)*, 26.09.2014. <http://www.aftenposten.no/amagasinet/Alle-snakker-om-ungdommen-Dette-mener-de-selv-7720387.html> [lest 26.09.14]